

Civilutskottets betänkande

2024/25:CU7

Familjerätt

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete samt utskottets tidigare ställningstaganden. Motionsyrkandena handlar om betänketid vid äktenskapsskillnad, bodelning, juridiskt biträde för barn, vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, överförmyndare, gode män och förvaltare m.m.

I betänkandet finns 48 reservationer (S, SD, V, C, MP). I en av reservationerna (S, V, C, MP) föreslås ett tillkännagivande till regeringen om juridiskt biträde för barn. I betänkandet finns också två särskilda yttranden (SD).

Behandlade förslag

Cirka 140 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	12
Utskottets överväganden	13
Tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap	13
Vigselrätt	21
Villkoren för borgerliga vigselförrättare	23
Rätt att förrätta vigsel i annat land	25
Betänketid vid äktenskapsskillnad	26
Bodelning	29
Underhåll mellan tidigare makar	35
Samboegendom	37
Hävande av föräldraskap	39
Fastställande av faderskap	41
Vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap	43
Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet	44
Vissa frågor om assisterad befruktning	48
Förutsättningar för gemensam vårdnad	50
Adoption	53
Medling och vissa andra processuella frågor	55
Obligatoriska barnprotokoll i vårdnads mål	59
Juridiskt biträde för barn	60
Barnets hörande i vårdnads mål	65
Vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen	68
Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar	79
Övrigt om vårdnad m.m.	82
En moderniserad föräldraskap	84
EU-regler på familjerättens område	86
Överförmyndare, gode män och förvaltare	92
Framtidsfullmakter	101
Arvsrättsliga frågor	105
Digital kvarlåtenskap	108
Testamentsregister	110
Elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang	113
Omyndigas rätt att disponera pengar	116
Vissa frågor om namnbyte	118
Reservationer	122
1. Tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap, punkt 1 (C)	122
2. Vigselrätt, punkt 2 (SD)	122
3. Villkoren för borgerliga vigselförrättare, punkt 3 (SD)	123
4. Rätt att förrätta vigsel i annat land, punkt 4 (SD)	124
5. Betänketid vid äktenskapsskillnad, punkt 5 (V)	125
6. Betänketid vid äktenskapsskillnad, punkt 5 (MP)	126
7. Underhåll mellan tidigare makar, punkt 7 (C)	127
8. Samboegendom, punkt 8 (C)	127
9. Hävande av föräldraskap, punkt 9 (C, MP)	128
10. Hävande av föräldraskap, punkt 9 (V)	129
11. Fastställande av faderskap, punkt 10 (SD)	130
12. Vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap, punkt 11 (SD, C)	131

13. Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet, punkt 12 (C)	132
14. Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet, punkt 12 (MP)	133
15. Vissa frågor om assisterad befruktning, punkt 13 (MP)	134
16. Förutsättningar för gemensam vårdnad, punkt 14 (SD, C)	135
17. Förutsättningar för gemensam vårdnad, punkt 14 (V)	136
18. Adoption, punkt 15 (SD)	137
19. Adoption, punkt 15 (MP)	137
20. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (S)	138
21. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (V, MP)	139
22. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (C)	140
23. Obligatoriska barnprotokoll i vårdnadsmål, punkt 17 (V)	141
24. Juridiskt biträde för barn, punkt 18 (S, V, C, MP)	141
25. Barnets hörande i vårdnadsmål, punkt 19 (SD)	142
26. Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen, punkt 20 (S)	143
27. Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen, punkt 20 (SD)	144
28. Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott, punkt 21 (S, C)	145
29. Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott, punkt 21 (MP)	146
30. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (S)	146
31. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (V)	148
32. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (C)	149
33. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (MP)	150
34. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (SD)	151
35. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (V)	152
36. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (C)	153
37. Övrigt om vårdnad m.m., punkt 24 (V)	154
38. En moderniserad föräldrabalk, punkt 25 (S)	155
39. En moderniserad föräldrabalk, punkt 25 (V, C, MP)	156
40. EU-regler på familjerättens område, punkt 26 (SD)	156
41. EU-regler på familjerättens område, punkt 26 (V)	157
42. Överförmyndare, gode män och förvaltare, punkt 27 (S, C, MP)	158
43. Framtidsfullmakter, punkt 28 (S, V, MP)	159
44. Framtidsfullmakter, punkt 28 (C)	160
45. Digital kvarlåtenskap, punkt 30 (SD)	161
46. Testamentsregister, punkt 31 (S)	161
47. Elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang, punkt 32 (SD)	162
48. Vissa frågor om namnbyte, punkt 34 (C, MP)	163
Särskilda yttranden	165
1. Överförmyndare, gode män och förvaltare, punkt 27 (SD)	165
2. Framtidsfullmakter, punkt 28 (SD)	165
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	166

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25 166

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 45,

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 5 och

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 37.

Reservation 1 (C)

2. **Vigselrätt**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1198 av Niels Paarup-Petersen (C),

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 26 och 27
samt

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7.

Reservation 2 (SD)

3. **Villkoren för borgerliga vigselförrättare**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:352 av Johan Andersson (S),

2024/25:1017 av Kerstin Lundgren (C),

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24,

2024/25:1865 av Marianne Fundahn (S) och

2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander
(båda M) yrkande 2.

Reservation 3 (SD)

4. **Rätt att förrätta vigsel i annat land**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 25 och

2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander
(båda M) yrkande 1.

Reservation 4 (SD)

5. **Betänketid vid äktenskapsskillnad**

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 11,

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande
8,

2024/25:866 av Sofia Amloh (S),

2024/25:993 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 30 och
31,

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11,
2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 5,
2024/25:2606 av Boriana Åberg (M),
2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 24 och
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 5 (V)

Reservation 6 (MP)

6. Bodelning

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 12,
2024/25:303 av Torsten Elofsson (KD),
2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 4,
2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 29,
2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 3,
2024/25:2048 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M),
2024/25:2500 av Sanne Lennström m.fl. (S),
2024/25:2750 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 15 och
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 19.

7. Underhåll mellan tidigare makar

Riksdagen avslår motion

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 54.

Reservation 7 (C)

8. Samboegendom

Riksdagen avslår motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 12.

Reservation 8 (C)

9. Hävande av föräldraskap

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkandena 2 och 3,
2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4 och
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 5.

Reservation 9 (C, MP)

Reservation 10 (V)

10. Fastställande av faderskap

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 2,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13 samt

2024/25:2747 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Reservation 11 (SD)

11. Vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 10 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 3 i denna del och 4.

Reservation 12 (SD, C)

12. Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:979 av Camilla Mårtensen (L),

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 6 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 10.

Reservation 13 (C)

Reservation 14 (MP)

13. Vissa frågor om assisterad befruktning

Riksdagen avslår motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 15 (MP)

14. Förutsättningar för gemensam vårdnad

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 1,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 14 samt

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3 i denna del.

Reservation 16 (SD, C)

Reservation 17 (V)

15. Adoption

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 och

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 21.

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (MP)

16. Medling och vissa andra processuella frågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 9,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 20 och
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 17.

Reservation 20 (S)

Reservation 21 (V, MP)

Reservation 22 (C)

17. Obligatoriska barnprotokoll i vårdnadsmål

Riksdagen avslår motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 6.

Reservation 23 (V)

18. Juridiskt biträde för barn

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 7,

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 1,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 19,

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 20,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 24 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 6.

Reservation 24 (S, V, C, MP)

19. Barnets hörande i vårdnadsmål

Riksdagen avslår motion

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 14.

Reservation 25 (SD)

20. Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 5,

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 15 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 16.

Reservation 26 (S)

Reservation 27 (SD)

21. Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 3,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 22 och
23,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23 och

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 86.

Reservation 28 (S, C)

Reservation 29 (MP)

22. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8,
2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S),
2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 5,
2024/25:1078 av Marléne Lund Kopparklint (M) yrkande 1,
2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19,
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 21 och 22 samt
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 5, 9–11, 13 och 15.

Reservation 30 (S)

Reservation 31 (V)

Reservation 32 (C)

Reservation 33 (MP)

23. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 13,
2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S),
2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2,
2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 6,
2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) och
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 18 och 19.

Reservation 34 (SD)

Reservation 35 (V)

Reservation 36 (C)

24. Övrigt om vårdnad m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkandena 1 och 4 samt
2024/25:1299 av Runar Filper (SD) yrkandena 1, 6, 8 och 9.

Reservation 37 (V)

25. En moderniserad föräldrabalk

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 10,
2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1,
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 2 och
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 24.

Reservation 38 (S)

Reservation 39 (V, C, MP)

26. EU-regler på familjerättens område

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 14 och
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 7.

Reservation 40 (SD)

Reservation 41 (V)

27. Överförmyndare, gode män och förvaltare

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:279 av Torsten Elofsson och Larry Söder (båda KD) yrkandena
1 och 2,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 37–43,
2024/25:1516 av Peder Björk och Malin Larsson (båda S) yrkandena 1–
4,

2024/25:2407 av Magnus Resare och Marléne Lund Kopparklint (båda
M),

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 62,

2024/25:3022 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 147 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 23.

Reservation 42 (S, C, MP)

28. Framtidsfullmakter

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 2,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 32 i denna
del,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 16 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 21.

Reservation 43 (S, V, MP)

Reservation 44 (C)

29. Arvsrättsliga frågor

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1128 av Alexandra Anstrell och Mats Green (båda M) och

2024/25:2596 av Jan Ericson (M).

30. Digital kvarlåtenskap

Riksdagen avslår motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 34.

Reservation 45 (SD)

31. Testamentsregister

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 1,

2024/25:1226 av Larry Söder (KD),

2024/25:1389 av Mikael EskilanderSSon m.fl. (SD) yrkande 32 i denna del,
2024/25:1522 av Peter Hedberg och Malin Larsson (båda S) och
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 22.

Reservation 46 (S)

32. Elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang

Riksdagen avslår motion

2024/25:1389 av Mikael EskilanderSSon m.fl. (SD) yrkande 36.

Reservation 47 (SD)

33. Omyndigas rätt att disponera pengar

Riksdagen avslår motion

2024/25:2284 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD).

34. Vissa frågor om namnbyte

Riksdagen avslår motionerna

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 14 och

2024/25:3171 av Bo Broman (SD).

Reservation 48 (C, MP)

Stockholm den 20 mars 2025

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael EskilanderSSon (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Roger Hedlund (SD), Laila Naraghi (S), Lars Beckman (M), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S), Jennie Wernäng (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Märta Stenevi (MP), Helene Odenjung (L) och Mats Hellhoff (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 143 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2024/25 i olika familjerättsliga frågor. Motionsyrkandena handlar bl.a. om juridiskt biträde för barn, adoption, systemet med överförmyndare, gode män och förvaltare samt frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen.

Utskottet behandlar de olika frågor som aktualiserats i motionerna under särskilda rubriker. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skärpta regler mot tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservation 1 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 45 och kommittémotion 2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen särskilt ska överväga de åtgärder som behövs för att förhindra tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap.

I kommittémotion 2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 37 föreslås att regeringen ska utreda hur sambolagen förhåller sig till informella barnäktenskap. Motionärerna anför att det i propositionen som föregick införandet av brottet barnäktenskapsbrott, som kriminaliserar s.k. informella äktenskap, anges att lagen inte är tillämplig på sådana situationer där ett barn över 15 år med vårdnadshavares samtycke lever i en samborelation.

Bakgrund

Tvångsäktenskap

Det finns bestämmelser i äktenskapsbalken som ska säkerställa att inhemska äktenskap ingås frivilligt. En förutsättning är att de som ingår äktenskap är närvarande samtidigt. De ska var för sig när vigselförrättaren frågar ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren ska därefter förklara att de är makar. Om det inte har gått till på detta sätt är förättningen ogiltig som vigsel (4 kap. 2 §). Om äktenskapet – trots att kraven på samtycke och övriga formella krav har uppfyllts – skulle ha ingåtts genom tvång blir det inte ogiltigt. I stället finns då en rätt till omedelbar äktenskapsskillnad. En sådan talan om äktenskapsskillnad får föras även av allmän åklagare (5 kap. 5 §).

År 2014 trädde lagändringar i kraft som skärpte kraven på trossamfunden och deras vigselförrättare samt utökade tillsynen över vigselverksamheten (prop. 2013/14:208, bet. 2013/14:JuU30, rskr. 2013/14:263). Lagändringarna syftade till att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap och

grundade sig på förslag från Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (SOU 2012:35). Vidare är äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa kriminaliserade genom bestämmelser i brottsbalken (4 kap. 4 c och d §§). Bestämmelserna omfattar även äktenskapsliknande förbindelser.

Enligt lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, förkortad IÄL, erkänns inte ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag om det är sannolikt att äktenskapet har ingåtts under tvång (1 kap. 8 a § första stycket 2). Detta gäller oavsett parternas anknötning till Sverige när de gifte sig. Äktenskapet kan dock erkännas om det finns synnerliga skäl för det.

Månggiften

Enligt svensk rätt är äktenskap monogama (1 kap. 1 § äktenskapsbalken). Den som redan är gift får således inte ingå ett nytt äktenskap (2 kap. 4 § äktenskapsbalken). Om det vid hindersprövningen skulle förbises att den som avser att ingå ett äktenskap redan är gift, blir det senare äktenskapet inte ogiltigt. I stället har var och en av parterna rätt till omedelbar äktenskapsskillnad, dvs. utan föregående betänketid. Även allmän åklagare kan i sådana fall föra talan om äktenskapsskillnad, dvs. tvångsupplösning (5 kap. 5 § äktenskapsbalken).

Sedan den 1 juli 2021 gäller ett generellt förbud mot att erkänna månggiften som har ingåtts enligt utländsk lag. Erkännandeförbudet gäller därmed oavsett parternas anknötning till Sverige när äktenskapet ingicks. Undantag från förbudet kan göras om det finns synnerliga skäl för det (se 1 kap. 8 a § IÄL samt prop. 2020/21:149, bet. 2020/21:CU18, rskr. 2020/21:317.).

Släktskapsäktenskap

I Sverige får äktenskap inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Inte heller får halvsyskon ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av länsstyrelsen. I dessa sammanhang jämställs adoptivförhållande med släktskap. De som till följd av adoptivförhållande anses som helsyskon får dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av länsstyrelsen. (Se 2 kap. 3 § äktenskapsbalken.)

Sedan den 1 juli 2021 gäller ett generellt förbud mot att erkänna sådana släktskapsäktenskap som beskrivs ovan vilka har ingåtts enligt utländsk lag. Erkännandeförbudet gäller därmed oavsett parternas anknötning till Sverige när äktenskapet ingicks. Undantag från förbudet kan göras endast om det finns synnerliga skäl för det. (Se 1 kap. 8 a § IÄL samt prop. 2020/21:149, bet. 2020/21:CU18, rskr. 2020/21:317.)

Sambolagstiftningen

Med sambor avses enligt sambolagen (2003:376) två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll (1 §). Innebörden är att sammanboendet har en viss varaktighet eller åtminstone är

tänkt att ha det och att det rör sig om en förbindelse där det som regel ingår sexuellt samliv. Vidare förutsätts att parterna har ett samarbete i vardagliga göromål samt ett visst mått av ekonomisk gemenskap eller i vart fall ett ekonomiskt samarbete. (Se prop. 2002/03:80 s. 27 f.) Någon åldersgräns uppställs inte. Däremot uppställer lagen särskilda villkor för att en underårig sambo, eller en underårig blivande sambo, ska kunna avtala om att bodelning inte ska göras eller att viss egendom inte ska ingå i bodelningen. I så fall ska förmyndaren ge sitt skriftliga medgivande (9 §).

Huvudsyftet med sambolagstiftningen är att ge en svagare part ett minimiskydd vid samboförhållandets upplösning. Lagstiftningen tar sin utgångspunkt i det förhållandet att det genom ett samliv med gemensamt hushåll och uppbyggandet av ett gemensamt hem sker en faktisk sammanflätning av sambornas ekonomi. Till skillnad från äktenskap och partnerskap innebär ett samboförhållande att särskilda rättsregler blir tillämpliga på samlevnaden utan någon uttrycklig önskan eller viljeförklaring från sambornas sida om detta. Samboreglerna inriktas på att tillhandahålla juridiska lösningar på företrädesvis ekonomiska problem och på de frågor där det har ansetts finnas ett praktiskt skyddsbehov för parterna. (Se prop. 2002/03:80 s. 25.)

Nya regler om barnäktenskapsbrott

Den 1 juli 2020 infördes ett nytt brott, barnäktenskapsbrott (prop. 2019/20:131, bet. 2019/20:JuU23, rskr. 2019/20:272). Genom det nya brottet kriminaliseras s.k. informella äktenskap för den som förmår eller tillåter en underårig person att ingå en äktenskapsliknande förbindelse. Detta gäller under förutsättning att förbindelsen ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som dels innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, dels innefattar frågan om upplösning av förbindelsen.

I propositionen berördes också frågan om hur den nya straffbestämmelsen när det gäller informella barnäktenskap förhåller sig till det faktum att det är tillåtet för barn över 15 år att, med vårdnadshavarens samtycke, leva i en samborelation. Regeringen konstaterade i den delen att en äktenskapsliknande förbindelse, i enlighet med de förutsättningar som ställs upp i straffbestämmelsen, innebär längre gående rättsverkningar än ett samboförhållande, såväl personliga som ekonomiska.

Tidigare behandling

Tvångsäktenskap

Motionsyrkanden om skärpta krav på trossamfunden och deras vigsselförrättare i syfte att stoppa tvångsäktenskap behandlades av utskottet bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU6 och våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till att lagändringar som syftade

till att skärpa kraven på trossamfunden och deras vigselförrättare trädde i kraft 2014 och att det samma år också infördes bl.a. förbättrade möjligheter för Kammarkollegiet att utöva tillsyn över vigselverksamheten genom en särskild förordning på området. Riksdagen följde utskottets förslag.

Motionsyrkanden om tvångsäktenskap i övrigt behandlades av utskottet i 2021 års lagstiftningsärende om förbud mot erkännande av utländska månggiften m.m. (prop. 2020/21:149, bet. 2020/21:CU18, rskr. 2020/21:317). Motionsyrkandena avstyrktes av följande skäl:

När det gäller tvångsäktenskap innebär vägransregleringen i IÄL att ett utländskt äktenskap inte erkänns om det är sannolikt att det har ingåtts under tvång och att detta gäller även om parterna saknade anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks. Vidare är möjligheten att göra undantag från erkännandeförbudet begränsad till att det ska finnas synnerliga skäl. Undantag kan alltså göras endast om ett nekat erkännande i ett enskilt fall medför allvarliga konsekvenser för den enskilde eller det annars framstår som orimligt att inte erkänna äktenskapet.

I propositionen gör regeringen bedömningen att det varken finns förutsättningar för eller behov av att ändra reglerna om erkännande av utländska tvångsäktenskap. Detta överensstämmer med utredningens bedömning, som det stora flertalet remissinstanser inte invänder mot.

Regeringen pekar i sammanhanget bl.a. på att det som är att betrakta som ett tvångsäktenskap grundas på förhållandena vid äktenskapets ingående och att frågan om erkännande av detta äktenskap kan uppkomma många decennier senare när förhållandena för kvinnan i äktenskapet och den familj som hon då har är helt annorlunda. Utskottet ser för egen del framför sig t.ex. den situation när den ena maken har avlidit och den efterlevande maken vill åberopa ventilen mot någon annan som vill göra gällande en rätt till arv framför maken på den grunden att äktenskapet inte ska erkännas.

Regeringen framhåller också att det är av yttersta vikt att samhället reagerar mot alla former av hedersförtryck, och regeringen arbetar också på olika sätt mot tvångsäktenskap, barnäktenskap och annat hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar både om lagstiftningsåtgärder på det straffrättsliga området och om myndighetsuppdrag för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Utskottet konstaterar här att de tvångsäktenskap som även är att anse som barnäktenskap träffas av 2019 års reglering om förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap samt det nya straffansvaret för barnäktenskapsbrott.

Mot den redovisade bakgrunden är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena om tvångsäktenskap, och de bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Månggiften

I 2021 års lagstiftningsärende om förbud mot erkännande av utländska månggiften m.m. riktade riksdagen, på utskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om att snarast möjligt återkomma med ett lagförslag som innebär att ventilen i fråga om månggiften slopas och att det i stället införs en ordning

som innebär en möjlighet att – utan att erkänna äktenskapet som sådant – under särskilda omständigheter ge det vissa rättsverkningar.

Våren 2022 föreslog utskottet att riksdagen skulle rikta ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om ventilen (bet. 2021/22:CU6). Riksdagen beslutade dock att inte meddela något nytt tillkännagivande i saken.

I 2021 års lagstiftningsärende om förbud mot erkännande av utländska månggiften m.m. avstyrkte utskottet motionsyrkanden om upplösning av erkända månggiften. Utskottet anförde följande:

Utskottet konstaterar att det nya erkännandeförbudet träder i kraft den 1 juli 2021 och gäller för äktenskap som inte har registrerats av Skatteverket före detta datum, dvs. även om äktenskapet har ingåtts före ikraftträdandet. Det nya erkännandeförbudet gäller alltså retroaktivt.

Däremot omfattar erkännandeförbudet inte sådana månggiften som redan har registrerats av Skatteverket före den 1 juli 2021. Som klargörs i detta lagstiftningsärende gäller i fråga om dessa äktenskap i stället de särskilda bestämmelserna i äktenskapsbalken (5 kap. 5 §) om rätt till omedelbar äktenskapsskillnad. En make har alltså rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det tidigare äktenskapet inte har blivit upplöst. En sådan talan om äktenskapsskillnad får föras även av allmän åklagare, dvs. tvångsupplösning. Exempelvis kan därför en hustru som inte har mod att i sin kultur ansöka om äktenskapsskillnad be åklagaren om hjälp med detta (jfr prop. s. 34).

Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena om upplösning av de månggiften som erkänns. De bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Kusinäktenskap

Motionsyrkanden om ett förbud mot kusinäktenskap behandlades av utskottet våren 2022 i betänkande 2021/22:CU6. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena av följande skäl:

Det finns inget hinder enligt svensk lag mot att ingå äktenskap med en kusin. Därmed är det ett brott att tvinga någon att gifta sig. Samma sak gäller om någon förmår någon annan att ingå ett äktenskap genom att utnyttja hans eller hennes beroendeställning. Det är också straffbart att vilseleda någon att resa utomlands i syfte att tvinga honom eller henne att ingå äktenskap. Om det är sannolikt att ett äktenskap har ingåtts enligt utländsk lag under tvång, erkänns inte äktenskapet i Sverige.

Riksdagen har beslutat om en lång rad lagstiftningsåtgärder mot tvångsäktenskap, barnäktenskap och annat hedersrelaterat våld och förtryck. Det har införts ett särskilt barnäktenskapsbrott och en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Det har också införts regler om utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands och giftas bort. Utöver detta pågår det särskilda satsningar för att förbättra myndigheternas förebyggande och brottsbekämpande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt stödet till dem som utsätts.

Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Sambolagstiftningen

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats och avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU6. Utskottet stod då fast vid följande tidigare ställningstagande, med det tillägget att en ny reglering om barnäktenskapsbrott i fråga om informella äktenskap numera är införd:

Utskottet konstaterar att sambolagen är en skyddslagstiftning som ska bereda ett minimiskydd åt den svagare av två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll. Skyddet inträder när de faktiska förhållandena är sådana som lagen beskriver och alltså utan någon uttrycklig önskan eller viljeförklaring från sambornas sida om detta (till skillnad från ett äktenskap som ju förutsätter en vigsel). Skyddet tar sikte på delning av den gemensamma bostaden och det gemensamma bohaget. Det uppställs inte någon åldersgräns för att det skydd som sambolagen tillhandahåller ska inträda. Däremot uppställer lagen särskilda villkor för att en underårig sambo, eller en underårig blivande sambo, ska kunna avtala om att bodelning inte ska ske eller att viss egendom inte ska ingå i bodelningen. I så fall ska förmyndarens skriftliga medgivande inhämtas.

Som redovisas ovan innehåller den proposition om ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet som nyligen överlämnades till riksdagen förslag om ett nytt brott, barnäktenskapsbrott. Genom det föreslagna nya brottet kriminaliseras s.k. informella äktenskap för den som förmår eller tillåter en underårig person att ingå en äktenskapsliknande förbindelse. En förutsättning är att förbindelsen ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som dels innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, dels innefattar frågan om upplösning av förbindelsen. När det gäller frågan hur straffbestämmelsen om informella barnäktenskap förhåller sig till det faktum att det är tillåtet för barn över 15 år att, med vårdnadshavarens samtycke, leva i en samborelation konstateras i propositionen att en äktenskapsliknande förbindelse innebär längre gående rättsverkningar än ett samboförhållande, såväl personliga som ekonomiska.

Utskottet finner mot den redovisade bakgrunden inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av det som anförs i motionen. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar

I september 2023 gav Justitiedepartementet en sakkunnig person i uppdrag att biträda departementet med att ta fram ett förslag till förbud mot äktenskap mellan kusiner (Ju 2023:C). Syftet var att skapa en uppdaterad och ändamålsenlig reglering som motverkar hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan.

Uppdraget redovisades i oktober 2024 genom promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20). I promemorian föreslås bl.a. följande:

- Ett förbud mot kusinäktenskap införs i äktenskapsbalken. Om ett kusinäktenskap skulle ingås trots förbudet föreslås att en make ska ha rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Talan om äktenskapsskillnad ska i dessa fall även kunna föras av allmän åklagare.
- Ett förbud mot äktenskap där den ena är släkt i rakt nedstigande led men den andras syskon (syskonbarn).
- Utländska äktenskap mellan kusiner ska inte kunna erkännas i Sverige, om det inte finns synnerliga skäl.
- Möjligheten att få dispens för äktenskap mellan halvsyskon tas bort.

Promemorian anför bl.a. följande i de frågor som nu är aktuella:

Det har framkommit att kusinäktenskap utövas som ett inslag i vissa traditioner och sedvänjor. Äktenskap i sådana sammanhang är inte sällan arrangerade på så sätt att valet av partner är en angelägenhet för flera och att det finns krav och förväntningar på att familjens, släktens eller ett större kollektivs intressen sätts före individens. Det har också framkommit att kusinäktenskap förekommer i samband med utövande av hedersnormer. Vid många av de kontakter som förekommit med organisationer som verkar mot hedersförtryck har förmedlats att kusinäktenskap ofta är förenade med tvång eller olika grader av ofrihet. Kusinäktenskap beskrivs ha ett samband med efterlevande av ett oskulds- och kyskhetsideal för flickor och kvinnor som lever i en hederskontext och bidra till att stärka hedersnormer och underlätta kontroll av flickor och kvinnor. Mot denna bakgrund görs i promemorian bedömningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet.

I uppdraget har även ingått att redovisa vilka medicinska risker det finns för barn vars föräldrar är kusiner. Bedömningen har gjorts att det finns en ökad risk för sjukdom och funktionsnedsättning hos barn vars föräldrar är kusiner. Detta förhållande har dock i sig inte bedömts tillräckligt för att motivera ett förbud mot kusinäktenskap.

I promemorian föreslås att ett förbud mot kusinäktenskap införs i äktenskapsbalken. Ett sådant förbud bedöms kunna bidra till att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap och utgöra ett komplement till andra åtgärder på området. Det föreslås att förbudet inte ska vara förenat med en möjlighet till dispens. Bedömningen görs att ett dispensförfarande skulle få till följd att ett förbud mot kusinäktenskap inte blir en tillräckligt effektiv åtgärd för att uppnå det avsedda syftet med lagstiftningen.

För det fall ett kusinäktenskap skulle ingås trots förbudet föreslås att en make ska ha rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Talan om äktenskapsskillnad ska i dessa fall även kunna föras av allmän åklagare.

När det gäller äktenskap mellan syskon och syskons avkomling har det inte framkommit att sådana äktenskap förekommer i någon nämnvärd utsträckning, varken i hederskontexter eller i andra sammanhang. Eftersom sådana äktenskap innebär ett ännu närmare släktskap än det mellan kusiner, för vilket ett förbud föreslås, görs bedömningen att den mest ändamålsenliga och konsekventa regleringen är att ett förbud även omfattar sådana äktenskap. Det föreslås därför att det ska införas ett förbud mot äktenskap

mellan dem, av vilka den ena är släkt i rätt nedstigande led med den andra syskon.

Redovisat underlag talar för att det i Sverige är mycket ovanligt att äktenskap ingås mellan halvsyskon eller mellan dem som till följd av adoptionsförhållande är att anse som helsyskon. I konsekvens med det föreslagna förbudet mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar föreslås att dispensmöjligheten för äktenskap mellan halvsyskon och mellan helsyskon till följd av adoptionsförhållande tas bort.

Bedömningen att det vid kusinäktenskap finns en särskild risk för att flickor och kvinnor, men även andra, utsätts för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet gör sig inte gällande bara när ett äktenskap ingås i Sverige utan även i fråga om utländska äktenskap. Detta står till en början klart i situationer där parterna har en anknytning till Sverige, t.ex. på grund av att de bor och har sin hemvist här, men av olika anledningar ändå väljer att resa utomlands och ingå äktenskapet där. För det fall utländska kusinäktenskap erkänns, skulle ett äktenskapshinder i svensk lag i dessa fall med lätthet kunna kringgås. Även i situationer där parterna vid tidpunkten för ingåendet av äktenskapet inte hade någon direkt anknytning till Sverige finns ett intresse att motverka hedersförtryck och annan ofrihet i samband med ingående av äktenskap.

För att på ett effektivt sätt kunna motverka hedersförtryck i Sverige föreslås att utländska kusinäktenskap inte ska erkännas här i landet. Erkännandeförbudet ska vara generellt och omfatta kusinäktenskap, oavsett makarnas anknytning till Sverige vid tidpunkten för äktenskapets ingående. Detsamma ska gälla för utländska äktenskap mellan syskon och syskons avkomling. Erkännandeförbudet ska gälla oavsett om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns hinder mot äktenskapet enligt svensk lag. Det ska alltså som huvudregel gälla även utländska äktenskap som har ingåtts före lagens ikraftträdande.

För att undvika orimliga konsekvenser för de personer som berörs och för att leva upp till Sveriges europarättsliga åtaganden föreslås att det ska finnas möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet vid synnerliga skäl.

Promemorian har remitterats, och bereds vidare i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att riksdagen och regeringen under senare år har beslutat om en rad lagändringar och andra åtgärder som riktar sig mot bl.a. tvångs-äktenskap, månggiften och släktskapsäktenskap. Under hösten 2024 tog Justitiedepartementet emot en promemoria med förslag som innebär ytterligare reglering för att motverka hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan (Ds 2024:20). Promemorian bereds i Regeringskansliet. Utskottet ser inte skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet och är inte heller av andra skäl berett att föreslå något tillkännagivande med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Vigselrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skärpta krav på trossamfund och deras vigselförrättare. Utskottet hänvisar till gällande lagstiftning samt tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 2 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) föreslås ett tillkännagivande om att dra in vigselrätten för samfund som tillåter eller främjar organiserade sexköp (yrkande 26). Motionärena föreslår också ett tillkännagivande om att Kammarkollegiet ska följa upp och verka för att parallella vigselceremonier, dvs. religiösa ceremonier som inte är juridiskt giltiga, inte får förekomma (yrkande 27). Detta föreslås även i kommittémotion 2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 6. I den senare motionen yrkande 7 begärs också ett tillkännagivande om ökade krav på trossamfund och vigselförrättare att visa nolltolerans mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.

I motion 2024/25:1198 anser Niels Paarup-Petersen (C) att alla som vill viga har rätt att viga hos alla som har rätt att viga. Motionären anför att det är orimligt att trossamfundens vigselförrättare inte är skyldiga att viga t.ex. samkönade par.

Bakgrund

Behörig att vara vigselförrättare är enligt 4 kap. 3 § äktenskapsbalken dels en sådan präst eller annan befattningshavare i ett trossamfund som har förordnande enligt lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund, dels den som länsstyrelsen har förordnat (s.k. borgerlig vigselförrättare).

Ett förordnande enligt lagen om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund får ges till samfund vars verksamhet är varaktig och med en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att tillämpas. Något tillstånd ska inte ges om det på goda grunder kan antas att befattningshavare inom samfundet kommer att genomföra ceremonier som ger upphov till sådana äktenskapsliknande förbindelser som avses i 4 kap. 4 c § andra stycket brottsbalken i fall där någon av parterna är under 18 år eller inte samtycker till att ingå förbindelsen (1 §). Tillståndet ges av Kammarkollegiet. Om ett tillstånd har getts, får vigsel förrättas av den vigselförrättare som förordnats av Kammarkollegiet (2 §). Kammarkollegiet kan återkalla både ett trossamfunds och en enskild vigselförrättares tillstånd om kraven inte längre är uppfyllda. En

vigsselförrättare kan även i övrigt bli av med sitt tillstånd om han eller hon inte sköter sin uppgift (3 §).

Att vigsselförrättare inom trossamfund inte är skyldiga att viga förtydligades i äktenskapsbalken genom lagstiftningsärendet om könsneutrala äktenskap och vigsselfrågor (prop. 2008/09:80, bet. 2008/09:CU19, rskr. 2008/09:208). Som skäl för detta anförde regeringen följande i propositionen (s. 22):

Som utredningen fastslår finns det ingen skyldighet att förrätta vigsel för den som är behörig vigsselförrättare inom ett trossamfund med vigseltillstånd eller för samfundet. [...]

Den sedan länge rådande ordningen innebär alltså att det kan förekomma att en vigsel som ett par önskar sig inom ett visst samfund inte kan äga rum där, även om paret uppfyller äktenskapsbalkens krav. Det kan t.ex. vara situationer där trosuppfattningar hos samfundet eller vigsselförrättaren hindrar en vigsel för att parterna inte utövar samma religion eller för att en av parterna är skild.

Samfundet och samfundets vigsselförrättare har anförtrots en uppgift som innefattar myndighetsutövning. När detta bemyndigande utnyttjas har de skyldighet att följa de författningsregler om vigsel som finns. Det ligger i sakens natur att det därutöver inte kan ställas krav på att trossamfundet ska tillhandahålla vigsselförrättningar för alla som önskar det. Det är uppenbart att detta skulle vara svårt att förena med den fria trosutövningen och den frivillighet som det nuvarande systemet bygger på. Någon skyldighet att förrätta vigslar bör därför inte införas för trossamfundet eller trossamfundets vigsselförrättare. Som utredningen föreslår finns det däremot skäl att i äktenskapsbalken förtydliga den nu gällande ordningen att en sådan skyldighet inte finns.

Utskottet anslöt sig i betänkandet till de skäl som regeringen anförde.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet under våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte då förslaget och anförde följande:

Sedan länge gäller att den som är behörig vigsselförrättare inom ett trossamfund har en rätt men inte en skyldighet att viga, till skillnad från borgerliga vigsselförrättare. Det kan därför förekomma att en vigsel som ett par önskar sig inom ett visst trossamfund inte kan äga rum där, t.ex. för att parterna inte utövar samma religion eller för att en av parterna är skild. En skyldighet för trossamfundets vigsselförrättare att viga alla som önskar det har ansetts vara svårt att förena med den fria trosutövningen och den frivillighet som det nuvarande systemet bygger på.

Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Lagändringar som syftade till att skärpa kraven på trossamfundet och deras vigsselförrättare trädde i kraft 2014 (prop. 2013/14:208, bet. 2013/14:JuU30, rskr. 2013/14:263). Samma år infördes också förbättrade möjligheter för

Kammarkollegiet att utöva tillsyn över vigselverksamheten genom en särskild förordning på området. Mot den bakgrunden finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av de motionsyrkanden som rör skärpta krav på trossamfund och vigselförrättare.

När det gäller motion 2024/25:1198 (C) om vigselförrättares skyldigheter står utskottet fast vid det ställningstagande som redovisats tidigare.

Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden.

Villkoren för borgerliga vigselförrättare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. ersättningen till borgerliga vigselförrättare. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda hur en rimligare nivå på ersättning till vigselförrättare kan se ut. Motionärerna anser att ersättningen är för lågt satt och pekar på att den legat på samma nivå under många år.

Motsvarande förslag om att utreda ersättningsnivån för borgerliga vigselförrättare läggs fram i motionerna 2024/25:1865 av Marianne Fundahn (S), 2024/25:352 av Johan Andersson (S) och 2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander (båda M) yrkande 2.

I motion 2024/25:1017 av Kerstin Lundgren (C) begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska vidta åtgärder för att skapa en bättre och modernare ordning för vigselförrättarnas arbete och Skatteverkets registrering av ingångna vigslar.

Gällande rätt

Bestämmelser om vigselförrättare finns i 4 kap. äktenskapsbalken. En särskilt förordnad vigselförrättare, s.k. borgerlig vigselförrättare, utses av länsstyrelsen (3 § första stycket 2). Innan någon förordnas som vigselförrättare ska länsstyrelsen pröva att den sökande har de kunskaper och kvalifikationer i övrigt som behövs för uppdraget. Förordnandet ska gälla för en viss period, om det inte har begränsats till att gälla till en angiven dag (4 §). Länsstyrelsen förordnar vanligtvis borgerliga vigselförrättare på förslag av kommunen och med utgångspunkt i kommunens behov. Ett tidsbegränsat förordnande bör gälla några år. Förtroendevalda i kommunerna, som utses till vigselförrättare,

kan ha ett förordnande som gäller en mandatperiod (se bet. 2008/09:CU19 s. 28).

I förordningen (2009:263) om vigsel som förrättas av särskilt förordnad vigselförrättare finns vissa kompletterande bestämmelser till äktenskapsbalkens reglering. Enligt förordningen bestäms tid och plats för vigsel av vigselförrättaren efter samråd med paret (3 §). En vigselförrättare har rätt till ersättning av allmänna medel med 110 kronor för varje vigsel som han eller hon har förrättat. Om vigselförrättaren samma dag har förrättat mer än en vigsel är ersättningen 30 kronor för varje vigsel utöver den första (8 och 9 §§). Om vigselförrättaren har haft direkta kostnader i samband med vigseln, t.ex. för resa, kan han eller hon efter överenskommelse med brudparet få ersättning för dessa. Det finns heller inte något hinder mot att brudparet anlitar någon annan person eller ett företag för att bistå med arrangemanget runt vigseln.

Interpellations- och frågesvar

Dåvarande justitieminister Beatrice Ask anförde i ett frågesvar i mars 2010 om ersättningen till borgerliga vigselförrättare (fr. 2009/10:588) att uppdraget som vigselförrättare är ett hedersuppdrag och att ersättningen närmast måste ses som en symbolisk ersättning och inte som kompensation för utfört arbete. Statsrådet upplyste vidare om att det under beredningen i departementet av 2009 års förordning om vigsel som förrättas av särskilt förordnad vigselförrättare gjordes bedömdes det inte motiverat att höja arvodet till borgerliga vigselförrättare. Statsrådet stod i sitt frågesvar fast vid den bedömningen.

Dåvarande justitie- och migrationsminister Morgan Johansson betonade i ett interpellationssvar i maj 2017 om möjligheterna till olika sorters borgerliga vigslar (ip. 2016/17:511) att uppdraget att vara vigselförrättare är ett statligt hedersuppdrag och en service till medborgarna samt att de uppgifter som delegeras till vigselförrättarna utgör myndighetsutövning.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om bl.a. ersättningen till borgerliga vigselförrättare har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet var då, liksom tidigare, inte berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av det som anfördes i motionerna, och motionsyrkandena avstyrkes därför. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid sitt tidigare ställningstagande och är fortfarande inte berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av det som anförs i motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Rätt att förrätta vigsel i annat land

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rätt för borgerliga vigselförrättare att förrätta vigslar i andra länder. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 4 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 25 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen för att svenska vigselförrättare ska ges möjlighet att förrätta vigsel av svenska brudpar i de nordiska grannländerna.

Motsvarande förslag läggs fram i motion 2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander (båda M) yrkande 1.

Gällande rätt

Enligt lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap kan regeringen bestämma att en diplomatisk eller konsulär tjänst eller en befattning som präst ska vara förenad med behörighet att i en främmande stat förrätta vigsel enligt svensk lag. Regeringen kan även genom ett särskilt förordnande ge en lämplig person en sådan behörighet. (Se 1 kap. 5 §.)

Frågesvar

Dåvarande justitie- och migrationsminister Morgan Johansson anförde i ett frågesvar den 6 oktober 2021 (fr. 2021/22:34) följande:

[...] har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att borgerliga vigselförrättare ska få sina förordnanden prövade för vigsel i våra grannländer.

Svenska vigselförrättares behörighet gäller i Sverige. Som [...] nämner kan regeringen dock bestämma att en diplomatisk eller konsulär tjänst eller befattning som präst ska vara förenad med behörighet att förrätta vigsel enligt svensk lag i ett annat land. Regeringen har även möjlighet att genom särskilt förordnande ge lämplig person en sådan behörighet.

Förrättande av vigsel utgör myndighetsutövning. Ett tillstånd att förrätta vigsel utomlands förutsätter därför att det land där vigslarna ska äga rum lämnar sitt medgivande. På motsvarande sätt krävs det tillstånd från regeringen för att andra länders representanter ska få förrätta vigsel enligt utländsk lag i Sverige. Sådant tillstånd brukar ges för vigslar som förrättas av tjänstemän vid främmande staters beskickningar i Sverige. Det finns för närvarande inte några planer på att se över regelverket.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet stod då fast vid sitt tidigare ställningstagande, dvs. att det inte fanns skäl att föreslå något initiativ från riksdagen. Motionsyrkandena avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid sitt tidigare ställningstagande och är fortfarande inte berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Betänketid vid äktenskapsskillnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändringar i reglerna om betänketid vid äktenskapsskillnad. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 5 (V) och 6 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda hur fler situationer kan undantas från kravet på betänketid än i dag. Det handlar dels om fall där bara den ena maken begär äktenskapsskillnad och det inte finns barn under 16 år med i bilden (yrkande 30), dels om fall där det förekommit våld eller liknande brott mot en person inom äktenskapet (yrkande 31).

Samma förslag om undantag från betänketid vid våld eller liknande brott mot person inom äktenskapet finns i kommittémotion 2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11. Även i motion 2024/25:993 av Rickard Nordin (C) begärs ett sådant tillkännagivande, men motionären anser även att betänketiden ska slopas om båda parterna är överens. I motion 2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 5 föreslår motionären att betänketiden ska tas bort vid skilsmässa där våld förekommit och att det i stället ska införas en ångerrätt för att ersätta betänketiden.

I kommittémotion 2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 24 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda i vilka situationer betänketiden vid äktenskapsskillnad kan slopas, t.ex. i fall där den ena maken har utsatts för fysisk eller psykisk misshandel eller där förhållandet är skadligt av andra skäl.

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 11 och kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 14 begärs att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att det inte i något fall ska finnas ett krav på betänketid vid äktenskapsskillnad. Samma förslag om att helt avskaffa betänketiden finns i motionerna 2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 8, 2024/25:2606 av Boriana Åberg (M) och 2024/25:866 av Sofia Amloh (S).

Gällande rätt

Bestämmelser om äktenskapsskillnad finns i 5 kap. äktenskapsbalken. I vissa fall ska äktenskapsskillnad föregås av en betänketid på minst sex månader. Vid en gemensam ansökan om äktenskapsskillnad ska betänketid alltså löpa om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med ett eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad (1 §). Betänketid ska också löpa om bara en av makarna vill att äktenskapet ska upplösas (2 §). Om makarna lever åtskilda sedan minst två år har dock var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid (4 §). Rätt till omedelbar äktenskapsskillnad finns också om det skulle röra sig om ett tvångsäktenskap, barnäktenskap, äktenskap mellan vissa nära släktingar eller tvegifte (5 §).

Betänketiden inleds när makarna gemensamt ansöker om äktenskapsskillnad eller när den ena makens yrkande om äktenskapsskillnad delges den andra maken. När betänketiden löpt under minst sex månader ska dom på äktenskapsskillnad meddelas om någon av makarna då framställer ett särskilt yrkande om det. Om ett sådant yrkande inte har framställts inom ett år från betänketidens början har frågan om äktenskapsskillnad fallit (3 §).

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att inskränka betänketiden vid äktenskapsskillnad har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, senast våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet var då, liksom tidigare, inte berett att föreslå något tillkännagivande från riksdagens sida i syfte att ändra reglerna på området. Motionsyrkandena avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag.

Pågående utredning

Genom beslut den 7 november 2024 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om bodelningsprocessen och om betänketid i äktenskapsbalken. Syftet är att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för personer som vill separera och att motverka ekonomiskt våld. Utredaren ska bl.a. analysera och ta ställning till om betänketid vid äktenskapsskillnad bör krävas i färre fall än i dag.

Utredaren ska enligt kommittédirektiven (dir. 2024:107), när det gäller frågan om betänketid vid äktenskapsskillnad, gå igenom de argument som talar för respektive emot kravet på betänketid, analysera och ta ställning till om kravet på betänketid bör avskaffas i vissa situationer, exempelvis när ingen av makarna bor tillsammans med ett eget barn eller när det förekommit våld eller andra kränkningar i relationen, och lämna nödvändiga författningsförslag. I kommittédirektiven anförs följande i den frågan:

Kravet på betänketid har motiverats dels av hänsyn till den ingripande betydelse en äktenskapsskillnad får för barn, dels av hänsyn till den make som inte vill skiljas (prop. 1973:32 s. 110-112). Betänketiden har också ansetts kunna minska risken för förhastade skilsmässor. Reglerna om betänketid innebär samtidigt att en make, genom att motsätta sig äktenskapsskillnad, kan fördröja äktenskapets upplösning under sex månader. När det har förekommit våld och andra kränkningar i relationen är det svårt att motivera förekomsten av ett sådant hinder mot en snabb äktenskapsskillnad. Även för barn som lever i den våldsamma relationen kan en snabb äktenskapsskillnad vara viktig. Det kan alltså ifrågasättas om den nuvarande ordningen i alla lägen är rimlig. Det kan också finnas skäl att överväga om reglerna om betänketid bör avskaffas i liknande situationer, eller i det fall ingen av makarna bor tillsammans med eget barn.

Vid utformningen av reglerna är det angeläget att upprätthålla principen om att den som vill skiljas ska kunna göra det utan att behöva anföra några skäl. Det är därför viktigt att en eventuell ny reglering kring betänketiden utformas så att domstolarna, för att avgöra om betänketid ska gälla, inte behöver göra någon prövning av makarnas personliga förhållanden eller efterforska orsaken till skilsmässan (jfr prop. 1973:32 s. 116).

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2025.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att kravet på betänketid i äktenskapsbalken fyller en viktig funktion i att förhindra förhastade skilsmässor, framför allt med hänsyn till den ingripande betydelse en äktenskapsskillnad får för barn. Det finns dock situationer där betänketiden utgör ett omotiverat hinder för den maka eller make som vill lämna äktenskapet. Den mest påtagliga situationen är att det förekommit våld eller andra kränkningar i relationen och det kan vara viktigt för både vuxna och barn att äktenskapet av den anledningen avslutas så fort som möjligt.

Regeringen gav i november 2024 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. analysera och ta ställning till om betänketid vid äktenskapsskillnad bör krävas i färre fall än i dag. Syftet med utredningen är att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för personer som vill separera och att motverka ekonomiskt våld. Utskottet konstaterar att utredningens inriktning ligger i linje med önskemålen i samtliga motionsyrkanden.

Utskottet anser att kommittémotionerna 2024/25:1389 (SD) yrkandena 30 och 31, 2024/25:1414 (SD) yrkande 11 och 2024/25:2618 (MP) yrkande 24 i allt väsentligt är tillgodosedda genom den utredning som nu har tillsatts och

något tillkännagivande behövs därför inte med anledning av dessa motionsyrkanden. Utskottet avstyrker vidare kommittémotionerna 2024/25:268 (V) yrkande 11 och 2024/25:2951 (C) yrkande 14 samt de enskilda motionerna 2024/25:993 (C), 2024/25:1657 (S) yrkande 5, 2024/25:854 (S) yrkande 8, 2024/25:2606 (M) och 2024/25:866 (S) eftersom utskottet inte ser skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Bodelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att bl.a. införa en tidsgräns för när en påbörjad bodelningsprocess ska vara färdigställd. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 19 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att utreda möjligheten att införa en tidsgräns för när en påbörjad bodelningsprocess ska vara färdigställd. Enligt motionärerna bör en sådan utredning också bör inkludera förslag om hur en bodelningsprocess ska kunna genomföras utan fördröjning till skada för den andra parten, och därmed också för barnen. Förslag om att låta utreda möjligheterna till en effektivare bodelningsprocess med en rimlig bortre tidsgräns finns också i kommittémotionerna 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 29, 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 12 och 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 15 samt i motionerna 2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 3, 2024/25:2048 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) och 2024/25:2500 av Sanne Lennström m.fl. (S).

I motion 2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 4 föreslås att regeringen ska se över hur en bodelningsförrättare kan ges tydligare mandat och möjlighet att tvinga in handlingar för att omöjliggöra för en part att försvåra bodelning och undanhålla information.

Ann-Sofie Lifvenhage (M) föreslår i motion 2024/25:2750 ett tillkännagivande om att regeringen ska se över möjligheten att göra en översyn av hur de samhällskontakter som sker vid en skilsmässa kan hanteras skyndsamt. Motionären nämner bodelning men även kontakter med t.ex. el- och telefonbolag.

Torsten Elofsson (KD) anser i motion 2025/25:303 att intjänad allmän pension, premiepension och tjänstepension ska utgöra del av giftorätt.

Bakgrund

Regler om bodelning m.m.

När ett äktenskap upplöses ska makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Bestämmelser om bodelning finns i 9–13 kap. äktenskapsbalken. Bodelningen ska göras med utgångspunkt i egendomsförhållandena den dag då talan om äktenskapsskillnad väcktes, den s.k. kritiska tidpunkten. Varje make är skyldig att tills bodelningen förrättas redovisa för sin egendom och för sådan egendom som maken har haft hand om men som tillhör den andra maken. Makarna är även i övrigt skyldiga att lämna de uppgifter som kan vara av betydelse vid bodelningen. Bodelning med anledning av äktenskapsskillnad ska förrättas när äktenskapet har upplösts. Om någon av makarna begär bodelning när ett mål om äktenskapsskillnad pågår ska dock bodelningen förrättas genast utan att betänketidens slut behöver inväntas.

Bodelning förrättas av makarna tillsammans, och över bodelningen ska det upprättas en handling som skrivs under av dem båda. När talan om äktenskapsskillnad har väckts ska varje makes tillgångar och skulder i den omfattning det behövs upptecknas sådana de var när talan väcktes (bouppteckning). Om det behövs för att få bouppteckningen till stånd får en bodelningsförrättare förordnas.

Om det, när talan om äktenskapsskillnad har väckts, behövs för att skydda den ena makens rätt vid bodelning ska domstolen på begäran sätta den andra makens egendom helt eller delvis under särskild förvaltning. Så kan vara fallet om den make som söker åtgärden riskerar att annars inte få sitt kommande bodelningsanspråk tillgodosett, t.ex. på grund av att den andra maken kan förväntas göra sig av med sin egendom.

All egendom som en make äger och som inte gjorts till makens enskilda ska som regel ingå i bodelningen, s.k. giftorättsgods. Från en makes giftorättsgods ska det räknas av så mycket att det täcker de skulder som den maken hade när talan om äktenskapsskillnad väcktes. Det som återstår av makarnas giftorättsgods – när avdrag gjorts för att täcka skulderna – ska läggas samman, och värdet ska därefter delas lika mellan makarna. Den ena makens anspråk på att få vara med och dela på den andra makens giftorättsgods ska alltså tillgodoses först efter det att den maken har tilldelats egendom som täcker de skulder som han eller hon dragit på sig före den kritiska tidpunkten. Om dessa skulder är större än den makens giftorättsgods finns det därför ingenting kvar för den förstnämnda maken att vara med och dela på. Den andra makens netto beräknas i sådana fall till noll kronor och inte till något negativt belopp, eftersom vardera maken svarar för sina egna skulder.

En make som fått ersättning för personskada och kränkning får ta undan den ersättningen vid en bodelning. En make ska också kompenseras vid bodelningen om den andra maken genom brott har skuldsatt sig eller minskat sitt giftorättsgods. Syftet med dessa regler är att motverka otillfredsställande resultat när den ena maken har gjort sig skyldig till övergrepp mot den andre maken eller någon annan närstående och därför förpliktats att betala skadestånd.

Det finns möjligheter att jämka resultatet av en bodelning vid äktenskaps-skillnad. Jämkning ska göras om det med hänsyn särskilt till äktenskapets längd, men även till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, är oskäligt att en make vid bodelning ska lämna egendom till den andra maken i den omfattning som följer av de allmänna reglerna. I sådana fall ska bodelningen i stället göras så att den förstnämnda maken får behålla mer av sitt giftorättsgods. Jämkning kan däremot inte göras till förmån för den make som vid en bodelning ska tillföras egendom.

I äktenskapsbalken finns också bestämmelser om interimistiska beslut i mål om äktenskaps-skillnad (14 kap. 7 §). I ett sådant mål får domstolen på yrkande av någon av makarna bestämma vem som ska ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har gjorts. Beslutet får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft.

Regler om bodelningsförrättare

Bestämmelser om förordnande av bodelningsförrättare och bodelningsförrättarens befogenheter finns i 17 kap. äktenskapsbalken.

Om makarna inte kan enas om en bodelning ska domstolen på ansökan av en av dem förordna någon att vara bodelningsförrättare som vid behov ska se till att en bouppteckning förrättas. Båda makarna ska uppge sina tillgångar och skulder. Om en make låter bli att lämna uppgifter till bouppteckningen får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga och döma ut vite. En make är också skyldig att bekräfta riktigheten av en upprättad bouppteckning med ed inför domstolen om den andra maken begär det. För detta ändamål får domstolen förelägga och döma ut vite.

Bodelningsförrättaren ska bestämma tid och plats för bodelning samt kalla makarna till förrättningen. Att en make som bevisligen blivit kallad uteblir från förrättningen hindrar enligt förarbetena inte att bodelningen ändå slutförs (prop. 1986/87:1 s. 224). Kan makarna inte komma överens ska bodelningsförrättaren pröva sådana tvistiga frågor som är av betydelse för bodelningen och inte är föremål för rättegång. I ett sådant fall ska bodelningsförrättaren själv bestämma om bodelning i enlighet med äktenskapsbalkens regler.

Bodelningsförrättaren har rätt att få arvode och ersättning för sina utgifter. Dessa kostnader ska betalas av makarna med hälften vardera, men bodelningsförrättaren kan bestämma en annan fördelning om den ena maken genom vårdslöshet eller försummelse har orsakat ökade kostnader eller om makarnas ekonomiska förhållanden ger särskild anledning till det.

Rättshjälp kan inte beviljas för att förrätta bodelning. I stället kan domstolen besluta om en s.k. ersättningsgaranti, vilket är ett slags ekonomiskt bistånd vid bodelning. Ersättningsgarantin tar sikte på situationer där tillgångarna i ett bo är så ojämnt fördelade att den make som påkallar bodelning är mer eller mindre medellös. Exempelvis kan det vara så att den make som sitter i boet vägrar att medverka till bodelningen och den andra maken därför inte kan få ut sina tillhörigheter och inte heller i övrigt har medel att bekosta

en bodelning. Ersättningsgarantin innebär att en bodelningsförrättare får ersättning av allmänna medel för högst fem timmars arbete. Detta ska täcka det förskott som bodelningsförrättaren ibland begär. Om det visar sig att tillgångar saknas i boet bör en bodelningsförrättare kunna slutföra uppdraget på mindre än fem timmar. Om det däremot finns tillgångar i boet bör bodelningsförrättaren därefter ofta kunna ta risken att arbeta vidare och avvakta med resterande betalning. (Se prop. 1996/97:9 s. 132.)

En make som är missnöjd med bodelningen får klandra den genom att inom fyra veckor efter delgivningen väcka talan mot den andra maken vid en domstol. Om bodelningen inte klandras inom denna tid blir den bindande.

Tidigare lagstiftningsarbete

År 2004 gav Justitiedepartementet en sakkunnig person i uppdrag att biträda departementet med att utreda vissa frågor om bl.a. skadestånd och bodelning enligt äktenskapsbalken. Uppdraget redovisades i promemorian Några bodelningsfrågor (Ds 2005:34). Promemorian låg till grund för lagförslagen i proposition 2006/07:32 Skadestånd och bodelning. I propositionen föreslogs vissa ändringar i äktenskapsbalkens bodelningsregler. Utskottet tillstyrkte regeringens lagförslag (bet. 2006/07:CU14), och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2006/07:127). Lagändringarna trädde i kraft i juli 2007.

I den nämnda promemorian uppmärksammade utredaren även vissa frågor att överväga för framtiden. Utredaren konstaterade t.ex. att en makes giftorätt inte preskriberas. Om man införde en preskriptionsregel för rätt till bodelning i äktenskapsbalken skulle parternas rättsosäkerhet och andra problem i sammanhanget minska, och därmed skulle också antalet bodelningstvister kunna reduceras. Utredaren konstaterade också att praktiskt verksamma jurister vittnar om stora handläggningsproblem med anledning av parternas passivitet och frånvaro från sammanträden. För den part som har det sämst ställt ekonomiskt har slutförandet av bodelningen vanligtvis mycket stor ekonomisk betydelse, och därför är det viktigt med en effektiv handläggning. Mot denna bakgrund, och eftersom ena parten ofta drar fördel av att en förrättning drar ut på tiden, borde man enligt utredarens mening överväga om en förrättare bör ges rätten att kalla parterna till sammanträde vid vite för att om möjligt förbättra deras medverkan i saken. För att förhindra att en passiv part otillbörligt försvårar genomförandet av en bodelningsförrättning till men för den andra parten ansåg utredaren även att det bör prövas huruvida det bör införas en uttrycklig bestämmelse i 17 kap. äktenskapsbalken efter mönster av 42 kap. 15 § rättegångsbalken om s.k. stupstocksföreläggande. Utredaren ansåg att det också bör prövas om det finns tillräckliga skäl för att avskaffa möjligheten för en part att under pågående bodelningsförrättning väcka särskild talan i en fråga av betydelse för delningen. Utredaren menade att möjligheten att väcka särskild talan kan missbrukas av den av parterna som vinner på att slutförandet av bodelningen försenas. Vidare borde, enligt utredaren, frågan om en regel

om anslutningsöverklagande utredas närmare för att förhindra att båda parterna klandrar bodelningen efter fyraveckorsfristen bara för säkerhets skull.

I den nämnda propositionen anfördes att det kan finnas anledning att i något annat sammanhang vidare överväga bl.a. den fråga som behandlas i promemorian om huruvida det bör införas en möjlighet att besluta om sanktioner för att få en part att medverka under en bodelningsförrättning.

Interpellation till statsråd

Justitieminister Gunnar Strömmer anförde den 29 november 2022 i ett interpellationssvar om snabbare bodelningsprocesser (ip. 2022/23:32) bl.a. följande:

[...] har frågat mig om regeringen inom kort kommer att se över nuvarande regelverk och tillsätta en utredning som tar fram förslag på lagändringar som skapar snabbare bodelningsprocesser.

[---]

Även om det är förhållandevis få skilsmässor som leder till att bodelningsförrättare utses eller till tvist i domstol förekommer det att ena maken förhalar bodelningen. Jag är ense med [...] om att det är bekymmersamt när det sker. Lagen ställer krav på makarna och ger bodelningsförrättaren flera verktyg för att driva bodelningen framåt. Det är angeläget att de verktygen också kommer till användning när det finns förutsättningar för det.

Jag kommer att följa frågan, och jag utesluter inte att det framöver kan finnas anledning att överväga åtgärder för att utdragna bodelningar ska kunna genomföras snabbare.

[---]

Jag ska säkerställa att vi på ett lämpligt sätt samlar aktörer med insikt om förhållandena i syfte att i alla fall i ett första steg få bättre kunskap om förhållandena, så att vi kan komma vidare i frågorna.

[---]

Låt oss säga att det kommer att ske under vårterminen, så har vi en rimlig tidspress på mig men också ett rimligt handlingsutrymme att göra detta på ett praktiskt lämpligt sätt.

[...] efterfrågar i sin interpellation en utredning. En sådan kan jag inte utlova. Men jag kan verkligen utlova att vi ska samla goda krafter för att se om det går att bilda sig en ny gemensam uppfattning om var skon klämmer någonstans, vilket jag tycker är ett bra första steg, för att sedan överväga vilka steg framåt som är lämpliga.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om ett effektivare och snabbare bodelningsförfarande har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet ansåg då att regeringen bör ta de fortsatta initiativ som krävs för att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för bodelningar och att regeringen i det sammanhanget bl.a. bör se över möjligheten att införa en rimlig bortre tidsgräns för när en bodelningsförrättning ska vara klar. Utskottet föreslog ett tillkännagivande till regeringen med den innebörden. Riksdagen följde utskottets förslag.

Pågående utredning

Genom beslut den 7 november 2024 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över reglerna om bodelningsprocessen och om betänketid i äktenskapsbalken. Syftet är att säkerställa en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för personer som vill separera och att motverka ekonomiskt våld.

Utredaren ska, när det gäller frågor om bodelning, bl.a.

- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsgräns för bodelningsförrättningen
- analysera och ta ställning till vilka verktyg som en bodelningsförrättare bör ha tillgång till
- analysera och ta ställning till om det bör införas kompetenskrav för bodelningsförrättare,
- analysera och ta ställning till om möjligheterna att få ersättning enligt ersättningsgarantin för bodelningsförrättares arvode bör förbättras,
- analysera och ta ställning till om det bör införas en tidsfrist för när en make senast måste begära bodelning.

I kommittédirektiven (dir. 2024:107) ges utredaren även i uppdrag att

- analysera och ta ställning till vilka verktyg som en bodelningsförrättare bör ha tillgång till
- analysera och ta ställning till om det bör införas striktare regler för hur kostnaderna för bodelningsförrättarens arbete kan fördelas, så att en make som inte medverkar får betala en större del av kostnaderna
- analysera och ta ställning till om det bör införas en rätt för bodelningsförrättaren att hämta in uppgifter om makarnas förmögenhetsförhållanden från andra, och i så fall göra en integritetsanalys
- analysera och ta ställning till om och i så fall under vilka förhållanden bodelningsförrättaren bör kunna besluta om bodelning utan att kalla parterna till ett sammanträde
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska slutligen också analysera och ta ställning till andra frågor med koppling till regelverket om bodelning, bl.a. om det ska införas regler om kompetenskrav för bodelningsförrättare, om möjligheterna för en enskild part att få ersättning enligt den s.k. ersättningsgarantin för bodelningsförrättarens arbete bör förbättras och om det bör införas en tidsfrist för makar att begära bodelning och i så fall hur lång den fristen ska vara.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2025.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet anført vid flera tidigare tillfällen är det angeläget att det finns en välfungerande, effektiv och rättssäker ordning för bodelningar. Utskottet välkomnar därför att regeringen i november 2024 gav en särskild utredare i uppdrag att göra en bred översyn av bodelningsförfarandet, som innehåller

bl.a. frågan om det bör införas en bortre tidsgräns för bodelningen. Detta ligger i linje med förslagen i kommittémotionerna 2024/25:3073 (S) yrkande 19, 2024/25:1389 (SD) yrkande 29, 2024/25:268 (V) yrkande 12 och 2024/25:2951 (C) yrkande 15. Med hänsyn till den nyligen tillsatta utredningen ser utskottet inte nu behov av något ytterligare tillkännagivande från riksdagen i frågan. Utskottet avstyrker därför motionerna. Detsamma gäller förslagen i de enskilda motionerna 2024/25:1657 (S) yrkande 3, 2024/25:2048 (M) och 2024/25:2500 (S), som är i allt väsentligt tillgodosedda genom att en utredning nu har tillsatts. Utskottet, som inte heller vill föregripa det pågående arbetet, avstyrker även motionerna 2024/25:854 (S) yrkande 4, 2024/25:2750 (M) och 2025/25:303 (KD).

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Underhåll mellan tidigare makar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av reglerna om underhåll mellan tidigare makar. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 7 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 54 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska göra en översyn av underhållsskyldigheten mellan makar när en separation har föregåtts av våld i nära relation. Motionärerna anför att underhållsskyldigheten kan ge en part ekonomiska förutsättningar att lämna en relation men att den också kan innebära ytterligare ett maktmedel i en relation där det har förekommit psykiskt eller fysiskt våld.

Gällande rätt

I 6 kap. äktenskapsbalken finns bestämmelser om underhåll mellan makar. Grunden för en underhållsskyldighet mellan två personer som är gifta med varandra är tanken att makarna bör leva på samma ekonomiska standard. Om makarna inte varaktigt bor tillsammans – t.ex. under en betänketid till dess att skilsmässodomen vunnit laga kraft – ska den ena maken fullgöra sin underhållsskyldighet genom att betala underhållsbidrag till den andra maken (6 § första stycket).

Domstolen får också, när makarna inte varaktigt bor tillsammans, förplikta en av makarna att lämna bohag till den andra maken att användas av honom

eller henne (6 § andra stycket). Efter en äktenskapsskillnad mellan makarna är däremot huvudregeln att varje make svarar för sin egen försörjning (7 § första stycket). De frångående makarna betraktas alltså som ekonomiskt oberoende av varandra. Det finns dock vissa undantag från den regeln som gäller fall där äktenskapet har begränsat möjligheterna för en make att försörja sig på egen hand; om den ena maken t.ex. behöver bidrag till sitt underhåll under en övergångstid har han eller hon under vissa förutsättningar rätt att få underhållsbidrag av den andra maken (7 § andra stycket). Det handlar om bidrag under en omställningsperiod för att ge den behövande parten möjligheter att genom utbildning och omskolning skaffa sig förvärvsarbete eller förbättra sina inkomster (prop. 1978/79:12 s. 140).

Om den ena maken har svårigheter att försörja sig själv efter att ett långvarigt äktenskap har upplösts eller om det finns andra synnerliga skäl, har den maken rätt till underhållsbidrag av den andra maken för längre tid än en övergångstid. Vid prövning av den rätten ska hänsyn tas till om den ena maken behöver bidrag för att skaffa sig pensionskydd. (Se 7 § tredje stycket.) Det handlar här om undantagsfall där det är svårt för en part att komma in i förvärvslivet efter ett långvarigt äktenskap där han eller hon har ägnat all sin tid åt att sköta barn och hem. Till detta kan ålder och sjukdom medverka. (Se propositionen s. 140.)

Underhållsbidrag efter äktenskapsskillnad ska betalas fortlöpande, dvs. periodiskt. Om det finns särskilda skäl, såsom att den underhållsberättigade behöver ett bidrag för att skaffa sig pensionskydd, får domstolen dock bestämma att bidraget ska betalas med ett engångsbelopp. (Se 8 §.) Frågor om underhållsbidrag kan regleras genom avtal mellan parterna eller genom dom efter talan vid domstol.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkande har behandlats tidigare, senast våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandet, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Samboegendom

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändringar i regelverket för samboegendom. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 8 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till en lagändring som innebär att sambor kan avtala om att deras gemensamma bostad ska utgöra samboegendom trots att den inte införskaffats för gemensamt bruk.

Gällande rätt

Sambor är enligt sambolagen (2003:376) två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll (1 §). Sambors gemensamma bostad och bohag utgör samboegendom under förutsättning att egendomen har förvärvats för gemensam användning (3 §). När ett samboförhållande upphör ska samboegendomen, på begäran av någon av samborna, fördelas mellan dem genom bodelning (8 §). Sambor eller blivande sambor får avtala om att bodelning inte ska ske eller att viss egendom inte ska ingå i bodelningen (9 §). De förvärv som en sambo gör med stöd av sambolagens regler om upplösning av samboförhållandet blir av s.k. familjerättsligt slag. Om däremot en sambo i samband med upplösningen av samboförhållandet gör andra förvärv som är grundade på avtal mellan samborna faller dessa utanför de familjerättsliga förvärvens krets. Ett avtal mellan sambor kan exempelvis inte med familjerättslig verkan medföra att all parternas egendom ska ingå i en kommande bodelning. För sambor blir det i fråga om annan egendom än bostad och bohag som har förvärvats för gemensam användning fortfarande nödvändigt att använda de s.k. förmögenhetsrättsliga avtalsformerna för att åstadkomma en övergång av äganderätt mellan dem, t.ex. köp eller gåva. Detta har motiverats bl.a. med att systemet skulle bli alltför lösligt och inbjuda till missbruk på borgenärernas bekostnad om man intog motsatt ståndpunkt och tillät samborna att efter fritt val överföra även annan egendom mellan sig på familjerättslig väg (prop. 1986/87:1 s. 107 f., jfr prop. 2002/03:80 s. 32.) I sambolagens förarbeten betonas vidare att det bör undvikas att regleringen för sambor i alltför hög grad närmar sig den äktenskapsrättsliga regleringen.

Till skillnad från äktenskap och partnerskap innebär ett samboförhållande att särskilda rättsregler blir tillämpliga på samlevnaden utan någon uttrycklig önskan eller viljeförklaring från sambornas sida om detta. Utgångspunkten bör, tilläggs det, vara att det inte får införas så utförliga regler för sambor att

man därigenom åstadkommer vad som skulle kunna betecknas som ett äktenskapsliknande system av lägre dignitet. Samboregleringen bör därför inriktas på att tillhandahålla juridiska lösningar på företrädesvis ekonomiska problem och på de frågor där det finns ett praktiskt skyddsbehov för parterna (prop. 2002/03:80 s. 25.).

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats och avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2021 i betänkande 2020/21:CU6. Utskottet stod då fast vid följande tidigare ställningstagande:

En utgångspunkt för sambolagen har varit att lagen ska innehålla bestämmelser om det som är oundgängligt att reglera, medan sambor i övrigt har möjlighet att ordna sina ekonomiska mellanhavanden genom bl.a. avtal, testamenten och försäkringar. Sambors gemensamma bostad och bohag utgör samboegendom, under förutsättning att egendomen har förvärvats för gemensam användning. Man talar om att egendomen på detta sätt är gemensamt uppbyggd, och det är också den egendomen som omfattas av samboregleringens bodelningsregler vid en upplösning av samboförhållandet. När det gäller annan egendom än bostad och bohag som har förvärvats för gemensam användning är det nödvändigt även för sambor att använda de s.k. förmögenhetsrättsliga avtalsformerna för att åstadkomma en övergång av äganderätt, t.ex. köp eller gåva. Detta har motiverats bl.a. med att systemet skulle bli alltför lösligt och inbjuda till missbruk på borgenärernas bekostnad om man intog motsatt ståndpunkt och tillät samborna att efter fritt val överföra även annan egendom mellan sig på familjerättslig väg. När en sambo bidrar med ett ekonomiskt tillskott för att förbättra egendom som den andra sambon äger sedan tidigare – denne bekostar t.ex. renovering eller utbyggnad av ett hus på den andra sambons fastighet – kan samborna sålunda komma överens om vad den ekonomiska följen av tillskottet ska vara. De kan exempelvis träffa avtal om att den sambo som gör tillskottet ska bli delägare i egendomen eller dokumentera att det har skett en försträckning.

Utskottet är inte berett att ta initiativ till en lagändring av det slag som föreslås i motionen. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Motionsyrkanden om samboegendom behandlades senast våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Hävande av föräldraskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att begränsa möjligheten att häva föräldraskap. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet och tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 9 (C, MP) och 10 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett presumerat föräldraskap inte ska kunna hävas på den grunden att barnet har tillkommit genom en heminsmination eller genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands med en anonym donator. I samma motion begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till att utreda hävandereglerna för ett presumerat föräldraskap (yrkande 3).

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 5 föreslås att regeringen ska se över regelverket för hävande av föräldraskap i begränsande riktning. Motsvarande förslag finns i kommittémotion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4.

Gällande rätt

Föräldraskapens regler om hävande av föräldraskap innebär bl.a. att om en man har blivit far till ett barn med tillämpning av faderskapspresumtionen, kan faderskapet hävas om det är utrett att modern har haft samlag med någon annan än maken under den tid när barnet kan ha tillkommit och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att den andre mannen är far till barnet. Faderskapet kan också hävas om det på grund av barnets arvsanlag eller någon annan särskild omständighet kan hållas för visst att maken inte är barnets far. Ett presumerat faderskap kan också hävas om barnet har tillkommit före äktenskapet eller under det att makarna levde åtskilda och det inte är sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under den tid när barnet kan ha tillkommit. Om modern har genomgått en assisterad befruktning kan faderskapet hävas om villkoren för faderskap efter en assisterad befruktning inte är uppfyllda, t.ex. om barnet har tillkommit genom en assisterad befruktning i utlandet med en anonym spermiedonator. Faderskapet kan även hävas genom att mannen i äktenskapet godkänner någon annans bekräftelse av föräldraskapet. (Se 1 kap. 2 och 8 §§.)

Faderskap som har fastställts genom bekräftelse kan hävas om det senare skulle visa sig att den som har lämnat bekräftelsen inte är far till barnet, dvs. att det saknas förutsättningar för rättsligt föräldraskap (1 kap. 4 b §). Faderskap

som har fastställts genom en dom som fått laga kraft kan hävas genom att en domstol beviljar resning.

Möjligheterna att häva ett föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken motsvarar möjligheterna att häva faderskap till barn som har tillkommit genom assisterad befruktning med donerade spermier. Ett föräldraskap kan alltså hävas om barnets mor inte var gift eller sambo med kvinnan när behandlingen utfördes eller om kvinnan inte lämnat samtycke till behandlingen. Föräldraskapet kan även hävas om behandlingen inte har utförts enligt 6 eller 7 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. eller – om behandlingen har utförts i utlandet – den inte har utförts vid en behörig inrättning eller barnet inte har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn. Detsamma gäller om det med hänsyn till samtliga omständigheter inte är sannolikt att barnet har tillkommit genom behandlingen. Föräldraskapet kan även hävas om modern inte har genomgått en insemination eller befruktning utanför kroppen. Det innebär att föräldraskapet kan hävas om barnet har tillkommit genom samlag. (Se 1 kap. 9 a §.)

Hävande av föräldraskap prövas av domstol. En talan om hävande av ett presumerat föräldraskap kan väckas av föräldern eller barnet. (Se 3 kap. 1, 2, 14 och 15 §§.) Det finns inte några regler i föräldrabalken om vem som har rätt att föra talan om att en bekräftelse av föräldraskap saknar verkan mot den som har lämnat den. Av praxis framgår dock att en sådan talan får föras av den som har lämnat bekräftelsen och av barnet (se rättsfallen NJA 1984 s. 319 och RH 1997:21). Det finns inte några generella tidsfrister inom vilka en fråga om hävande av föräldraskap måste väckas.

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade bl.a. i uppdrag att se över reglerna om hävande av föräldraskap och då särskilt ta ställning till om utrymmet att häva ett föräldraskap ska begränsas (dir. 2020:132). Uppdraget redovisades i juni 2022 i betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). I betänkandet föreslås att det ska införas en begränsning av utrymmet att häva föräldraskapet för den förälder som inte har fött barnet. Detta ska göras genom en tidsfrist för förälderns talerätt som föreslås vara tre år från barnets födelse. Om föräldraskapet redan har fastställts genom bekräftelse ska talan väckas inom tre år från det att föräldraskapet fastställdes. En talan som väcks efter tidsfristens utgång får enligt förslaget prövas endast om det finns synnerliga skäl för det.

Vidare gör utredningen bedömningen att barn även framöver bör ha en obegränsad rätt att väcka talan. För att stärka barnets rätt till självbestämmande i en fråga som är central för den egna identiteten föreslås dock att barnet som utgångspunkt ska föra sin egen talan i mål om hävande av föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet. Om barnet är yngre än 15 år och det finns synnerliga skäl att förordna en god man, ska barnets talan föras av den gode mannen. Barnets talan ska alltid föras av en god man om barnet är yngre än 15

år och motpart i ett mål om hävande av föräldraskap. Barnets förmyndare, i regel den förälder som har fött barnet, ska inte längre ha rätt att föra barnets talan. I stället ska den förälder som har fött barnet ha en självständig rätt att väcka talan om hävande av föräldraskap, dock med samma inskränkningar som ska gälla för den andra föräldern.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att begränsa möjligheterna att häva föräldraskap har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandena med hänvisning till att det saknades skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet med Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Föräldraskapets hävande regler innebär tämligen omfattande möjligheter att häva bl.a. presumerade föräldraskap. Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade därför i uppdrag att se över regleringen. I betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) är ett av utredningens förslag att det ska införas en begränsning av utrymmet att häva föräldraskapet för den förälder som inte har fött barnet. Betänkandet har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

I likhet med tidigare finner utskottet inte skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Fastställande av faderskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om faderskapsundersökningar. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 11 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) begärs ett tillkännagivande om att lämplig myndighet ska fastställa föräldraskapet och vårdnaden så tidigt som möjligt under graviditeten (yrkande 11) och att en man som tror sig vara far till ett barn ska ha rätt att väcka talan och begära ett faderskapstest samt att han direkt ska fastställas som far till barnet om ett positivt testresultat kan uppvisas (yrkande 13).

I motion 2024/25:2747 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) föreslås att regeringen ska se över möjligheten att införa ett rättssäkert föräldrastest i form av ett obligatoriskt blodprov för nyfödda och föräldrar.

Gudrun Brunegård (KD) anser i motion 2024/25:283 yrkande 2 att regeringen ska se över reglerna om fastställande av faderskap och vårdnadsfrågan för barn som föds utanför äktenskapet.

Bakgrund

Reglerna om faderskapsundersökningar och rätt att väcka talan om fastställelse av faderskap

Regelverket för faderskapsundersökningar innebär bl.a. följande. Om inte en viss man eller kvinna på grund av äktenskap eller registrerat partnerskap ska anses som far eller förälder till ett barn som står under någons vårdnad, är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs (2 kap. 1 § föräldrabalken). Socialnämnden bör verka för att en rättsgenetisk undersökning görs beträffande barnet, modern och den som kan vara far till barnet, om denne begär det eller om det finns anledning att anta att modern har haft samlag med mer än en man under den tid då barnet kan ha tillkommit (2 kap. 6 § föräldrabalken). Socialnämndens möjlighet att förordna om en rättsgenetisk undersökning förutsätter att ingen av parterna motsätter sig en sådan. I annat fall får frågan prövas av domstol inom ramen för en talan om fastställande av faderskap.

En talan om fastställande av faderskap väcks av barnet. Barnets talan förs av socialnämnden när socialnämnden har ett utredningsansvar enligt 2 kap. 1 § föräldrabalken. Vidare får modern, om hon har vårdnaden om barnet, alltid föra barnets talan. Talan får alltid föras av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. (Se 3 kap. 5 § föräldrabalken.)

I mål om fastställande av faderskap får domstolen, på begäran av någon av parterna eller när det annars behövs, besluta om en rättsgenetisk undersökning. Beslutet får avse barnet, modern samt den man mot vilken talan förs (2 § lagen [1958:642] om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap). Domstolen ska förklara att en man är far till ett barn om det genom en genetisk undersökning är utrett att han är barnets far. Detsamma gäller om det är utrett att han har haft samlag med barnets mor eller att en insemination eller befruktning utanför moderns kropp har gjorts med hans spermier under den tid då barnet kan ha tillkommit och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har tillkommit vid det tillfället. (Se 1 kap. 5 § föräldrabalken.)

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet stod då fast vid sitt tidigare ställningstagande med följande innebörd:

Av regleringen i 2 kap. 6 § föräldrabalken följer att socialnämndens representant alltid bör verka för att en rättsgenetisk undersökning görs, om mannen begär det. Detta gäller även om utredningen inte tyder på att mer än en man är aktuell. En man som tror sig vara far till ett barn kan alltså vända sig till socialnämnden och begära att en rättsgenetisk undersökning ska göras, och socialnämnden bör i sådana fall verka för att en undersökning kommer till stånd.

Motionsyrkandet avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandena.

Vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 12 (SD, C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 10 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att möjliggöra föräldraskapsbekräftelse före barnets födelse. Liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3 i denna del. I den senare motionen föreslås också att den genetiska kopplingen till barnet bör dokumenteras i samtliga fall där det rättsliga föräldraskapet inte överensstämmer med den genetiska kopplingen. Enligt motionärerna bör en sådan dokumentation lämnas in i samband med en digital bekräftelse av föräldraskapet (yrkande 4).

Regleringen om digital bekräftelse av föräldraskap

Riksdagen beslutade våren 2021 om nya regler om bekräftelse av föräldraskap som trädde i kraft den 1 januari 2022 (prop. 2020/21:176, bet. 2020/21:CU16, rskr. 2020/21:404). Den nya regleringen innebär bl.a. att ogifta föräldrar som är myndiga och folkbokförda i Sverige sedan den 1 januari 2022 har möjlighet att efter barnets födelse digitalt bekräfta ett föräldraskap utan socialnämndens medverkan. Bekräftelsen ska lämnas samt därefter godkännas av modern senast 14 dagar efter barnets födelse. Detta görs via Skatteverkets nya e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse.

Riksdagens tillkännagivande

Sedan den 1 januari 2022 har ogifta föräldrar möjlighet att efter barnets födelse digitalt bekräfta ett föräldraskap utan socialnämndens medverkan. I lagstiftningsärendet om digital bekräftelse av föräldraskap riktade riksdagen våren 2021, på utskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om digital bekräftelse före barnets födelse. Enligt tillkännagivandet bör regeringen återkomma med ett lagförslag som innebär att ogifta föräldrar kan bekräfta föräldraskapet digitalt redan före barnets födelse. De föräldrar som så önskar skulle alltså på detta sätt kunna få föräldraskapsfrågan ordnad inför förlossningen utan att behöva inställa sig hos socialnämnden för att lämna en bekräftelse där. En sådan möjlighet skulle innebära att barnet i princip får även en andra förälder fastställd i samband med födelsen.

Regeringens skrivelse 75

Regeringen anför i skrivelse 2023/24:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2023 att ett arbete pågår i Regeringskansliet med att överväga vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av tillkännagivandet, med beaktande av det genomslag som den nya lagstiftningen får.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats tidigare, senast under våren 2024 i förenklad ordning i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat, varför motionsyrkandena avstyrks.

Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 13 (C) och 14 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att garantera skyddet för de barn som tillkommer genom altruistiskt surrogatmoderskap utomlands genom

att se över hur processen för att fastställa föräldraskapet kan påskyndas. I kommittémotion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 6 finns liknande förslag. Motionärerna anser där att regeringen bör återkomma med lagförslag som säkerställer att barns rättigheter tillgodoses vid surrogatarrangemang.

I motion 2024/25:979 av Camilla Mårtensen (L) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda hur processerna kan bli enklare och hur myndigheterna kan anpassa sin verksamhet för att tillgodose rättigheter och trygghet för barn som föds utomlands med hjälp av värdgraviditet.

Den rättsliga regleringen

I Sverige gäller principen att den kvinna som föder ett barn alltid anses som barnets mor, och den principen tillämpas av svenska myndigheter även vid surrogatarrangemang i utlandet. Det finns mot bakgrund av denna moderskapsprincip i dag inte några regler om erkännande av utländska fastställelser av moderskap.

Däremot finns det särskilda regler om faderskap i internationella förhållanden. Enligt 7 och 8 §§ lagen (1985:367) om föräldraskap i internationella situationer gäller i Sverige som huvudregel en utländsk fastställelse av faderskap i form av bekräftelse eller domstolsavgörande. Den utländska fastställelsen kan t.ex. avse ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang, och fastställelsen gäller i Sverige även om mannen i fråga inte är barnets genetiska far.

Inte sällan fastställs faderskapet till barn som tillkommit genom utländska surrogatarrangemang i barnets födelseland genom att en anteckning om faderskapet görs i barnets födelsebevis. En sådan anteckning är varken att betrakta som en bekräftelse eller ett domstolsavgörande och kan därför inte erkännas i Sverige enligt den ovannämnda regleringen. För att åstadkomma ett rättsligt giltigt faderskap för barnet i Sverige krävs i dessa fall i stället att den genetiska fadern bekräftar faderskapet under medverkan av en socialnämnd eller att en talan om fastställande av faderskapet väcks i en svensk domstol.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2019 infördes utökade möjligheter för socialnämnder och domstolar att fastställa faderskap enligt svensk lag (prop. 2017/18:155, bet. 2017/18:SoU20, rskr. 2017/18:368). För att åstadkomma ett rättsligt föräldraskap för en person som inte anses vara far enligt den s.k. faderskapspresumtionen och inte heller kan återropa eller utverka en giltig fastställelse krävs att denna person adopterar barnet. För att en kvinna ska kunna bli mor till ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang i utlandet krävs alltså att hon adopterar barnet genom en s.k. styvbarnsadoption (jfr dock nedan om praxis från Högsta domstolen för fall där en adoption inte är möjlig).

Genom lagändringar som trädde i kraft i september 2018 (prop. 2017/18:121, bet. 2017/18:CU14, rskr. 2017/18:372) infördes utökade möjligheter till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut, vilket även

omfattar adoptionsbeslut som meddelats efter ett surrogatarrangemang i utlandet. Genom den nya regleringen erkänns inte bara sådana adoptionsbeslut som har meddelats i adoptivföräldrarnas hemviststat, utan även adoptionsbeslut som har meddelats eller annars gäller i den stat där adoptivbarnet hade sin hemvist när förfarandet inleddes. Detta innebär att adoptivföräldern inte längre behöver ansöka om godkännande hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) för att adoptionen i dessa fall ska gälla i Sverige. Vidare har ett utländskt adoptionsbeslut som erkänns i Sverige numera samma rättsverkningar som ett svenskt adoptionsbeslut.

Avgöranden från Högsta domstolen

Högsta domstolen har slagit fast att det i vissa fall kan finnas skäl att erkänna ett barns rättsliga relation till en tilltänkt förälder i Sverige trots att det inte finns lagstöd för det. Det rör sig om situationer när det har etablerats en faktisk familjerelation mellan barnet och den som utpekats som moder i en utländsk dom och förutsätter att barnets rättigheter inte kan tillgodoses på något annat lämpligare sätt som också är förenligt med barnets bästa, exempelvis genom en adoption. (Se rättsfallen NJA 2019 s. 504 och NJA 2019 s. 969.)

Frågesvar

Justitieminister Gunnar Strömmer anförde den 21 juni 2023 i ett frågesvar om surrogatarrangemang i Sverige (fr. 2022/23:758) följande:

Att länder har olika regler om föräldraskap kan leda till olika problem för familjer i gränsöverskridande situationer. För att komma till rätta med dessa problem har EU-kommissionen lagt ett förslag till EU-förordning med internationellt privaträttsliga regler om föräldraskap. Förslaget gäller alla barn i EU – oavsett hur barnet blivit till eller hur barnets familj ser ut. Det innebär att förslaget till exempel omfattar barn till samkönade föräldrar och barn som tillkommit genom surrogatarrangemang. De här reglerna handlar alltså inte om vår nationella materiella föräldraskapslagstiftning. De handlar inte heller om att införa en möjlighet att genomföra surrogatarrangemang i Sverige. Förslaget syftar främst till att stärka barns grundläggande rättigheter i gränsöverskridande frågor om föräldraskap, bland annat barns rätt till familjeliv, identitet och icke-diskriminering, med barnets bästa i det främsta rummet.

Det fortsatta arbetet med föräldraskapsförordningen kommer kräva ett djupare resonemang kring förslagen utifrån barnkonventionen – innefattande bland annat barnets rätt att känna till sitt ursprung – och ett bredare barnrättsperspektiv. Barnets bästa är en övergripande och allmän princip som alltid ska komma i främsta rummet vid åtgärder som rör barn.

I Sverige är det inte tillåtet att genomföra surrogatarrangemang i svensk hälso- och sjukvård. Det förekommer däremot att barn som tillkommit genom sådana arrangemang i utlandet växer upp i Sverige och jag delar [...] inställning att det är angeläget att alla barn i Sverige har rättsliga företrädare. Det är ur allmän synpunkt angeläget att bevaka att vi har ett regelverk som utgår från barnets bästa och är förenligt med såväl barnkonventionen som Europakonventionen. I sammanhanget ska nämnas att Högsta domstolen har, baserat på bland annat de principer som

Europakonventionen ger uttryck för, erkänt vissa utländska avgöranden om fastställande av moderskap efter surrogatarrangemang.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet anförde då följande:

Som huvudregel gäller i Sverige en utländsk fastställelse av faderskap i form av en bekräftelse eller ett domstolsavgörande. Den utländska fastställelsen kan t.ex. avse ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang, och fastställelsen gäller i Sverige även om mannen i fråga inte är barnets genetiska far. Inte sällan fastställs faderskapet till barn som tillkommit genom utländska surrogatarrangemang i barnets födelseland genom att en anteckning om faderskapet görs i barnets födelsebevis. En sådan anteckning är varken att betrakta som en bekräftelse eller ett domstolsavgörande och kan därför inte erkännas i Sverige. Genom lagändringar som trädde i kraft i januari 2019 infördes utökade möjligheter i sådana situationer för socialnämnder och domstolar att fastställa faderskap enligt svensk lag.

För att åstadkomma ett rättsligt föräldraskap för en person som inte anses vara far enligt den s.k. faderskapspresumtionen och inte heller kan åberopa eller utverka en giltig fastställelse krävs att denna person adopterar barnet. För att en kvinna ska kunna bli mor till ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang i utlandet krävs sålunda att hon adopterar barnet (jfr dock redovisad praxis från Högsta domstolen för fall där en adoption inte är möjlig). Det blir i förekommande fall fråga om en styvbarnsadoption.

Utredningen om utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige lämnar i betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56) förslag som syftar till att anpassa svensk lagstiftning för att uppfylla Sveriges konventionsåtaganden om bl.a. barnets rätt till privat- och familjeliv. Det handlar dels om nya regler om föräldraskap efter en flytt till Sverige för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang, dels om nya regler om föräldraskap för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang när de tilltänkta föräldrarna har sin huvudsakliga anknytning till Sverige. Utredningen understryker att de föreslagna nya reglerna på området inte ska uppmuntra till att kringgå svensk lagstiftning eller till surrogatarrangemang i utlandet.

Betänkandet har remitterats, och ett stort antal remissinstanser har lämnat synpunkter på förslagen.

Även på det internationella planet pågår det arbete på området. Sålunda presenterade EU-kommissionen den 7 december 2022 ett förslag till förordning med gemensamma internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap i gränsöverskridande situationer. Förslaget gäller alla barn i EU, dvs. oavsett hur barnet har blivit till eller hur barnets familj ser ut. I enlighet med principen om ömsesidigt erkännande föreslås det att ett föräldraskap som har fastställts i en medlemsstat ska erkännas i andra medlemsstater utan att det krävs något särskilt förfarande.

Också inom ramen för Haagkonferensen för internationell privaträtt pågår ett projekt som gäller föräldraskap och surrogatmoderskap. En expertgrupp har haft i uppdrag att överväga de internationellt privaträttsliga frågor som uppstår bl.a. efter ett surrogatarrangemang och har nyligen överlämnat en slutrapport om genomförbarheten av ett eller flera internationellt privaträttsliga instrument om rättsligt föräldraskap.

Utskottet finner inte skäl att föregripa det arbete som pågår genom något initiativ från riksdagens sida, och motionsyrkandena avstyrks därför.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat, varför motionsyrkandena avstyrks.

Vissa frågor om assisterad befruktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av reglerna om föräldraskap efter assisterad befruktning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 15 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska se över regleringen av vem som anses vara förälder efter en assisterad befruktning. Motionärerna hänvisar till att lagen ställer upp vissa krav för att ett presumerat föräldraskap ska motsvara ett rättsligt riktigt föräldraskap och därmed inte kunna hävas. Enligt motionärerna är reglerna så krångliga att det finns en stor risk för att folk inte vet vad som gäller i olika situationer och att föräldraskap därför registreras felaktigt och sedan kan hävas.

Bakgrund

En utgångspunkt för den föräldraskapsrättsliga regleringen har ansetts vara att den, så långt det är möjligt, ska stärka barns rätt till information om sitt genetiska ursprung, dvs. ge barnet rätt att få information om en donators identitet. Reglerna om föräldraskap vid assisterad befruktning har därför utformats på ett sätt som ska uppmuntra ofrivilligt barnlösa att genomföra assisterad befruktning där barnet har en sådan rättighet. (Se bl.a. prop. 2017/18:155 s. 52.)

Enligt den gällande föräldraskapspresumtionen i föräldraskapsbalken ska den man eller kvinna som vid ett barns födelse är gift med den som har fött barnet automatiskt anses som barnets förälder (1 kap. 1, 9 och 11 a §§). Med äktenskap jämföras registrerade partnerskap. För att det presumerade föräldraskapet ska motsvara ett rättsligt riktigt föräldraskap och därmed inte kunna hävas ställer lagen dock upp följande krav när barnet har tillkommit genom assisterad befruktning med donerade spermier (1 kap. 8, 9 a och 11 c §§):

- Maken ska ha samtyckt till den assisterade befruktningen, och makarna ska ha varit gifta eller sambor vid tidpunkten för behandlingen.
- Det ska med hänsyn till samtliga omständigheter vara sannolikt att barnet har tillkommit genom den assisterade befruktningen.
- Den assisterade befruktningen ska ha utförts vid en behörig inrättning, och barnet ska ha rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn.

Regeringen gav i november 2021 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att ta fram och sprida information om de föräldraskapsrättsliga reglerna. Uppdraget redovisades den 1 februari 2022, och informationen finns bl.a. publicerad på myndighetens webbplats.

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade bl.a. i uppdrag att ta ställning till hur föräldraskapets regler om föräldraskap kan utformas för att bli mer överskådliga, enhetliga, heltäckande, könsneutrala och inkluderande samt enklare att tillämpa (dir. 2020:132). Det ingick dock inte i uppdraget att se över förutsättningarna för rättsligt föräldraskap. I betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) övervägs därför inte några sakliga ändringar i denna del. Utredningen lämnar dock förslag som syftar till att göra regelverket för föräldraskap mer överskådligt, tydligt och begripligt.

En ändring i sak som utredningen dock föreslår är att det ska införas en begränsning av utrymmet att häva föräldraskapet för den förälder som inte har fött barnet. Den begränsningen ska införas genom en tidsfrist för en förälders talerätt, så att en tvist om föräldraskap avgörs tidigt i barnets liv. Sålunda föreslås att en förälder ska kunna väcka talan om hävande av ett presumerat föräldraskap inom tre år från barnets födelse. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkande om assisterad befruktning behandlades under våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9 och avstyrktes av följande skäl:

Utskottet konstaterar att en utgångspunkt för den föräldraskapsrättsliga regleringen har ansetts vara att den, så långt det är möjligt, ska stärka barns rätt till information om sitt genetiska ursprung, dvs. ge barnet rätt att få information om en donators identitet. Reglerna om föräldraskap vid assisterad befruktning har därför utformats på ett sätt som ska uppmuntra ofrivilligt barnlösa att genomföra assisterad befruktning där barnet har en sådan rättighet. För att ett presumerat föräldraskap ska motsvara ett rättsligt riktigt föräldraskap när barnet har tillkommit genom assisterad befruktning med donerade spermier ställer lagen därför bl.a. upp krav på att den assisterade befruktningen ska ha utförts vid en behörig inrättning och att barnet ska ha rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har haft i uppdrag att ta fram och sprida information om de föräldraskapsrättsliga reglerna, och informationen finns bl.a. publicerad på myndighetens webbplats.

Utskottet konstaterar vidare att Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla i sitt betänkande Alla tiders föräldraskap – ett

stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) lämnar förslag som syftar till att göra regelverket för föräldraskap mer överskådligt, tydligt och begripligt. Dessutom föreslår utredningen att det ska införas en begränsning av utrymmet att häva föräldraskapet för den förälder som inte har fött barnet. Begränsningen ska införas genom en tidsfrist för en förälders talerätt, så att en tvist om föräldraskap avgörs tidigt i barnets liv. Sålunda föreslås att en förälder ska kunna väcka talan om hävande av ett presumerat föräldraskap inom tre år från barnets födelse. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Mot den redovisade bakgrunden är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Förutsättningar för gemensam vårdnad

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. automatisk gemensam vårdnad för ogifta. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 16 (SD, C) och 17 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) begärs två tillkännagivanden om gemensam vårdnad. Motionärerna föreslår att en känd fader till ett barn per automatik ska tillerkännas gemensam vårdnad tillsammans med barnets moder, om det är till barnets bästa och det inte finns uppenbara skäl emot det (yrkande 12) och att gemensam vårdnad ska vara normen och den naturliga utgångspunkten efter ett barns födelse (yrkande 14). Liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3 i denna del.

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att en domstol inte ska kunna besluta om gemensam vårdnad när båda föräldrarna motsätter sig detta.

I motion 2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att barnets rätt till båda sina föräldrar, sin släkt och sitt ursprung ska sättas i första rummet vid vårdnadstvister.

Bakgrund

Bestämmelserna i 6 kap. föräldrabalken om vårdnad innebär bl.a. följande.

Om föräldrarna är gifta med varandra har de gemensam vårdnad från barnets födsel. Om föräldrarna inte är gifta med varandra är modern ensam vårdnadshavare. Om föräldrarna senare ingår äktenskap med varandra får de gemensam vårdnad om barnet.

Om en av föräldrarna är ensam vårdnadshavare och föräldrarna vill ha gemensam vårdnad, kan de tillsammans lämna in en ansökan till domstolen som då ska besluta om gemensam vårdnad om det inte är uppenbart att en sådan vårdnad är oförenlig med barnets bästa.

Föräldrarna kan också få gemensam vårdnad genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda. En sådan anmälan kan göras antingen till socialnämnden i samband med att nämnden ska godkänna en faderskapsbekräftelse eller också direkt till Skatteverket under förutsättning att beslut om vårdnaden inte har meddelats tidigare. Sedan den 1 januari 2022 finns det möjlighet att i samband med en digital bekräftelse av föräldraskap göra en anmälan om gemensam vårdnad via Skatteverkets e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse. I övrigt kan vårdnaden ändras genom avtal som godkänns av socialnämnden eller genom beslut av domstol. Domstolen ska besluta i enlighet med vad som är bäst för barnet och ska i vårdnadsfrågan fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet. Vidare är barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna en omständighet som särskilt ska beaktas vid bedömningen av barnets bästa.

I praktiken fanns en presumtion för gemensam vårdnad till följd av den vårdnadsreform som genomfördes 1998. Den presumtionen upphävdes genom den vårdnadsreform som genomfördes 2006.

I 6 kap. föräldrabalken finns också bestämmelser om barnets rätt till umgänge med en förälder. Av regleringen följer att barnet har rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Detta gäller oberoende av om den föräldern har del i vårdnaden eller inte. Vidare har båda föräldrarna ett ansvar för att barnets behov av ett sådant umgänge tillgodoses så långt möjligt. Den som är vårdnadshavare ska även till den andra föräldern lämna sådana upplysningar om barnet som kan främja umgänget, om inte särskilda skäl talar mot det.

Tidigare lagstiftningsarbete

År 1999 presenterades departementspromemorian Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar samt en språklig och redaktionell översyn av 6 kap. föräldrabalken (Ds 1999:57). I promemorian föreslogs bl.a. att föräldrar som inte är gifta med varandra när barnet föds ska få gemensam vårdnad när tre månader har gått från det att faderskapet har fastställts genom en bekräftelse som har godkänts av socialnämnden, om ingen av föräldrarna inom denna tid anmäler till socialnämnden att han eller hon motsätter sig gemensam vårdnad.

Regeringen behandlade promemorians förslag i proposition 2009/10:192 Umgängesstöd och socialtjänstens förutsättningar att tala med barn. I propositionen konstaterade regeringen bl.a. att det för ogifta föräldrar som är ense om att ha gemensam vårdnad finns ett antal möjligheter att på ett enkelt sätt få det. Enligt regeringen innebar promemorians förslag här ingen förbättring, eftersom det inte skulle finnas någon anledning att vänta tre månader på att få gemensam vårdnad. För ogifta föräldrar som inte är ense i vårdnadsfrågan kunde det säkert i vissa fall ifrågasättas om det verkligen finns förutsättningar för gemensam vårdnad. Detta gällde särskilt mot bakgrund av den utveckling som skett sedan promemorian presenterades 1999. Den presumtion för gemensam vårdnad som i praktiken infördes 1998 upphävdes genom 2006 års vårdnadsreform.

Det måste numera, anförde regeringen vidare, i stället i varje enskilt fall göras en bedömning med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet. Det var därför enligt regeringen inte en lämplig lösning att ha en reglering som innebär att gemensam vårdnad kan uppkomma om inte en anmälan görs inom en viss tid, dvs. på grund av passivitet.

Regeringen gjorde sammanfattningsvis bedömningen att promemorians förslag inte borde genomföras.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen konstaterade utskottet, i likhet med regeringen, att situationen var annorlunda mot den som gällde när promemorians förslag lämnades 1999. Någon presumtion för gemensam vårdnad fanns inte längre, utan det måste i stället i varje enskilt fall göras en bedömning med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet. Mot denna bakgrund instämde utskottet i regeringens bedömning att förslaget om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar inte borde genomföras, och riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2009/10:CU20, rskr. 2009/10:358).

Barnkonventionsutredningen

Barnkonventionsutredningen hade bl.a. i uppdrag att genomföra en kartläggning för att belysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen (dir. 2018:20). Uppdraget redovisades i november 2020 i betänkandet Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63).

Utredningen kom bl.a. fram till att det inte överensstämmer med artikel 18 i barnkonventionen att föräldrar som är ogifta vid sitt barns födelse inte ges gemensam vårdnad om barnet.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar har behandlats och avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena och anförde följande:

Utskottet konstaterar att det sedan den 1 januari 2022 finns en möjlighet att i samband med en digital bekräftelse av föräldraskap (inom 14 dagar från barnets födelse) göra en anmälan om gemensam vårdnad via Skatteverkets e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse. Dessutom riktade riksdagen, på utskottets förslag, våren 2021 ett tillkännagivande till regeringen om att en digital föräldraskapsbekräftelse ska kunna göras redan före barnets födelse. Vidare förutsätter utskottet, på samma sätt som tidigare, att regeringen vidtar de åtgärder som Barnkonventionsutredningens slutsatser om gemensam vårdnad kan ge anledning till. Därmed finner utskottet fortfarande inte skäl för något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkandena om automatisk gemensam vårdnad för ogifta står utskottet fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandet.

För övriga motionsyrkanden är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida, varför även dessa avstyrks.

Adoption

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utökade möjligheter till adoption när det gäller bl.a. personer som tidigare varit gifta eller sambor och om en översyn av adoptionslagstiftningen för att underlätta nationella adoptioner.

Jämför reservation 18 (SD) och 19 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 21 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör se över adoptionslagstiftningen och kunskapsspridningen för att underlätta nationella adoptioner inom Sverige. När det gäller spridningen av kunskapen om adoption anför motionärerna att den bör understödjas av regeringen genom väl formulerad information från myndigheter och andra berörda instanser som ska förmedlas vidare till alla svenska medborgare som ansöker om adoption.

I kommittémotion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att det bör införas utökade möjligheter till adoption i syfte att stärka relationen mellan barn och föräldrar oavsett föräldrarnas relationsstatus.

Gällande rätt

Grundläggande bestämmelser om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. När det gäller vem som får adoptera föreskrivs att makar och sambor endast får adoptera gemensamt. En make eller sambo får dock med sin makes eller sambos samtycke adoptera hans eller hennes barn, s.k. styvbarnsadoption. Andra än makar och sambor får inte adoptera gemensamt (6 §.).

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade bl.a. i uppdrag att överväga om personer som inte längre är gifta eller sambor ska kunna adoptera gemensamt eller adoptera varandras barn (dir. 2020:132). Uppdraget redovisades i juni 2022 i betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38).

Utredningen föreslår att makar och sambor som är eller har varit familjehemsföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare för ett barn ska kunna adoptera barnet gemensamt även efter en separation. Vidare föreslås att tidigare makar och sambor ska kunna åstadkomma ett gemensamt föräldraskap genom styvbarnsadoption. Möjligheten till adoption ska inte begränsas av om någon av de tidigare makarna eller samborna har gift sig eller blivit sambo med en ny partner. Den tidigare maken eller sambon ska alltså kunna adoptera utan medverkan av sin nya partner. Liksom i andra fall av gemensam adoption ska den som har adopterats anses som de tidigare makarnas eller sambornas gemensamma barn. Om barnet är underårigt ska de tidigare makarna eller samborna ha gemensam vårdnad om barnet från den tidpunkt när adoptionsbeslutet får laga kraft. Om det är fråga om en styvbarnsadoption av en avlidens make eller sambos barn, ska dock den efterlevande maken eller sambon ha ensam vårdnad om barnet.

Utredningen föreslår också att en make eller sambo som är eller har varit ensamstående familjehemsförälder eller särskilt förordnad vårdnadshavare, eller som har varit familjehemsförälder eller särskilt förordnad vårdnadshavare tillsammans med en partner som senare avlidit, ska kunna adoptera utan sin nya partner.

Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utredningen om tryggare hem för barn

Utredningen om vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer hade bl.a. i uppdrag att överväga och bedöma om förutsättningarna för adoption bör justeras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet och hur övriga intressen – inte minst rätten till privat- och familjeliv – samtidigt kan tillgodoses (dir. 2021:70). Frågan var därmed isolerad till att avse adoption av familjehemsplacerade barn. Uppdraget redovisades i december 2022 i betänkandet Tryggare hem för barn (SOU 2022:71). När det gäller frågan om adoption bedömde utredningen att de nuvarande reglerna

redan är utformade på ett sätt som tillgodoser familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet och att några ändringar i reglerna inte bör göras. Regeringen delade utredningens bedömning och föreslog inte några lagändringar (prop. 2024/25:10). Propositionen överlämnades till riksdagen i september 2024. Utskottet instämde i regeringens bedömning, och riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2022/23:CU6, rskr. 2024/25:47).

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att se över adoptionsreglerna behandlades senast av utskottet våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till det pågående arbetet i Regeringskansliet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Ett motionsyrkande om att underlätta för inhemska adoptioner behandlades av utskottet i lagstiftningsärendet om tryggare hem för barn (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:47). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och är därmed fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Medling och vissa andra processuella frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om krav på medling och vissa andra processuella frågor inom familjerätten. Utskottet hänvisar till gällande lagstiftning och tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 20 (S), 21 (V, MP) och 22 (C).

Motionerna

I partimotion 2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur vanligt förekommande det är att initiera ogrundade processer i syfte att trakassera sin motpart i mål om vårdnad, boende och umgänge.

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att utveckla medlingsinstrumentet. Enligt motionärerna är medling inte alltid lämpligt när det har förekommit våld. Medlingsinstitutet bör därför utvecklas för att bl.a. öka kunskapen om när det

är lämpligt med medling vid våld i nära relation och förtydliga och formalisera informationen till föräldrar inför medlingen.

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 20 begärs ett tillkännagivande om krav på medling för att få väcka talan i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge när det gäller barn samt att se över kostnaden vid upprepade domstolsprocesser.

Bakgrund

Riksdagen beslutade våren 2021 om lagändringar om obligatoriska informationssamtal som trädde i kraft den 1 mars 2022 (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315–316). Innebörden är att föräldrar som överväger att inleda en tvist i domstol i frågor som rör vårdnad, boende eller umgänge ska få relevant information vid ett informationssamtal som syftar till att hitta den lösning som är bäst för barnet. Föräldrarna ska också erbjudas samarbetsamtal, om det inte är olämpligt, och efter behov erbjudas eller vägledas till stöd och hjälp i annan form. Föräldrarna ska som utgångspunkt delta samtidigt i ett informationssamtal. Enskilda samtal ska dock hållas om det finns särskilda skäl för det eller om någon av föräldrarna begär det. När föräldrarna inte är överens i frågor om vårdnad, boende eller umgänge ska en förälder som framställer ett yrkande om någon av dessa frågor ha deltagit i ett informationssamtal för att domstolen ska få ta upp yrkandet till prövning. Samtalet ska ha ägt rum inom ett år före det att yrkandet framställs. (Se 6 kap. 17 c § föräldrabalken och lagen [2021:530] om informationssamtal.)

Samarbetsamtal

Föräldrar kan enligt socialtjänstlagen genom samarbetsamtal få hjälp att nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge (5 kap. 3 §). Dessutom får domstolen i mål om vårdnad, boende eller umgänge ge i uppdrag åt socialnämnden eller något annat organ att i barnets intresse anordna samarbetsamtal i syfte att nå enighet mellan föräldrarna (6 kap. 18 § föräldrabalken). Om domstolen lämnar ett uppdrag om samarbetsamtal kan den förklara att målet ska vila under en viss tid. Detsamma gäller om samarbetsamtal redan har inletts och fortsatta samtal kan antas vara till nytta.

Medling i familjemål

År 2006 infördes en möjlighet för domstolen att i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge ge en medlare i uppdrag att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa (6 kap. 18 a § föräldrabalken). Möjligheten att utse en medlare är tänkt att komma till användning framför allt i vissa fall där samarbetsamtal redan har förekommit mellan föräldrarna men de inte har lyckats nå en överenskommelse men det bedöms finnas möjligheter att nå en samförståndslösning (prop. 2005/06:99 s. 91).

Domstolen kan lämna närmare anvisningar till medlaren om vad han eller hon ska iaktta när uppdraget utförs. Medlaren ska inom den tid som domstolen bestämmer lämna en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits. Tiden får inte sättas längre än fyra veckor. Domstolen får dock förlänga tiden om det finns förutsättningar att nå en samförstånds lösning. I syfte att skapa förutsättningar för fler lyckade medlingsuppdrag och därmed fler samförstånds lösningar infördes den 1 juli 2021 särskilda kompetens- och lämplighetskrav för medlare (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315–316). Alltså gäller nu ett krav på att medlaren ska ha relevant utbildning och yrkeserfarenhet och vara lämplig för uppdraget. Med detta avses enligt propositionen (s. 147) att det bör krävas god kunskap om den familjerättsliga lagstiftningen och erfarenhet av tvister som rör barn. Vidare är det en fördel om den som utses också har någon form av utbildning i medling. En medlare bör även ha kunskap om hur man håller samtal med barn och om våld och övergrepp inom familjen och hur det påverkar föräldrar och barn. Normalt sett innebär detta att det främst är familjerättssekreterare, beteendevetare, psykologer, advokater och domare som kommer i fråga för medlaruppdrag. Lämplighetskravet handlar om medlarens personliga egenskaper. Han eller hon ska ha förmåga att sätta barnets bästa främst. Medlaren bör vidare kunna hantera en känslig situation och kunna vinna förtroende hos föräldrarna och barnet. Det är medlaren som ska visa att han eller hon uppfyller kompetens- och lämplighetskraven. Som bakgrund till de nya kompetens- och lämplighetskraven för medlare anfördes i propositionen (s. 78 f.) att det av utredningens kartläggning framgår att en lämplig medlare med rätt kompetens ökar förutsättningarna för att få föräldrar att komma överens och att nå långsiktigt hållbara lösningar.

Samtidigt används medling i relativt begränsad omfattning i dag. Vidare är medlingsförfarandet i familjemål i stor utsträckning ett oreglerat område. Det finns inte någon på förhand bestämd ordning eller metod för hur en medling ska gå till. Hur medlarens arbete ska bedrivas får medlaren i stället, i samråd med domstolen, bedöma från fall till fall. Det är, enligt regeringen, viktigt för ett lyckat medlingsförfarande att medlingen kan anpassas efter förutsättningarna i det enskilda fallet. Att det inte finns någon närmare reglering av hur medlingen ska gå till medför att medlarens kompetens och lämplighet blir särskilt viktig. Detta blir särskilt tydligt eftersom de mål där medlare utses ofta är svåra och ställer höga krav på medlarens erfarenhet och kvalifikationer.

Rättegångskostnader i vårdnadsmål

I mål om vårdnad, boende eller umgänge gäller särskilda regler om rättegångskostnader jämfört med vanliga tvistemål (6 kap. 22 § föräldrabalken). Huvudregeln är att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, dvs. oavsett utgången i målet. I vissa fall kan dock en part bli skyldig att helt eller delvis ersätta motparten för hans eller hennes rättegångskostnad. Så är fallet om parten har gjort sig skyldig till illojal eller försurmlig processföring eller om

det annars finns särskilda skäl. Ett exempel på sådana särskilda skäl är om en förälder som inte har vårdnaden väcker talan gång på gång om att få vårdnaden överflyttad till sig. Under vissa förhållanden kan domstolen dessutom avvisa en sådan talan som uppenbart ogrundad, t.ex. om det redan finns ett avgörande mellan parterna och det sedan dess inte har kommit fram några nya omständigheter (42 kap. 5 § rättegångsbalken).

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden om medling och rättegångskostnader i familjemål behandlades senast av utskottet våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionerna och anförde följande:

När det gäller förslaget i motionerna [...] om rättegångskostnader i vårdnadsmål, har utskottet inte någon annan uppfattning än den som gjordes i 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister, i enlighet med vad som redovisas ovan.

Inte heller är utskottet, liksom tidigare, berett att föreslå något tillkänna givande till regeringen med anledning av förslaget [...] om att ersätta obligatoriska informationssamtal med ett obligatoriskt medlingsförfarande.

När det sedan gäller motion [...] om att utveckla medlingsinstrumentet, konstaterar utskottet att möjligheten för en domstol att utse en medlare i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge infördes 2006. Medling är tänkt att komma till användning framför allt i vissa fall där samarbetssamtal redan har förekommit mellan föräldrarna men de inte har lyckats nå en överenskommelse och det trots det bedöms finnas möjligheter att nå en samförstånds lösning. Tanken är också att medlaren, i samråd med domstolen, från fall till fall ska bedöma hur medlingen ska bedrivas för att kunna anpassa den efter förutsättningarna i det enskilda fallet. Medlingsinstitutet har visat sig användas i relativt begränsad omfattning. I syfte att skapa förutsättningar för fler lyckade medlingsuppdrag och därmed fler samförstånds lösningar infördes därför genom 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister särskilda kompetens- och lämplighetskrav för medlare. Sålunda gäller numera ett krav på att medlaren ska ha relevant utbildning och yrkeserfarenhet och vara lämplig för uppdraget. Med detta avses enligt förarbetena bl.a. att det bör krävas god kunskap om den familjerättsliga lagstiftningen och erfarenhet av tvister som rör barn. Vidare anges det vara en fördel om den som utses också har någon form av utbildning i medling. En medlare bör även ha kunskap om hur man håller samtal med barn och om våld och övergrepp inom familjen samt hur det påverkar föräldrar och barn. Medlaren bör vidare kunna hantera en känslig situation och kunna vinna förtroende hos föräldrarna och barnet. Det är medlaren som ska visa att han eller hon uppfyller de nya kompetens- och lämplighetskraven. Därmed är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet.

Av det som nu har sagts följer att samtliga motionsyrkanden bör avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det genom den befintliga regleringen i föräldrabalken finns möjlighet för domstolen att ålägga en part att helt eller delvis ersätta motparten för hans eller hennes rättegångskostnad. Detta kan bli aktuellt om en förälder som inte har vårdnaden vid upprepade tillfällen väcker talan om att få vårdnaden överflyttad till sig eller i andra situationer där talan väcks på ett obehogat sätt. Dessutom finns det enligt den befintliga regleringen i rättegångsbalken möjlighet för domstolen att under vissa förhållanden avvisa en sådan talan som uppenbart ogrundad. Mot den bakgrunden är utskottet inte berett att föreslå några initiativ från riksdagens sida, varför motionsyrkandet 2024/25:1903 (V) avstyrks.

När det sedan gäller övriga motionsyrkanden om medling i familjemål står utskottet fast vid sitt tidigare ställningstagande, varför även dessa motionsyrkanden avstyrks.

Obligatoriska barnprotokoll i vårdnads mål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 23 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar att upprätta särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge. Barnprotokollet skulle enligt motionärerna fungera som en checklista för barnets bästa.

Tidigare behandling

Ett motionsyrkande om obligatoriska barnprotokoll motsvarande det som nu är aktuellt behandlades av utskottet våren 2021 (bet. 2020/21:CU17). Utskottet var då inte berett att ta initiativ till att domstolar ska vara skyldiga att upprätta särskilda barnprotokoll som en bilaga till domen i mål om vårdnad, boende och umgänge. Motionsyrkandet avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag.

Motsvarande motionsyrkande behandlades senast under våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat, varför motionsyrkandet avstyrks.

Juridiskt biträde för barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om juridiskt biträde för barn.

Utskottet hänvisar till aviserade åtgärder.

Jämför reservation 24 (S, V, C, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att se över införandet av juridiska ombud för barn i ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge.

Motsvarande förslag om ett ombud eller biträde för barn i mål och ärende om vårdnad, boende och umgänge läggs fram i kommittémotionerna 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 19, 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 7, 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 24, 2025/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 1 och 2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 20

Bakgrund

Barnets delaktighet i vårdnadsmål

Riksdagen beslutade våren 2021 om nya regler i 6 kap. föräldrabalken om bl.a. barnets delaktighet i vårdnadsmål i lagstiftningsärendet om ett stärkt barn rättsperspektiv i vårdnadstvister (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315–316). Enligt lagändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 2021, ska barnet få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge, och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Socialnämnden ska som utgångspunkt tala med barnet inom ramen för sitt arbete med utredningar i mål om vårdnad, boende eller umgänge, dvs. inte försöka klarlägga barnets åsikter på något annat sätt. Även en socialnämnd som ska lämna snabbupplysningar ska – om det inte är olämpligt – höra barnet. Efter lagändringarna kan detta göras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Det är ytterst domstolens ansvar att kraven på delaktighet är uppfyllda i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge. Barnet får, liksom tidigare, höras inför domstolen om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

2014 års vårdnadsutredning

Till grund för de nya reglerna om barnets delaktighet i vårdnads mål låg förslag från 2014 års vårdnadsutredning i betänkandet *Se barnet!* (SOU 2017:6). Utredningen övervägde frågan om att införa en möjlighet för domstolen att utse ett juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Utredningen bedömde då att det inte vid den tidpunkten borde införas en sådan möjlighet. Utredningen konstaterade att om det infördes en möjlighet för barn att få ett biträde i processen, skulle biträdets uppgift vara att företråda barnets intressen och bevaka barnets rätt under processen. Ett biträde skulle också kunna säkerställa barnets rätt till information under handläggningen i domstol. Ett biträde skulle alltså kunna säkerställa barnets perspektiv och delaktighet i processen. Enligt utredningen skulle dock ett biträde för barnet också kunna medföra en rad negativa konsekvenser. Eftersom ett biträdets uppgifter först och främst skulle vara lika socialtjänstens, skulle barnet behöva samtala om samma saker med ytterligare en aktör. Detta skulle kunna upplevas som förvirrande och ansträngande för barnet. Flera av de barn som utredningen träffat har uttryckt att det varit påfrestande att samtala med socialtjänsten. Vidare finns bl.a. risken för att ytterligare en aktör i processen skulle medföra att föräldrarnas konflikt trappas upp, vilket skulle kunna påverka barnet negativt och göra domstolsprocessen mer svårhanterad.

Att barnet skulle få en direkt kanal att förmedla sina åsikter genom skulle också kunna medföra att föräldrarnas tryck och påverkan på barnet skulle öka. Det skulle i sin tur kunna innebära en risk för att barnet drogs in i föräldrarnas konflikt i större utsträckning.

Därutöver pekade utredningen på avgränsningsproblem i fråga om bl.a. i vilka fall och när i processen ett biträde ska utses. Vidare går det enligt utredningen inte heller att bortse från att det skulle vara kostsamt att införa en rätt till ett eget biträde för barn. Utredningen ansåg att tillgängliga resurser i första hand borde läggas på insatser som kan verka dämpande på konfliktnivån i processen. Utredningen hänvisade även till att den i sitt betänkande föreslagit flera lagändringar och andra åtgärder som syftar till att säkerställa barns rätt och delaktighet i processen och som kommer att leda till att barnets perspektiv och rättigheter stärks. Mot den bakgrunden ansåg utredningen att det då inte fanns tillräckligt starka skäl att föreslå en möjlighet till biträde för barn. Det kunde dock enligt utredningen finnas anledning att överväga frågan på nytt när förslagen varit i kraft en tid och kan utvärderas.

Barnrättskommitténs rekommendationer

Den 7 mars 2023 lämnade Barnrättskommittén sina sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Sverige.¹ När det gäller familjerättsliga tvister rekommenderas Sverige bl.a. att se över lagstiftningen för att säkerställa att barnrättsperspektivet beaktas, inklusive rätten för barnet att komma till tals.

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7 Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport.

Mer konkret rekommenderas Sverige att ta bort det s.k. olämplighetsundantaget som tillåter undantag från när socialnämnden ska höra barnet samt att överväga att ge barn ett eget ombud.²

Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter

Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter gör i betänkandet Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) vissa överväganden när det gäller bl.a. mål om vårdnad, boende och umgänge. Utredningen bedömer att barn i sådana mål, i likhet med barn i många andra länder, bör ha en möjlighet att få en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde. Detta är enligt utredningen särskilt angeläget i mål där det finns anledning att anta att vårdnadshavarna inte kan bevaka barnets intresse, där det finns anledning att anta att barnet har utsatts för våld eller på något annat sätt farit illa eller kan komma att fara illa eller där det av andra skäl behövs för att barnets intressen ska tillgodoses. Utan en sådan justering bedöms barn sakna fullgoda möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Utredningen lämnar dock inget förslag om detta, eftersom frågan om talerätt och juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge är så pass omfattande och komplex att det har saknats möjlighet att lämna konkreta förslag inom ramen för utredningen. Utredningen anser därför att frågan bör utredas ytterligare, t.ex. i samband med en utvärdering av 2021 års vårdnadsreform och med beaktande av den fortsatta hanteringen av förslagen i betänkandet Tryggare hem för barn.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

Nya regler om juridiskt biträde för barn vid vårdnadsöverflyttning

Den 1 januari 2025 infördes vissa ändringar i föräldrabalken med anledning av propositionen Tryggare hem för barn (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:38). De nya reglerna innebär bl.a. att barn och deras vårdnadshavare ska ha rätt till ett offentligt biträde vid prövning hos socialnämnden och i domstol när det är fråga om att flytta över vårdnaden om ett barn till särskilt förordnade vårdnadshavare enligt föräldrabalken. Ett offentligt biträde ska i dessa fall utses om det inte måste antas att det inte behövs.

Barnets offentliga biträde ska ha i uppgift att se till att barnets rätt att få information och komma till tals tillgodoses. Till offentligt biträde för barnet ska endast den få förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. Det offentliga biträdet ska få samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

² Se punkterna 20 b och 28 a–b.

Den 26 november 2024, i samband med riksdagsbehandlingen av propositionen, angav justitieminister Gunnar Strömmer (M) m.fl. i en debattartikel i Göteborgs-Posten att regeringen avser att tillsätta en utredning som ska se över hur barns ställning i mål om vårdnad, boende och umgänge kan stärkas ytterligare. Enligt artikeln är införandet av rättsliga ombud, eller motsvarande stöd, för barn i vårdnadsmål en av de frågor som utredningen ska överväga.

Interpellation till statsråd

Justitieminister Gunnar Strömmer (M) anförde den 1 mars 2024 i ett interpellationssvar om ombud för barn (ip. 2023/24:458 och 465) bl.a. följande:

Det är en självklar utgångspunkt att barn ska komma till sin rätt och komma till tals och att barns intressen och uppfattningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge ska få fullt genomslag i processen i domstol. Jag tycker att det som det refererades till tidigare är väl formulerat: Det handlar om att skydda barn i processen, inte från processen och att skydda barn i domstolen, inte från domstolen. Det finns en bred samsyn om denna problembild och om insikten att vi måste göra något åt de brister som finns, och detta tycker jag är en utmärkt utgångspunkt när vi blickar framåt.

När det sedan gäller den konkreta frågan i sak tycker jag att den förtjänar en något bredare belysning. Hur detta ska lösas är nämligen inte självklart, skulle jag säga. Det finns starka argument som talar för att barn ska ha egna ombud i denna typ av rättsliga processer. Det finns också invändningar som är värda att beakta.

Vi kan titta på argumenten för. Ett är förstås att det handlar om en rättighet att komma till tals, som behöver stärkas. Vi vet att det finns exempel på att domstolar har brustit i bedömningar av risken för att barn far illa. Barns perspektiv måste lyftas fram på ett tydligare sätt. Vi vet att det ofta händer att föräldrar som befinner sig i en konfliktfylld tvist som gäller till exempel vårdnad, boende eller umgänge med barn inte riktigt lyckas tillgodose barnens intresse i den situationen. Detta talar för ett eget ombud för barnen. Vi vet också att ett eget ombud eller någon som företräder barnet kan bidra till att hämma konflikter och möjligen bidra till att förskjuta fokus från föräldrarnas konflikt till barnets perspektiv och intressen.

Ett argument mot som brukar lyftas fram är att barnet på ett ännu mer konkret sätt dras in i föräldrars konflikter. Mot detta kan man naturligtvis säga att det redan i dag är ett problem att barn är en del av konflikter; det är en realitet, och kanske kan barnets ställning i sådana konflikter stärkas med ombud.

De argument jag tycker att man ska lägga i andra vågskålen är att det väsentliga är att barns intressen kan komma fram och beaktas på ett tydligare sätt, och det kan göras på andra sätt än genom ombud i varje enskilt fall, till exempel genom att socialnämndens roll blir tydligare. Det finns risker för att dras in i konflikter som jag nämnde. Det är inte självklart att jurister förmedlar barnens perspektiv på ett bättre sätt än till exempel företrädare för socialtjänsten, som har utbildning och erfarenhet på området.

Summan av detta är, tycker jag, att det finns goda skäl som talar för och goda skäl som talar emot. Vi blockerar inte alls en väg framåt. Däremot överväger vi noggrant vad som ska vara nästa steg.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats tidigare, bl.a. våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena och anförde följande:

Utskottet konstaterar att riksdagen våren 2021 införde nya regler om barnets delaktighet i vårdnads mål. De nya reglerna syftade till att säkerställa barnets rätt och delaktighet i processen och därmed stärka barnets perspektiv och rättigheter. Reglerna grundade sig på förslag från 2014 års vårdnadsutredning, som mot bakgrund av den föreslagna reformen om barnets delaktighet inte fann tillräckligt starka skäl att föreslå en möjlighet till biträde för barn. Utredningen ansåg dock att det kunde finnas anledning att överväga frågan på nytt när den nya regleringen varit i kraft en tid och kan utvärderas.

Sedan dess har Utredningen om vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer i sitt betänkande Tryggare hem för barn (SOU 2022:71) bl.a. föreslagit en rätt till biträde för barn vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning. En proposition med anledning av betänkandet är aviserad till september 2024.

Vidare rekommenderade Barnrättskommittén i mars 2023 Sverige att bl.a. se över lagstiftningen för att säkerställa att barnrättsperspektivet beaktas i familjerättsliga tvister, inklusive rätten för barnet att komma till tals. Mer konkret rekommenderas Sverige bl.a. att överväga att ge barn ett eget ombud i sådana mål. Även Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter har i sitt betänkande Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) gjort bedömningen att barn i mål om vårdnad, boende och umgänge bör ha en möjlighet att få en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde. Utredningen anser att frågan bör utredas ytterligare, t.ex. i samband med en utvärdering av 2021 års vårdnadsreform och med beaktande av den fortsatta hanteringen av förslagen i betänkandet Tryggare hem för barn. Betänkandet har remitterats, och remisstiden gick ut den 19 februari 2024.

Frågan om barns processuella ställning och möjligheten till ett eget juridiskt biträde har alltså lyfts i bl.a. ett utredningsbetänkande som nyligen har remitterats, och frågan ligger på regeringens bord. Därmed är utskottet inte berett att föreslå något tillkännagivande till regeringen med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om att utreda frågan om barns rätt till juridiskt biträde inom ramen för mål om vårdnad, boende och umgänge. Utskottet noterar att företrädare för regeringen under hösten 2024 aviserade tillsättandet av en utredning där frågan om rättsliga ombud eller motsvarande stöd för barn i vårdnads mål ska ingå. Utskottet utgår från att regeringen vidtar nödvändiga och utlovade åtgärder. Med hänsyn till detta ser inte utskottet skäl att föreslå några initiativ från riksdagens sida, varför motionsyrkandena avstyrks.

Barnets hörande i vårdnadsmål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att ändra reglerna om barnets hörande i vårdnadsmål. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 25 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om att domare som dömer i en vårdnadstvist ska åläggas skyldigheten att personligen träffa barnet när domstolen prövar frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Reglerna om barnets delaktighet i vårdnadsmål

Genom lagstiftningsärendet om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister gjordes ändringar i föräldrabalken som syftade till att förbättra förutsättningarna för barns delaktighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315–316). Det infördes en ny bestämmelse om barnets rätt att få information och komma till tals i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Barnets rätt att komma till tals stärktes också genom att det klargjordes att rätten inte är begränsad till en rätt att uttrycka sin vilja eller inställning i en viss fråga utan innebär en rätt att framföra åsikter i en vidare bemärkelse. (Se 6 kap. 2 b §.) Dessutom klargjordes det att socialnämnden som utgångspunkt (om det inte är olämpligt) ska tala med barnet inom ramen för sitt arbete med utredningar i mål om vårdnad, boende eller umgänge, dvs. inte försöka klarlägga barnets åsikter på något annat sätt (6 kap. 19 § fjärde stycket). Även en socialnämnd som ska lämna s.k. snabbupplysningar ska – om det inte är olämpligt – höra barnet och föräldrarna (6 kap. 20 § andra stycket). Det blev också möjligt för socialnämnden att i ett förfarande om vårdnad, boende eller umgänge höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande (6 kap. 20 a §). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021.

Av detta följer att det vanligtvis är socialnämnden som ska se till att barnet får möjlighet att framföra sina åsikter, och nämnden har inom ramen för sina uppgifter ett ansvar för att säkerställa barnets delaktighet. Ytterst är det dock domstolens ansvar att kraven på delaktighet är uppfyllda i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge. Barnet får höras inför domstolen om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras (6 kap. 19 § femte stycket). När det gäller barnets delaktighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge framhöll regeringen i den ovannämnda propositionen (s.

44) att principen om barnets rätt till delaktighet är en grundläggande princip i barnkonventionen. Av artikel 12 i konventionen följer att barnet ska få möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Helst ska dock barnet inte höras i en öppen domstolsförhandling.

När det sedan gäller socialnämndens hörande av barnet anförde regeringen i propositionen (s. 149) bl.a. att samtalet, om möjligt, bör äga rum i en trygg och barnanpassad miljö för att barnet ska få bästa möjliga förutsättningar för sitt deltagande. Vidare kan det, enligt regeringen, många gånger vara att föredra att samtalet äger rum i barnets hemmiljö. Samtidigt behöver den som samtalar med barnet vara lyhörd för risken att närvaron i hemmet av en förälder kan påverka de uppgifter som barnet lämnar. Det är också viktigt att den som talar med barnet uppträder med varsamhet och inte försöker pressa barnet på synpunkter,

Riksdagens tillkännagivanden om kompetens hos yrkesverksamma i mål om vårdnad

I det nämnda lagstiftningsärendet om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister riktade riksdagen, på utskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om kompetens hos yrkesverksamma i mål om vårdnad. Enligt tillkännagivandet bör regeringen göra en översyn i syfte att tillgodose det övergripande behovet av ökade kunskaper hos yrkesverksamma i arbetet med familjerättsliga frågor. Riksdagen riktade sedan, våren 2022, på utskottets förslag ännu ett tillkännagivande till regeringen om kompetens hos yrkesverksamma i mål om vårdnad (bet. 2021/22:CU6, rskr. 2021/22:261). Enligt tillkännagivandet bör regeringen ta nödvändiga initiativ för att säkerställa att bl.a. de domare som hanterar frågor om vårdnad m.m. har tillräcklig kunskap och kompetens så att barnrättsperspektivet får fullt genomslag i praktiken. Tillkännagivandet ansågs slutbehandlat av regeringen i och med proposition 2024/25:10 Tryggare hem för barn.

Tidigare behandling

Ett motionsyrkande om att en domare som dömer i en vårdnadstvist ska vara skyldig att personligen träffa barnet när domstolen prövar frågor om vårdnad, boende och umgänge har behandlats tidigare under våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med följande motivering:

Enligt den gällande ordningen i Sverige är det vanligtvis socialnämnden som ska se till att barnet får möjlighet att framföra sina åsikter i ett mål om vårdnad, boende och umgänge, och nämnden har inom ramen för sina uppgifter ett ansvar för att säkerställa barnets delaktighet. Ytterst är det dock domstolens ansvar att kraven på delaktighet är uppfyllda i målet. Barnet får höras inför domstolen om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras.

Genom 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister stärktes barnets rätt att komma till tals i flera avseenden.

Bland annat klargjordes det att rätten att komma till tals inte är begränsad till en rätt att uttrycka sin vilja eller inställning i en viss fråga utan innebär en rätt att framföra åsikter i en vidare bemärkelse. Det blev också möjligt för socialnämnden att höra barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

I det nämnda lagstiftningsärendet framhöll regeringen att principen om barnets rätt till delaktighet är en grundläggande princip i barnkonventionen. Enligt artikel 12 i konventionen ska sålunda barnet få möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Med hänvisning till Barnrättskommitténs allmänna kommentar ska dock, enligt regeringen, barnet helst inte höras i en öppen domstolsförhandling utan under förtroliga omständigheter.

I samma lagstiftningsärende riktade riksdagen, på utskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om kompetens hos yrkesverksamma i mål om vårdnad. Enligt tillkännagivandet bör regeringen göra en översyn i syfte att tillgodose det övergripande behovet av kunskapshöjning hos yrkesverksamma i arbetet med familjerättsliga frågor. Riksdagen riktade sedan, våren 2022, på utskottets förslag ännu ett tillkännagivande till regeringen i saken. Enligt tillkännagivandet bör regeringen ta nödvändiga initiativ för att säkerställa att bl.a. de domare som hanterar frågor om vårdnad m.m. har tillräcklig kunskap och kompetens så att barnrättsperspektivet får fullt genomslag i praktiken.

Mot den redovisade bakgrunden finner utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Även i lagstiftningsärendet om tryggare hem för barn behandlade utskottet motionsyrkanden om ökad kompetens hos yrkesverksamma som arbetar med familjemål (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:47). Dessa motionsyrkanden avstyrktes, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid det ställningstagande som tidigare redovisats, varför motionsyrkandena avstyrks.

Vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skärpta åtgärder vid hedersrelaterat våld och förtryck i familjen och fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott samt andra motionsyrkanden om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen. Utskottet hänvisar till vidtagna åtgärder och tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 26 (S), 27 (SD), 28 (S, C), 29 (MP), 30 (S), 31 (V), 32 (C) och 33 (MP).

Motionerna

Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 16 begärs ett tillkännagivande om att föräldrar som utsätter barn för hedersrelaterat våld och förtryck inte ska ha del i vårdnaden eller vara boendeförälder och att oövervakat umgänge som regel inte ska genomföras om barnet inte uttryckligen önskar detta och det bedöms vara till barnets bästa.

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att den vårdnadshavare som utsatt sitt barn för hedersrelaterat våld ska fråntas rätten till vårdnad av sina egna barn. Vidare föreslås i kommittémotion 2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 15 att regeringen särskilt ska överväga vilka åtgärder som behövs för att vårdnadshavarskap ska fråntas den förälder som utsatt sitt barn för hedersrelaterat våld.

Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott

I kommittémotion 2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 86 anser motionärerna att barn behöver ett bättre skydd från umgänge med en våldsam förälder och att när frågor om vårdnad och umgänge avgörs måste utgångspunkten vara vad som är bäst för barnet. Motionärerna anför vidare att en förälder som mördar den andra föräldern som huvudregel ska förlora vårdnaden om barnen.

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) begärs tillkännagivanden till regeringen om att den vårdnadshavare som är dömd för sexualbrott mot barn (yrkande 22) eller dömd för mord på sina barns andra vårdnadshavare (yrkande 23) ska fråntas rätten till vårdnad av sina egna barn.

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt ska förlora vårdnaden om barnen.

I kommittémotion 2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att en förälder som är

dömd för upprepat våld eller allvarligt våld mot barnet eller närstående ska förlora vårdnaden om barnet.

Övriga förslag om vårdnad och vårdnadsöverflyttning vid våld i familjen

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att göra en översyn av lagstiftningen om vårdnadsöverflyttning, med syfte att en våldsutövande förälder inte ska kunna ha oövervakat umgänge med barnet. Motionärerna föreslår också att det ska införas regler som utvidgar tillämpningen av systemet med vårdnadsöverflyttning så att det initieras även vid hedersrelaterat våld och förtryck (yrkande 10).

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att en domstol inte ska kunna besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja i de fall där en förälder har utsatt den andra föräldern eller barnet för våld eller övergrepp.

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 21 begärs ett tillkännagivande om att barnfridsbrott, psykiskt våld samt risk för våld, trakasserier eller andra kränkningar ska ha bäring på frågor om vårdnad.

Umgänge vid skyddade personuppgifter

I kommittémotion 2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19 begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska verka för att säkerställa att inget barn med skyddade personuppgifter eller med skyddat boende ska tvingas till umgänge med en förälder mot sin vilja.

I motion 2024/25:854 yrkande 5 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att se över möjligheten att säkerställa att vid skyddade uppgifter på grund av hot från en medförälder bör den medföräldern förlora rätten till umgänge.

Riskbedömningar i familjemål

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att bedömningen av föräldra- och omsorgsförmåga enligt föräldrabalken och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga bör harmoniera (yrkande 22).

I motion 2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att se över lagstiftningen när det gäller våldsutövande föräldrars rätt till vårdnad och om att befästa domstolarnas skyldighet att göra en dokumenterad riskbedömning vid vårdnadstvister.

I motion 2024/25:1078 av Marléne Lund Kopparklint (M) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att överväga att särskilt följa upp domstolarnas risk-

bedömningar i vårdnadsfall. Motionären anför att det är nödvändigt att säkerställa att domstolarna gör riskbedömningar i enlighet med lagen, för att skydda barnets bästa.

Övriga förslag

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) begärs tillkännagivanden om att

- den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn också ska inkludera familjerätten med tillhörande myndigheter, dvs. att det ska införas ett systematiskt arbete även på det familjerättsliga området (yrkande 4)
- det behövs åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet i mål om vårdnad, boende och umgänge, dvs. i relation till en våldsutövande förälder (yrkande 5)
- det ska göras en utvärdering av reformen umgänge med umgängesstöd (yrkande 11)
- utreda möjligheten att skärpa lagstiftningen så att en förälders våldsutövande mot ett barn påverkar frågan om vårdnad, boende och umgänge även i förhållande till barnets syskon (yrkande 13). Motionärerna anför bl.a. att den förälder som bedöms olämplig att vara vårdnadshavare eller boendeförälder eller ha oövervakat umgänge med ett barn på grund av våld och övergrepp inte heller torde vara lämplig för vårdnad, boende eller oövervakat umgänge med ett annat barn.
- det ska göras en översyn som syftar till att tydliggöra ansvarsförhållandena vid våld i nära relation (yrkande 15). Motionärerna anför bl.a. att den våldsutsatta inte ska ikläs ansvar för våldet inom ramen för en vårdnadstvist, t.ex. genom att våldet av myndigheterna omskrivs som ett samarbetsproblem.

Bakgrund

Alla barn har rätt att växa upp under trygga och stabila förhållanden utan våld, övergrepp eller kränkande behandling. Det har under senare år vidtagits flera lagstiftningsåtgärder för att skydda barn mot våld och kränkningar. Genom införandet av brottet barnfridsbrott 2021 blev det straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott (prop. 2020/21:170, bet. 2020/21:JuU35, rskr. 2020/21:314). Under samma år trädde också andra lagändringar i kraft i syfte att stärka barns rätt till delaktighet och rätt att komma till tals i vårdnadsprocesser. Lagändringarna innebar även ett stärkt skydd för barn som riskerar att fara illa, bl.a. genom den införda möjligheten att utse en tillfällig vårdnadshavare i situationer då den ena föräldern har dödat den andra. Vidare infördes nya regler om behörig domstol när barn eller föräldrar har skyddade personuppgifter (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315-316).

Det har också nyligen genomförts lagändringar i syfte att förbättra skyddet för och stödet till personer i behov av skyddat boende och i syfte att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Lagändringarna innebär bl.a. en möjlighet för socialnämnden att hemlighålla barnets vistelseort för den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med och även besluta hur barnets umgänge ska utövas med den vårdnadshavaren (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Dessa regler trädde i kraft den 1 april 2024.

Förbudet mot kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling

Av föräldrabalken följer att alla barn har en absolut rätt att inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling (6 kap. 1 §). Om någon av föräldrarna bryter mot detta kan vårdnaden tas ifrån honom eller henne (6 kap. 7 §).

Barnets delaktighet

Enligt föräldrabalken ska barnet få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Vidare ska barnets åsikter tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. (Se 6 kap. 2 b §.)

Domstolens utredningsskyldighet

Enligt föräldrabalken ska domstolen se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda. Detta görs vanligen genom upplysningar och annan utredning från socialnämnden. Socialnämnden ska som huvudregel höra barnet och redovisa barnets åsikter för rätten samt lämna förslag till beslut. (Se 6 kap. 19 §.)

Boende

Om föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet kan domstolen på talan av någon av dem besluta vem av föräldrarna barnet ska bo tillsammans med (6 kap. 14 a § föräldrabalken). Detta innebär att det vid ensam vårdnad är den ensamma vårdnadshavaren som är barnets boendeförälder.

Umgänge

Enligt föräldrabalken gäller att barnet ska ha rätt till umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt. På talan av en förälder som vill umgås med sitt barn får rätten, utifrån barnets bästa, besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. (Se 6 kap. 15 och 15 a §§.)

Umgängesstöd

När domstolen beslutar om umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med får rätten, om barnet har behov av det, besluta att en person som utses av socialnämnden ska medverka vid umgänget (umgängesstöd). Ett beslut om umgängesstöd ska gälla för en viss tid. Socialnämnden ska följa upp hur umgänget fungerar och verka för att stödet inte består längre än nödvändigt. (Se 6 kap. 15 c § föräldrabalken.)

Enligt förarbetena är domstolens möjlighet att besluta om umgängesstöd avhängig av att barnet har behov av det. Det anges ligga i sakens natur att behovet av den trygghet som umgängesstödet kan bidra till bara finns i särskilda fall, såsom när barnet och umgängesföräldern saknar en nära relation beroende på att de inte har haft något umgänge under lång tid eller när barnet av någon annan anledning saknar tillit till umgängesföräldern. Det kan också handla om behov av att en person medverkar vid hämtning och lämning för att barnet ska slippa uppleva konfliktfyllda konfrontationer. Den person som medverkar vid umgänget ska, betonas det, inte ses som en person med särskilt mandat att fysiskt förhindra att barnet förs bort eller kränks. Även detta måste vägas in när domstolen överväger om umgängesstöd är en lämplig lösning. Med andra ord får inte domstolen vid behovsprövningen förutsätta att personen som medverkar vid umgänget utgör en garant mot skadliga åtgärder från en förälders sida. Om barnet inte kan antas vara trygg utan sådant skydd är umgängesstöd inte något alternativ. (Se prop. 2009/10:192 s. 11 och 29.)

Inom ramen för riksdagens forskningsdag den 18 april 2024 anordnade civilutskottet ett utskottsinternt seminarium för att inhämta information om forskningsläget när det gäller umgänge med umgängesstöd. Utskottet fick information av professor Åsa Källström och docent Ann-Sofie Bergman, vilka drog följande sammanfattande slutsatser:

- För att umgänge med umgängesstöd ska vara framgångsrikt behöver förutsättningarna utredas ordentligt i varje individuellt fall. Barnets perspektiv behöver utredas och tas hänsyn till.
- Ett barn som är eller har varit våldsutsatt behöver bearbeta sina erfarenheter och upplevelser. Ett otryggt umgänge riskerar att undergräva barnets återhämtning.
- Barn tenderar att behandlas som objekt i tvister mellan föräldrarna och behöver ett eget ombud.
- Det behövs effektiva interventioner gentemot våldsutövare för att de ska ta ansvar för konsekvenser av sitt våld mot barnen, förstå barnens behov och kunna utveckla trygga och positiva relationer med barnen samt förbättra sin föräldraförmåga.

Interimistiska beslut

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får domstolen, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har fått laga kraft eller

föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden. (Se 6 kap. 20 § föräldrabalken.)

Regler om tillfälliga vårdnadshavare vid bl.a. dödligt våld

Om båda föräldrarna är vårdnadshavare och en av dem dör, får den andra vårdnadshavaren automatiskt ensam vårdnad om ett gemensamt barn (6 kap. 9 § första stycket föräldrabalken). Om den efterlevande föräldern brister i omsorgen om barnet, ska domstolen flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare (6 kap. 7 § föräldrabalken). Frågan prövas på talan av socialnämnden, som i enlighet med vad som redovisas ovan är skyldig att ansöka om vårdnadsöverflyttning när den får kännedom om att någon åtgärd behöver vidtas i frågan om vårdnaden.

För att säkerställa en snabb vårdnadsöverflyttning när en förälder uppsåtligt har dödat eller så allvarligt skadat den andra föräldern att den föräldern inte kan ta hand om barnet beslutade riksdagen våren 2021 om nya regler i föräldrabalken om tillfälliga vårdnadshavare (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315–316). De nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2021 och innebär i huvudsak följande: En domstol ska, på talan av socialnämnden, kunna flytta över vårdnaden om ett barn till en tillfällig vårdnadshavare. En tillfällig vårdnadshavare ska, om det finns särskilda skäl, få utses om det finns behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet men det saknas en lämplig person att förordna. Om en tillfällig vårdnadshavare har utsetts för ett barn ska socialnämnden fortsätta att verka för en varaktig lösning av vårdnadsfrågan. När förutsättningar finns för att utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet ska rätten – på talan av socialnämnden – flytta över vårdnaden från den tillfälliga vårdnadshavaren till en eller två sådana. (Se 6 kap. 10 d och e §§.)

Nya regler för att stärka barns skydd mot våld och andra kränkningar

Den 1 januari 2025 trädde vissa lagändringar i kraft som framför allt syftar till att stärka barns skydd mot våld och andra kränkningar och att stärka tryggheten och stabiliteten för barn som är placerade i familjehem (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:38).

Domstolen ska fästa särskilt avseende vid risken för att barn far illa

I föräldrabalken finns en uttrycklig och övergripande bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge (6 kap. 2 a §). Genom lagändringarna gjordes denna portalparagraf om på så sätt att risken för att ett barn far illa ges en särskilt framträdande plats, medan barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte längre nämns som en omständighet att fästa särskilt avseende vid.

Ändringen innebär att risken för att barnet far illa får en särskilt framträdande plats vid bedömningen av barnets bästa. Den markerar också att andra hänsyn, bl.a. behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, är underordnade risken för att barnet far illa. Om det kan förutses en risk för att barnet far illa ska den risken väga tyngst vid bedömningen av vad som är bäst för barnet. En åtgärd eller ett beslut som riskerar att skada barnet är därmed aldrig förenlig med barnets bästa. Portalparagrafens nya utformning utgör en skiftad presumtion när det gäller frågor om vårdnad, boende och umgänge på så sätt att utgångspunkten är att ett barns behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna aldrig kan väga tyngre än risken för att barnet ska fara illa och att kontakt med en förälder som barnet inte bor tillsammans med inte får riskera att skada barnet, varken fysiskt eller på andra sätt.

Bedömningen av om det finns risk för att barnet far illa av en viss åtgärd eller ett visst beslut ska grundas bl.a. på vad som är utrett om tidigare inträffade händelser och om andra faktiska omständigheter (prop. 2005/06:99 s. 42 f.). Det behöver inte vara utrett att de förhållanden som kan leda till att barnet far illa faktiskt kommer att inträffa. Det är tillräckligt att det finns konkreta omständigheter som talar för att det finns en framtida risk för att barnet kommer att fara illa (prop. 1992/93:139 s. 37).

Att barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna är underordnat risken för att barnet far illa innebär inte att det behovet saknar betydelse. Barn har rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar, om det inte strider mot barnets bästa. Det följer av barnkonventionen (artikel 9.3, se även artikel 18). Liksom hittills måste vad som är barnets bästa avgöras i varje enskilt fall utifrån en bedömning av de individuella förhållandena. Bedömningen ska bygga på kunskap och beprövad erfarenhet i kombination med att barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter. Hänsyn ska tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Så långt det är möjligt bör såväl långsiktiga som kortsiktiga effekter beaktas (prop. 2020/21:150 s. 129). Om det inte kan förutses någon beaktansvärd risk för att barnet far illa ska behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna i regel väga tungt vid bedömningen av barnets bästa (prop. 2024/25:10 s. 75).

Umgänge ska inte ske när det riskerar att skada barnet

Ett barn har enligt föräldrabalken rätt till umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med (6 kap. 15 §). Det finns dock inte någon plikt för barnet att umgås med föräldern och föräldern har inte heller någon absolut rätt att umgås med barnet.

Genom lagändringarna gjordes ett tillägg i bestämmelsen om barnets rätt till umgänge med innebörden att umgänge med den förälder som inte är boendeförälder inte ska ske när det strider mot barnets bästa. Därmed går barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte före risken för att barnet kan fara illa vid umgänget.

Enligt barnkonventionen har barnet rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och ha direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa (artikel 9.3). Lagändringarna markerar att det som avgör om ett barn bör ha umgänge med en förälder, och omfattningen av ett sådant umgänge, alltid är barnets bästa. I förarbetena nämns som exempel att det närmast är självklart att umgänge inte ska ske om umgängesföräldern uppsåtligt har dödat eller allvarligt skadat barnets andra förälder, eller om föräldern i närtid har utsatt barnet för allvarligt våld. Även i fall av mindre allvarligt våld eller kränkningar från en förälder mot barnet kan ett umgänge anses vara oförenligt med barnets bästa (se prop. 2024/25:10 s. 77 och 78).

Bättre möjligheter att begära ett sakkunnigutlåtande i svårbedömda fall

I mål om vårdnad, boende och umgänge har domstolen en utredningsskyldighet och ska se till att frågorna i målet blir tillräckligt utredda. Utredningsskyldigheten uppfylls ofta genom att domstolen tar in upplysningar från socialnämnden eller genom att socialnämnden ges i uppdrag att genomföra en vårdnads-, boende- och umgängesutredning. Lagändringarna innebär att domstolen ska begära ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog, om det i ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge är nödvändigt för att bedöma risken för att ett barn far illa.

Bestämmelsen ska enligt propositionen tillämpas restriktivt, i särskilt komplicerade och svårbedömda fall, och inte ses som en mer generell möjlighet att komplettera socialnämndens utredning. Vidare ska den användas bara när ytterligare utredning i form av psykologisk expertis krävs för att rätten ska kunna ta ställning till om det finns en risk för att barnet far illa. Det kan till exempel vara så att psykologen ska uttala sig om innebörden och betydelsen av barnets reaktioner efter tidigare kontakt med en förälder som uppges ha varit våldsamt. Det kan också handla om att bedöma konsekvenserna för ett barn som uttrycker en stark ovilja inför umgänge med en förälder utan att det framgår var den oviljan kommer ifrån. Det är rätten som avgör huruvida det krävs ytterligare utredning i form av ett sakkunnigutlåtande från en psykolog (se prop. 2024/25:10 s. 78).

Tydligare förutsättningar för vårdnadsöverflyttning

Om ett barn är placerat i familjehem kan socialnämnden ansöka om att vårdnaden ska flyttas från föräldrarna till familjehemsföräldrarna. Genom lagändringarna klargörs det under vilka förutsättningar en sådan vårdnadsöverflyttning kan få ske. Innebörden är att det inte längre ska vara en förutsättning för vårdnadsöverflyttning att det är uppenbart att det är bäst för barnet att vårdnaden flyttas. I stället finns det numera i 6 kap. 8 § föräldrabalken en exemplifierande uppräkningslista av omständigheter som ska beaktas särskilt. Rätten ska vid sin bedömning särskilt beakta

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående
- barnets relation till sina föräldrar
- barnets sociala situation i övrigt.

Rätt till ett offentligt biträde för barn och deras vårdnadshavare

Mål om vårdnadsöverflyttning prövas av allmän domstol. Målen skiljer sig från ordinarie vårdnads mål på så sätt att det är socialnämnden som tar initiativ till vårdnadsöverflyttningen. Socialnämnden är också i regel part i målet. Genom lagändringarna infördes regler om att ett offentligt biträde ska kunna utses för barnet och dess vårdnadshavare när det är fråga om att flytta över vårdnaden om ett barn till särskilt förordnade vårdnadshavare enligt föräldrabalken.

Ett offentligt biträde ska utses om det inte måste antas att det inte behövs och ska ha i uppgift att se till att barnets rätt att få information och komma till tals tillgodoses. Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. Det offentliga biträdet ska få samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Tidigare behandling

Utskottet behandlade senast våren 2024 motionsyrkanden om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen i betänkande 2023/24:CU9. Motionsyrkandena avstyrktes med bl.a. följande motivering:

Inledningsvis vill utskottet framhålla att ett umgänge alltid ska utgå från barnets behov och att om en förälder har begått allvarliga kränkningar mot barnet, barnets andra förälder eller någon annan familjemedlem är utgångspunkten att ett umgänge med den föräldern är skadligt för barnet och därmed inte förenligt med barnets bästa. Detta gäller i synnerhet när det handlar om ett umgänge där barnet ska träffa föräldern ensam, dvs. ett oskyddat umgänge. Inget barn ska behöva ha ett sådant skadligt umgänge. Enligt utskottet måste det säkerställas att dessa utgångspunkter får fullt genomslag i praktiken.

Det kan konstateras att Utredningen om vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer bl.a. hade i uppdrag att överväga om det i lagtext bör tydliggöras situationer där de kränkningar som en förälder har gjort sig skyldig till innebär att utgångspunkten bör vara att umgänge inte ska förekomma. Utredningen har kommit fram till att det inte är lämpligt att i lag reglera särskilda situationer där barn som utgångspunkt inte bör ha rätt till umgänge med en förälder. Ställningstagandet grundar sig på att det när det uppkommer en fråga om umgänge alltid ska göras en individuell bedömning av vad som är barnets bästa i det enskilda fallet.

I stället föreslår utredningen bl.a. en ny lydelse av paragrafen om barnets bästa där det dels förtydligas att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet, dels framgår att risken för att barnet far illa ska vara en del av den bedömningen. Genom förslaget ska paragrafen få ett tydligare fokus på risken för att barnet far illa och riskbedömningens betydelse för bedömningen av vad som är barnets bästa.

Samtidigt påpekar utredningen att det av föräldrabalkens förarbeten redan framgår vissa utgångspunkter om att umgänge efter dödligt våld eller andra allvarliga övergrepp mot en förälder i de flesta, eller många, fall är skadligt för barnet och därmed inte förenligt med barnets bästa. Av det resonemang som utredningen utvecklar för egen del framgår också att dessa utgångspunkter gör sig ännu starkare gällande när det är barnet själv som direkt varit utsatt för en allvarlig kränkning. Utredningen betonar dock det som har framförts i samtal med professionella som arbetar med barn som har upplevt våld inom familjen, nämligen att det är viktigt att ett barn ges utrymme att läka efter ett trauma men att det också är viktigt att ha förståelse för att situationer kan vara föränderliga. Vidare måste det alltid göras en individuell bedömning av om ett barn far illa av umgänge, och den bedömningen kan ändras över tid beroende på omständigheterna.

Flertalet remissinstanser har godtagit utredningens bedömning att det inte är lämpligt att i lag reglera särskilda situationer där barn som utgångspunkt inte bör ha rätt till umgänge med en förälder. Ett par remissinstanser är dock av en annan uppfattning, och regeringen måste därför noggrant överväga frågan.

Utskottet anser inte att de aktuella motionerna ger riksdagen anledning att föregripa resultatet av det arbete som för närvarande pågår inom Regeringskansliet med anledning av betänkandet Tryggare hem för barn. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Motionerna [...] handlar om en huvudregel om vårdnadsöverflyttning när den ena vårdnadshavaren har dödat den andra vårdnadshavaren respektive en automatisk vårdnadsöverflyttning i sådana situationer.

När det gäller dessa motionsyrkanden konstaterar utskottet i likhet med tidigare att det nya systemet med tillfälliga vårdnadshavare skapar förut sättningar för en snabb vårdnadsöverflyttning i sådana situationer. Som framhölls i lagärendet om de nya reglerna om tillfälliga vårdnadshavare är en vårdnadshavare som avsiktligt dödar eller allvarligt skadar den andra vårdnadshavaren så gott som alltid olämplig som vårdnadshavare, och en ändring i vårdnaden ska då göras. Prövningen måste dock göras med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet och med barnets bästa för ögonen. Det måste, som även remissinstansen Rädda Barnen underströk i lagärendet, alltid kunna göras en individuell bedömning utifrån vad som har hänt i det specifika fallet och utifrån barnets bästa. Ett förfarande som innebär att en förälder fråntas vårdnaden kan inte heller särskiljas från frågan om vem som ska utses till vårdnadshavare i stället, vilket också det kräver att det görs en bedömning i det enskilda fallet. Utskottet ser därför, som tidigare, inte skäl för någon åtgärd med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena.

När det gäller [...] konstaterar utskottet att gällande rätt innebär att endast den som har del i vårdnaden kan utses till barnets boendeförälder. Därmed behövs det inte någon åtgärd för att säker ställa det som anförs i motionen om att en förälder som på grund av dödligt eller annat allvarligt våld mot den andra föräldern har fränkänts del i vårdnaden inte heller ska kunna vara barnets boendeförälder.

När det gäller [...] konstaterar utskottet att socialnämnden har både en rätt och en skyldighet att väcka talan om en vårdnadsöverflyttning om en vårdnadshavare gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling. Eftersom lagen inte ställer upp något krav i det sammanhanget på att det ska röra sig om dödligt eller annars allvarligt våld mot den andra föräldern, och med beaktande även av en förälders egna möjligheter att väcka talan om ändring i vårdnaden, ser utskottet inte behov av någon åtgärd med anledning av det som anförs i motionen.

När det sedan gäller övriga motionsyrkanden om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen är utskottet inte berett att föreslå något initiativ från riksdagen med hänsyn till det arbete som för närvarande pågår inom Regeringskansliet med att ta fram en proposition om tryggar hem för barn. Utskottet noterar även i detta sammanhang de två tillkännagivanden som riksdagen tidigare, på utskottets förslag, riktat till regeringen om kompetens hos yrkesverksamma för att säkerställa barnrättsperspektivets genomslag i mål om vårdnad m.m. Av det som har anförts ovan följer att samtliga motionsyrkanden i detta avsnitt avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det på senare år har vidtagits flera lagstiftningsåtgärder för att skydda barn mot våld och kränkningar. Genom införandet av brottet barnfridsbrott 2021 blev det straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott (prop. 2020/21:170, bet. 2020/21:JuU35, rskr. 2020/21:314). Andra lagändringar som trädde i kraft under samma år syftade till att stärka barns rätt till delaktighet och rätt att komma till tals i vårdnadsprocesser. Lagändringarna innebar även ett starkt skydd för barn som riskerar att fara illa, bl.a. genom den införda möjligheten att utse en tillfällig vårdnadshavare i situationer då den ena föräldern har dödat den andra. Vidare infördes nya regler om behörig domstol när barn eller föräldrar har skyddade personuppgifter (prop. 2020/21:150, bet. 2020/21:CU17, rskr. 2020/21:315-316).

Under 2024 genomfördes lagändringar i syfte att förbättra skyddet för och stödet till personer i behov av skyddat boende och i syfte att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. Lagändringarna innebär bl.a. en möjlighet för socialnämnden att hemlighålla barnets vistelseort för den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med och även besluta hur barnets umgänge ska utövas med den vårdnadshavaren (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Dessa regler trädde i kraft den 1 april 2024.

Slutligen trädde den 1 januari 2025 lagändringar i kraft som framför allt syftar till att stärka barns skydd mot våld och andra kränkningar och att stärka tryggheten och stabiliteten för barn som är placerade i familjehem (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:38). Den nya lagstiftningen innebär bl.a. att portalparagrafen i föräldrabalken om barnets bästa har gjorts

om på så sätt att risken för att ett barn far illa ges en särskilt framträdande plats medan barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte längre nämns som en omständighet att fästa särskilt avseende vid. Genom lagändringarna gjordes ett också tillägg i bestämmelsen om barnets rätt till umgänge med innebörden att umgänge med den förälder som inte är boende-förälder inte ska ske när det strider mot barnets bästa. Därmed går barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte före risken för att barnet kan fara illa vid umgänget. Den nya lagstiftningen innebär också ändringar i föräldrabalken för att bl.a. stärka barns skydd mot våld och andra kränkningar och för att stärka tryggheten och stabiliteten för barn som är placerade i familjehem.

De aktuella motionsyrkandena innehåller förslag som huvudsakligen syftar huvudsakligen till att skydda barnet från våld och kränkningar och föra fram barnets perspektiv i processer om vårdnad, boende och umgänge. Genom de lagändringar som gjorts under senare år och framför allt den alldeles nyligen införda lagstiftningen om tryggare hem för barn, som utskottet tagit initiativ till, är den sammantagna bilden att lagstiftaren har skapat ett regelverk som i mycket stor utsträckning tillgodoser dessa motionsyrkanden. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservation 34 (SD), 35 (V) och 36 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att konsekvent värna om att barnet ska ha rätt till och ska ha tillgång till sitt biologiska ursprung och sina biologiska föräldrar. Motionärerna anför bl.a. att förslagen i utredningen Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (2022:38) riskerar att skapa och försvåra konflikter i familjer, mellan biologiska och sociala föräldrar samt andra anhöriga.

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare. Samma förslag finns i motion 2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S).

I kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska göra en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa barnets rätt till kontakt och umgänge med för barnet viktiga vuxna och gå vidare med förslag om föräldrafullmakt (yrkande 18). I yrkande 19 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa barnets rätt till kontakt och umgänge med en varaktig social förälder.

I motion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att införa föräldrafullmakt, vilket skulle underlätta för familjer med barn där andra än föräldrarna tar ett omfattande föräldraansvar.

I motion 2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) begärs ett tillkännagivande till regeringen som innebär att föräldrarna ska få bestämma vem som ska få ta hand om barnen om båda föräldrarna skulle förolyckas, och endast om det finns starka skäl som talar mot detta ska valet kunna överprövas av myndigheter.

Bakgrund

Enligt föräldrabalken står ett barn under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem, om inte rätten har anförtrött vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare eller åt en tillfällig vårdnadshavare (6 kap. 2 § första stycket).

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade bl.a. i uppdrag att ta ställning till om förutsättningarna för ett barn att upprätthålla sin relation med en social förälder efter en separation eller ett dödsfall behöver förbättras, och om det i övrigt behöver vidtas åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldraansvar (dir. 2020:132). Uppdraget omfattade inte att överväga om det rättsliga föräldraskapet ska kunna utsträckas till fler än två personer. Utgångspunkten för uppdraget var vidare att ett behov av att stärka barns rätt till sociala föräldrar skulle tillgodoses genom andra åtgärder än att utvidga kretsen av vårdnadshavare. Uppdraget redovisades i juni 2022 i betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett starkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Utredningen konstaterade att den familjerättsliga lagstiftningen inte är anpassad till att barn växer upp i andra familjer än kärnfamiljer, och utredningen identifierade utifrån en kartläggning av problembilden följande reformbehov:

- Förutsättningarna för barn att upprätthålla en relation med sina sociala föräldrar efter en separation eller en förälders dödsfall behöver förbättras.
- Det finns ett behov av att underlätta vardagslivet för vissa familjer där sociala föräldrar tar föräldraansvar.

Det identifierade reformbehovet ledde till förslag från utredningen om

- informationsinsatser för familjer där det finns sociala föräldrar
- en ny form av fullmakt – s.k. föräldrafullmakt

- stärkt rätt för barnet till umgänge med sociala föräldrar
- utökade möjligheter till samarbetsamtal
- större möjligheter att ta hänsyn till barnets bästa när vårdnaden bestäms efter en förälders eller en vårdnadshavares död.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden bl.a. om att utvidga kretsen av vårdnadshavare med sikte på sociala föräldrar. Senast gjordes detta våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Samtliga motionsyrkanden om vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar avstyrktes då med hänvisning till de förslag som Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade lämnat om bl.a. föräldrafullmakt och om att barns rätt till umgänge med sociala föräldrar ska stärkas. I likhet med tidigare fann utskottet inte skäl att föregripa det pågående arbetet genom någon åtgärd från riksdagens sida.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade i uppdrag att ta ställning till om förutsättningarna för ett barn att upprätthålla sin relation med en social förälder efter separation eller dödsfall behöver förbättras och om det i övrigt behöver vidtas åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldrans ansvar. Uppdraget omfattade inte att överväga om det rättsliga föräldraskapet ska kunna utsträckas till fler än två personer. Utgångspunkten för uppdraget var vidare att ett behov av att stärka barns rätt till sociala föräldrar skulle tillgodoses genom andra åtgärder än att utvidga kretsen av vårdnadshavare.

Uppdraget redovisades i juni 2022 i betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Utredningen lämnar flera förslag för att komma till rätta med den problembild som har identifierats. Det föreslås bl.a. en ny form av fullmakt – föräldrafullmakt – och att barns rätt till umgänge med sociala föräldrar ska stärkas. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Utskottet vill inte föregripa resultatet av det pågående arbetet och är därför, i likhet med tidigare, inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Övrigt om vårdnad m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av reglerna om vårdnad, boende och umgänge. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 37 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av hur vårdnadsreglerna tillämpas i praktiken, i syfte att stärka barnperspektivet (yrkande 1). Vidare föreslår motionärerna ett tillkännagivande om att hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge inte får äga rum annat än om det råder uppenbar fara för barnet (yrkande 4).

I motion 2024/25:1299 av Runar Filper (SD) begärs flera tillkännagivanden till regeringen om att se över reglerna om vårdnads- och umgängestvister i föräldrabalken. Enligt motionären bör regleringen motverka att en förälder medvetet eller omedvetet påverkar barnets inställning till den andra föräldern i en tvist (yrkande 1). Regleringen bör också motverka domstolstrots genom att säkerställa att det får konsekvenser om en förälder inte följer domstolens avgörande (yrkande 6). Regeringen bör vidare se över rättsförhållandet mellan barn och föräldrar i föräldrabalken i syfte att barnets vilja ska beaktas i större utsträckning (yrkande 8). Slutligen bör regleringen i större utsträckning än i dag stoppa samarbetstrakasserier och föräldrafrämlingskap (yrkande 9).

Regler om verkställighet

I 21 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om verkställighet av bl.a. domar och beslut om vårdnad, boende eller umgänge. Utgångspunkten för regleringen är att avgöranden om vårdnad m.m. i princip ska följas. Vid verkställighet ska dock barnets bästa komma i främsta rummet, och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. (1 §). Om barnet har nått en sådan ålder och mognad att dess vilja bör beaktas, får verkställighet inte ske mot barnets vilja utom när det anses nödvändigt av hänsyn till barnets bästa (5 §). Innan domstolen beslutar om verkställighet får den ge någon inom socialtjänsten eller någon annan lämplig person i uppdrag att verka för att den som har hand om barnet frivilligt ska fullgöra vad som åligger honom eller henne (2 §).

Om domstolen beslutar om verkställighet får den förelägga vite. Som en yttersta åtgärd får domstolen i stället, under vissa förutsättningar, besluta att barnet ska hämtas genom Polismyndighetens försorg. För att verkställa ett avgörande om vårdnad eller boende får domstolen besluta om polishämtning

endast om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada eller om verkställighet annars inte kan ske (dvs. när alla andra möjligheter är uttömda). För att verkställa ett avgörande om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med får domstolen besluta om hämtning endast om verkställighet annars inte kan ske (dvs. alla andra möjligheter är uttömda) och barnet dessutom har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern. (Se 3 §.)

Enligt vad som utvecklas i förarbetena får hämtning för umgänge alltså förekomma bara i rena undantagsfall. En polishämtning kan nämligen hämma förutsättningarna för ett harmoniskt umgänge mellan barnet och föräldern och kan därmed medföra att syftet med umgänget förfelas. Det är mycket sällsynt att behovet av umgänge är sådant att det kan överväga den risk för negativ inverkan som hämtningen är förenad med. Enbart det förhållandet att en förälder systematiskt försöker sabotera barnets umgänge med den andra föräldern är inte ett tillräckligt skäl för att besluta om hämtning. (Se prop. 2005/06:99 s. 75.)

Om domstolen har beslutat om hämtning ska den samtidigt lämna ett uppdrag till t.ex. socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt ska fullgöra vad han eller hon är skyldig att göra, om inte särskilda skäl talar mot det (4 §). Frivilliga insatser ska alltså pågå in i det sista. En hämtning ska utföras på ett sätt som är så skonsamt som möjligt för barnet (9 §). Med detta avses bl.a. att den medverkande polisen bör vara civilklädd och använda fordon som inte har polismarkeringar samt att hämtningen även i övrigt bör genomföras på ett sådant sätt att den inte väcker upprepande. Någon som kan vara till stöd för barnet ska närvara. Dessutom ska en barnläkare, barnpsykiater eller barnpsykolog medverka, om det är möjligt. (Se 11 §.)

Tidigare behandling

Motsvarande förslag som i motion 2024/25:1299 (SD) har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till att de nya reglerna om vårdnadstvister innebär bättre förutsättningar för föräldrar att nå samförstånds-lösningar, som ofta är mer hållbara än om domstolen avgör vad som ska gälla, samt ett ökat fokus på barnen och deras rätt till delaktighet i frågor om bl.a. vårdnad. Detta borde också enligt utskottet leda till att umgängessabotage och liknande ageranden motverkas. Riksdagen följde utskottets förslag.

Även motsvarande förslag som i motion 2024/25:268 (V) yrkande 4 har behandlats tidigare, senast under våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet anförde då följande.

När det gäller motion [...] konstaterar utskottet att hämtning kan beslutas under vissa förutsättningar som en yttersta åtgärd för att verkställa ett avgörande om vårdnad, boende och umgänge. För att verkställa ett avgörande om vårdnad eller boende får domstolen besluta om polishämtning endast om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada eller om verkställighet annars inte kan ske (dvs. när alla andra möjligheter

är uttömda). För att verkställa ett avgörande om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med får domstolen besluta om hämtning endast om verkställighet annars inte kan ske (dvs. alla andra möjligheter är uttömda) och barnet dessutom har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern.

Enligt vad som utvecklas i förarbetena får hämtning för umgänge förekomma bara i rena undantagsfall. En polishämtning kan nämligen hämma förutsättningarna för ett harmoniskt umgänge mellan barnet och föräldern och kan därmed medföra att syftet med umgänget förfelas. Det är, understryks det vidare, mycket sällsynt att behovet av umgänge är sådant att det kan överväga den risk för negativ inverkan som hämtningen är förenad med. Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

När det sedan gäller övriga motionsyrkanden står utskottet fast vid den uppfattning som det redovisade i 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister, i enlighet med vad som framgår ovan. Även dessa motionsyrkanden bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och är därmed fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

En moderniserad föräldrabalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en könsneutral föräldrabalk. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservation 38 (S) och 39 (V, C, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 24 begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt ska bereda förslagen från Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla och återkomma med en proposition till riksdagen. Liknande förslag läggs fram i kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 2 och kommittémotion 2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om en materiellt och språkligt könsneutral föräldrabalk.

Rättsliga föräldrar enligt förädrabalken

Enligt förädrabalken finns det tre typer av rättsliga föräldrar: mor, far och förälder (1 kap. 9 §). Uttrycket ”förälder” avser den kvinna i ett samkönat äktenskap eller samboförhållande som inte har fött barnet.

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla hade bl.a. i uppdrag att ta ställning till hur förädrabalkens regler om föräldraskap kan utformas för att bli mer överskådliga, enhetliga, heltäckande, könsneutrala och inkluderande samt enklare att tillämpa (dir. 2020:132). Uppdraget redovisades i juni 2022 i betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38).

För att den föräldraskapsrättsliga regleringen ska bli enkel, tydlig och lätt att överblicka anser utredningen att det är nödvändigt att begränsa antalet paragrafer om föräldraskap genom att utmönstra den nuvarande fragmenterade ordningen där i praktiken lika fall regleras i olika paragrafer. En sådan genomgripande förändring är enligt utredningen inte möjlig att åstadkomma utan att samtidigt avskaffa de olika termerna för föräldraskap. Utredningen föreslår därför att ”mor”, ”far” och ”förälder enligt 1 kap. 9 § förädrabalken” ersätts med ”förälder” och att bestämmelser som reglerar samma situation förs samman i gemensamma paragrafer. I de situationer det har betydelse huruvida en förälder är den av föräldrarna som har fött barnet eller är barnets andra förälder ska detta anges särskilt. Utredningen lämnar också flera andra förslag som syftar till att förenkla, tydliggöra och modernisera regelverket.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

Interpellations- och frågesvar

Justitieminister Gunnar Strömmer (M) anförde i ett frågesvar den 28 juni 2023 (fr. 2022/23:797) att betänkandet Alla tiders föräldraskap är omfattande och innehåller flera intressanta och komplicerade frågor, att ett stort antal remissinstanser har lämnat synpunkter och att beredning av förslagen pågår. Någon närmare tidsplan kunde han inte ge.

I ett efterföljande interpellationssvar den 18 december 2023 (ip. 2023/24:246) anförde ministern bl.a. att han inte vill föregripa den pågående beredningen av något av förslagen i det nämnda betänkandet men att det är angeläget för honom och regeringen att regler om föräldraskap tryggar barns rätt till familjeliv. Enligt ministern har frågorna prioritet för regeringen men måste hanteras på ett sådant sätt att man uppnår en helhet som hänger ihop. Hanteringen måste också ske i ljuset av de diskussioner som förs på EU-nivå om kommissionens förslag till en EU-förordning med internationellt privaträttsliga regler om föräldraskap som presenterades för ett år sedan. Avsikten är därför att försöka ta ett samlat grepp om de frågor om föräldraskap som ligger på regeringens bord.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden om en könsneutral föräldrabalk har behandlats tidigare, bl.a. våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till det pågående arbetet med utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

De frågor som motionsyrkandena innehåller omfattas av de överväganden som gjorts inom ramen för utredningen Alla tiders föräldraskap – ett starkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Utskottet konstaterar att betänkandet alltfjämt bereds i Regeringskansliet. Utskottet är därför inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

EU-regler på familjerättens område

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om regeringens arbete inom EU. Utskottet hänvisar till vad som följer av EU-fördragen samt den gällande ordningen för regeringens riksdagsförankring av EU-frågor.

Jämför reservation 40 (SD) och 41 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör verka för minsta möjliga EU-reglering på det familjerättsliga området. Motionärerna vill värna det nationella självbestämmandet på området.

I kommittémotion 2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör arbeta för att samkönade äktenskap och registrerade partnerskap ska erkännas i hela EU.

Bakgrund

EU- och EUF-fördraget

Enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) ska unionen utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande följder, vilket bygger på principen om ömsesidigt erkännande av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden. Detta samarbete får inbegripa beslut om åtgärder om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och

andra författningar. (Se artikel 81.1.) Åtgärder som rör familjerätten och som har gränsöverskridande följder får föreskrivas av rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet. (Se artikel 81.3.)

Vidare gäller enligt den s.k. subsidiaritetsprincipen i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) att unionen på de områden där den inte har exklusiv befogenhet (bl.a. familjerätten) ska vidta en åtgärd endast om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, vare sig på central nivå eller på regional och lokal nivå, och därför, på grund av den planerade åtgärdens omfattning eller verkningar, bättre kan uppnås på unionsnivå (artikel 5.3).

EU-rättsakter på det familjerättsliga området

En central EU-rättsakt på det familjerättsliga området är den s.k. Bryssel II-förordningen³ som gäller frågor om äktenskapsskillnad, föräldransvar och internationella bortföranden av barn. Förordningen innehåller regler om vilken medlemsstats domstolar eller andra myndigheter som är behöriga att pröva frågor av de angivna slagen med en internationell anknytning. Den innehåller också regler om erkännande och verkställighet av avgöranden i EU. Förordningen syftar till att stärka barns och föräldrars rättssäkerhet, förbättra tillgången till en rättslig prövning och effektivisera prövningsförfarandet.

En annan betydelsefull EU-rättsakt är den s.k. arvsförordningen (även kallad successionsförordningen).⁴ I denna regleras vilket lands domstolar och andra myndigheter som får besluta i frågor om arv med en internationell anknytning samt vilket lands lag som ska tillämpas på arvet. Förordningen reglerar också hur domar och andra avgöranden om arv erkänns och verkställs i andra medlemsstater. Genom förordningen har det införts ett europeiskt arvsintyg som syftar till att förenkla den praktiska hanteringen av internationella arvsärenden inom EU.

Inom ramen för ett fördjupat samarbete har EU även antagit två förordningar om makars respektive registrerade partners förmögenhetsförhållanden⁵ som gäller sådana förmögenhetsförhållanden med gränsöverskridande följder. Förordningarna är direkt tillämpliga i de medlemsstater som deltar i det fördjupade samarbetet, däribland Sverige. De skapar ett gemensamt regelverk för i vilket land och enligt vilket lands lag en bodelning eller någon annan

³ Rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldransvar, och om internationella bortföranden av barn.

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg.

⁵ Rådets förordning (EU) 2016/1103 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om makars förmögenhetsförhållanden respektive rådets förordning (EU) 2016/1104 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap.

fråga om makars eller registrerade partners förmögenhetsförhållanden ska prövas. De innehåller också regler om äktenskapsförord och lagvalsavtal samt om erkännande och verkställighet av avgöranden som har meddelats i en annan medlemsstat.

Vidare presenterade EU-kommissionen den 7 december 2022 ett förslag till förordning med gemensamma internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap i gränsöverskridande situationer. Förslaget reglerar vilken eller vilka medlemsstaters myndigheter som ska vara internationellt behöriga att pröva en fråga om föräldraskap. Det innehåller också regler om tillämplig lag, om erkännande av avgöranden och om godkännande av officiella handlingar. Det föreslås även att ett europeiskt föräldraskapsintyg ska inrättas. Intyget ska kunna användas av familjer för att bevisa föräldraskapet. Förslaget gäller alla barn i EU – oavsett hur barnet har blivit till eller hur barnets familj ser ut. Förslaget ska inte påverka nationella materiella regler om föräldraskap. I enlighet med principen om ömsesidigt erkännande föreslås det att ett föräldraskap som har fastställts i en medlemsstat ska erkännas i andra medlemsstater utan att något särskilt förfarande krävs.

Regeringens riksdagsförankring av EU-frågor

Regeringen företräder Sverige inom EU-samarbetet. Enligt vad som följer av regeringsformen, riksdagsordningen och konstitutionell praxis har regeringen emellertid en omfattande informations- och samrådskyldighet gentemot riksdagen i EU-frågor. Syftet med riksdagsförankringen är bl.a. att ge riksdagen ett reellt inflytande i EU-frågorna. De ståndpunkter som regeringen företräder i en EU-förhandling förutsätts sålunda vara förankrade i riksdagen. Efter samråd med riksdagens EU-nämnd förväntas regeringen agera i enlighet med nämndens råd och ståndpunkter (se bl.a. bet. 2021/22:KU20 s. 32 f.).

Samkönade äktenskap m.m. inom EU

Inom EU har det under senare år skett en stor förändring när det gäller synen på samkönade par på så sätt att allt fler nationella rättsordningar tillåter samkönade par att formalisera sin relation genom äktenskap eller någon form av registrerat partnerskap. I de länder där samkönade äktenskap är tillåtna erkänns vanligen samkönade registrerade partnerskap från andra länder. I länder som inte tillåter samkönade äktenskap men som har någon form av registrerat partnerskap får par av samma kön som gift sig utomlands vanligtvis samma rättigheter som registrerade partner.

När det gäller relevant EU-rättslig reglering som är direkt gällande här i landet kan nämnas rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen). Samtliga medlemsstater utom Danmark är bundna av förordningen. Förordningen reglerar sådana

äktenskapsmål som gäller äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap. I förordningen definieras inte begreppet äktenskap.

Vidare har EU inom ramen för ett fördjupat samarbete antagit två förordningar om makars respektive registrerade partners förmögenhetsförhållanden⁶, vilka gäller sådana förmögenhetsförhållanden som har gränsöverskridande följder. Förordningarna började tillämpas den 29 januari 2019 och är i sin egenskap av EU-förordningar bindande och direkt tillämpliga i de medlemsstater som deltar i det fördjupade samarbetet, däribland Sverige. De skapar ett gemensamt regelverk när det gäller i vilket land och enligt vilket lands lag en bodelning eller någon annan fråga om makars eller registrerade partners förmögenhetsförhållanden ska prövas. De innehåller också regler om äktenskapsförord och lagvalsavtal samt om erkännande och verkställighet av avgöranden som har meddelats i en annan medlemsstat. Begreppet makar definieras inte i förordningstexten.

I praxis från EU-domstolen framhålls att personers rättsliga status, inklusive regler om att ingå äktenskap, förvisso är ett område som faller under medlemsstaternas befogenheter och att dessa befogenheter inte får inskränkas av unionsrätten. Medlemsstaterna är därmed fria att själva bestämma om personer av samma kön ska kunna ingå äktenskap eller inte. När medlemsstaterna utövar denna befogenhet är de dock enligt domstolen skyldiga att följa unionsrätten och i synnerhet bestämmelserna i fördraget om varje unionsmedborgares rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. EU-domstolen har också i en dom från juni 2018 slagit fast att begreppet ”make eller maka” i det s.k. rörlighetsdirektivet är könsneutralt och därmed kan omfatta en make eller maka av samma kön. Enligt domstolen finns det, när det gäller frågan om uppehållsrätt enligt direktivet, inte någon möjlighet för en medlemsstat att åberopa sin nationella rättsordning för att motsätta sig erkännande av ett samkönat äktenskap som ingåtts i en annan medlemsstat. (Se Coman m.fl., C-673/16, EU:C:2018:385.)

Samkönade äktenskap m.m. i Norden

Sedan några år tillbaka är samkönade äktenskap tillåtna i samtliga nordiska länder. I förhållandet mellan dessa länder gäller konventionen av den 6 februari 1931 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge som innehåller internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (den nordiska äktenskapskonventionen). Konventionen reglerar frågor om bl.a. domstols behörighet, konkurrerande förfaranden, tillämplig lag och erkännande av avgöranden.

⁶ Rådets förordning (EU) 2016/1103 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om makars förmögenhetsförhållanden respektive rådets förordning (EU) 2016/1104 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap.

Den nordiska äktenskapskonventionen införlivades i svensk rätt genom förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, förkortad NÄF. De bestämmelser i NÄF som gällde makars förmögenhetsförhållanden överfördes i juni 2019 till en ny lag, lagen (2019:234) om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer (prop. 2018/19:50, bet. 2018/19:CU14, rskr. 2018/19:184). Övriga bestämmelser om bl.a. äktenskap finns kvar i NÄF.

Det finns inte något undantag för samkönade äktenskap i den nya lagens nordiska regler om makars förmögenhetsförhållanden (3 kap. i 2019 års lag). NÄF i sin tur gällde tidigare endast för äktenskap som ingåtts mellan en man och en kvinna. Den inskränkningen togs bort i 2019 års lagstiftningsärende, och även NÄF är alltså numera tillämplig på samkönade äktenskap. Som skäl för förändringen anfördes i propositionen (s. 66) följande:

1931 års förordning gäller inte för äktenskap som ingås mellan två kvinnor eller två män (23 §). Paragrafen infördes år 2009 i samband med att det blev möjligt för samkönade par att ingå äktenskap i Sverige. Paragrafen måste ses i ljuset av att det vid den tiden inte var möjligt att ingå samkönade äktenskap i alla nordiska länder. Det fanns då alltså inget gemensamt nordiskt synsätt i frågan. Vid införandet av lagstiftningen gjordes bedömningen att det, för att undvika rättsosäkerhet, behövde förtydligas i förordningen att samkönade äktenskap inte omfattas av reglerna (se bet. 2008/09:CU19 s. 21). Det bör dock noteras att den nordiska äktenskapskonventionen inte innehåller några bestämmelser som utesluter samkönade äktenskap eller samkönade makar från konventionens tillämpningsområde. En avgörande skillnad i förhållande till det ställningstagande som gjordes år 2009 är att möjligheten att ingå samkönade äktenskap har införts i samtliga nordiska länder. Vid departementsförhandlingar med de nordiska länderna har en samsyn funnits om att konventionen måste ges den tolkningen att den även gäller samkönade äktenskap. Det finns därför inte anledning att föra in något undantag för samkönade äktenskap motsvarande det som finns i 23 § i 1931 års förordning och som inte har någon motsvarighet i de andra nordiska ländernas lagstiftning.

Den nordiska äktenskapskonventionen gäller enbart för äktenskap och alltså inte för registrerade partnerskap. Som en följd av detta omfattas inte registrerade partnerskap av vare sig bestämmelserna i NÄF eller de nordiska bestämmelserna i 2019 års lag om makars och sambors förmögenhetsförhållanden i internationella situationer. Emellertid ska bestämmelserna om äktenskap i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap vara till vägledning för rättstillämpningen i fråga om andra rättsordningars institut som liknar äktenskap enligt svensk lag och som omfattar par av samma kön, exempelvis registrerade partnerskap (bet. 2008/09:CU19 s. 22). I Skatteverkets rättsliga vägledning om vigsel i internationella förhållanden står bl.a. följande om utländska registrerade partnerskap i Sverige:

Ett utländskt partnerskap kan registreras i folkbokföringen om rättsverkningarna motsvarar ett svenskt äktenskap. Det är vid bedömningen framför allt viktigt att ett ingånget partnerskap är ett äktenskapshinder enligt det aktuella landets lag.

Ett utländskt partnerskap registreras i folkbokföringen antingen som ett äktenskap eller som ett registrerat partnerskap beroende på när det ingicks. Ett utländskt partnerskap ingången den 1 maj 2009 eller senare registreras normalt som ett äktenskap, medan ett utländskt partnerskap som ingåtts före den 1 maj 2009 registreras som ett partnerskap.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkande om registrerade partnerskap och samkönade äktenskap inom EU har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, senast våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte då motionsyrkandet:

När det gäller motion [...], om en nordisk konvention för partnerskap och samkönade äktenskap, konstaterar utskottet att den nordiska äktenskapskonventionen inte innehåller några bestämmelser som utesluter samkönade äktenskap eller samkönade makar från sitt tillämpningsområde. Vidare är samkönade äktenskap tillåtna i samtliga nordiska länder sedan ett antal år tillbaka, och det finns en samsyn mellan dessa länder om att konventionen måste ges den tolkningen att den även gäller samkönade äktenskap. I konsekvens med detta finns det heller inte något undantag för samkönade äktenskap i något av de nordiska ländernas lagstiftning som införlivar konventionens bestämmelser. Därmed finner utskottet, i likhet med tidigare, inte skäl för någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet.

När det gäller övriga motionsyrkanden, om erkännande av samkönade äktenskap och föräldraskap inom EU, konstaterar utskottet att reglerna om personers rättsliga status – vilket inbegriper bestämmelserna om äktenskap och föräldraskap – omfattas av medlemsstaternas befogenheter. Vid utövandet av dessa befogenheter är varje medlemsstat dock skyldig att följa unionsrätten och i synnerhet bestämmelserna om varje unionsmedborgares rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier. I det syftet måste medlemsstaterna erkänna den rättsliga status som personer som är bosatta i en annan medlemsstat har i enlighet med den medlemsstatens lagstiftning. Det handlar alltså om erkännande av både samkönade äktenskap och förälder barn-förhållanden.

EU-kommissionen anger i sin jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer från november 2020 att i EU:s lagstiftning om fri rörlighet erkänns rätten för alla EU-medborgare och deras familjemedlemmar, bl.a. registrerade partner och regnbågsfamiljer, att fritt röra sig och uppehålla sig i EU. Kommissionen tänker fortsätta att säkerställa en korrekt tillämpning av lagstiftningen om fri rörlighet, bl.a. hanteringen av särskilda svårigheter som hindrar hbtqi-personer och deras familjer från att utöva sina rättigheter. Detta omfattar en riktad dialog med medlemsstaterna om genomförandet av domen i målet Coman, där EU-domstolen klargjorde att begreppet ”make eller maka”, såsom det används i rörlighetsdirektivet, även är tillämpligt på partner av samma kön. Kommissionen kommer vid behov att vidta rättsliga åtgärder.

Vidare presenterade EU-kommissionen i december 2022 ett förslag till förordning med gemensamma internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap i gränsöverskridande situationer. Förslaget gäller alla barn i EU – oavsett hur barnet har blivit till eller hur barnets familj ser ut. I enlighet med principen om ömsesidigt erkännande föreslås det att ett föräldraskap som har fastställts i en medlemsstat ska erkännas i andra

medlemsstater utan att något särskilt förfarande krävs. Det föreslås även att ett europeiskt föräldraskapsintyg ska inrättas.

Därmed ser utskottet heller inte anledning att föreslå något tillkännagivande till regeringen med anledning av de resterande motionsyrkandena. Samtliga motionsyrkanden avstyrks därför.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att unionen enligt EU-fördragen ska utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande följder, vilket bygger på principen om ömsesidigt erkännande av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden. Detta samarbete får inbegripa beslut om åtgärder om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar. Rådet får föreskriva åtgärder som rör familjerätten och som har gränsöverskridande följder i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet. Vidare gäller att unionen på de områden där den inte har exklusiv befogenhet – bl.a. familjerätten – ska vidta en åtgärd endast om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och därför bättre kan uppnås på unionsnivå.

Regeringen företräder Sverige inom EU-samarbetet men har en omfattande informations- och samråds skyldighet gentemot riksdagen i EU-frågor. Syftet med riksdagsförankringen är bl.a. att ge riksdagen ett reellt inflytande i EU-frågorna. De ståndpunkter som regeringen företräder i en EU-förhandling förutsätts sålunda vara förankrade i riksdagen. Efter samråd med riksdagens EU-nämnd förväntas regeringen agera i enlighet med EU-nämndens råd och ståndpunkter.

Därmed ser utskottet inte skäl för någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Överförmyndare, gode män och förvaltare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändring av det nuvarande regelverket om gode män och förvaltare. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservation 42 (S, C, MP) och särskilt yttrande 1 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 23 begärs ett tillkännagivande om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med förslag på hur den nuvarande regleringen och tillsynen av gode män och ställföreträdare kan förbättras, med utgångspunkt i Ställföreträdarutredningens

betänkande (SOU 2021:36). Liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 62.

I kommittémotion 2024/25:3022 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 147 begärs ett tillkännagivande om att det ska införas ett nationellt ställföreträdarregister för gode män och förvaltare.

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) begärs flera tillkännagivanden till regeringen som rör frågor om överförmyndare, gode män och förvaltare. Motionärerna föreslår att det snarast införs ett nationellt register över ställföreträdare (yrkande 37), att tillsynen på området förbättras och möjligheterna till sanktioner utökas (yrkande 38), att den enskilde ges bättre rätt till ekonomisk ersättning vid skada (yrkande 39) och att det tydliggörs vilka kvalitetskriterier som ska gälla för ställföreträdare och deras arbete samt att efterlevnaden säkerställs (yrkande 40). Vidare föreslår motionärerna att det införs regler om ett rimligt högsta antal personer som en ställföreträdare får företräda (yrkande 41), att det blir enklare att avsäga sig uppdraget som ställföreträdare (yrkande 42) och att det skapas rutiner för att göra en god man medveten om uppdragets bredd (yrkande 43).

I motion 2024/25:1516 av Peder Björk och Malin Larsson (båda S) begärs flera tillkännagivanden till regeringen om överförmyndare, gode män och förvaltare. Motionärerna föreslår att regeringen ska lägga fram förslag som säkerställer att de som har behov av ställföreträdare får det inom rimlig tid (yrkande 1), att regeringen ska verka för att det införs en rättighetslagstiftning (yrkande 2), att regeringen ska se över finansiering av ställföreträdare samt utreda behov av kvalificerade ställföreträdare för att säkerställa att behovet tillgodoses (yrkande 3) och att regeringen ska initiera en utredning för att se över om man kan finna ekonomiska incitament för att på så vis säkerställa att kommunerna hjälper de som har behov (yrkande 4).

I motion 2024/25:2407 av Magnus Resare och Marléne Lund Kopparklint (båda M) begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda eventuella behov av reformer av lagstiftningen kring gode män.

I motion 2024/25:279 av Torsten Elofsson och Larry Söder (båda KD) begärs två tillkännagivanden, dels att beräkningsgrunden för arvode till god man/förvaltare och regler för entledigande bör utredas (yrkande 1), dels att en proposition baserad på Ställföreträdarutredningens betänkande (SOU 2021:36) bör läggas fram under mandatperioden (yrkande 2).

Regelverket för överförmyndare, gode män och förvaltare

I föräldrabalken finns bestämmelser om gode män och förvaltare (11 kap.), om deras verksamhet (12 kap.), om deras vård av egendom (14 kap.) och om tillsyn över deras verksamhet (16 kap.). I samma balk finns också bestämmelser om överförmyndare och länsstyrelsens tillsyn över överförmyndarens verksamhet (19 kap.). Kompletterande bestämmelser om bl.a. överförmyndares och länsstyrelsers tillsyn finns i förmyndarskapsförordningen (1995:379). För den som är under 18 år och utländsk medborgare eller statslös finns särskilda

bestämmelser om god man i lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Tidigare åtgärder på området samt riksdagsbehandling

Regeringen gav i juni 2016 de sju tillsynsansvariga länsstyrelserna i uppdrag att gemensamt vidta åtgärder för att förbättra tillsynen över och stödet till landets överförmyndare och överförmyndarnämnder. Regeringen anförde att det måste förutsättas, med utgångspunkt i den kritik som framförts på området, att kommunerna ser till att överförmyndarna ges den kompetens och organisation som uppdraget kräver och i övrigt gör de förändringar som är nödvändiga. Länsstyrelsernas uppdrag redovisades i september 2017.

Riksdagen beslutade, på utskottets förslag, våren 2017 om ett tillkännagivande till regeringen i fråga om överförmyndare, gode män och förvaltare (bet. 2016/17:CU10, rskr. 2016/17:189). Enligt tillkännagivandet borde regeringen snarast ta initiativ till en uppföljning av hur lagstiftningen på området fungerar, och i det sammanhanget borde regeringen även överväga andra förbättringar av systemet med gode män och förvaltare. Förslag som enligt tillkännagivandet borde övervägas gällde bl.a. utbildningen för gode män och förvaltare, ett offentligt ställföreträdareregister, ett nationellt blankettsystem och ett system för enhetlig redovisning. Tillkännagivandet slutredovisades av regeringen genom tillsättandet av Ställföreträdarutredningen i juli 2019.

Regeringen fattade i maj 2018 tre beslut som var inriktade på att förbättra tillsynen över ställföreträdare och överförmyndare i form av

- förordningsändringar som ställer krav på berörda länsstyrelser att bedriva ett aktivt arbete med samordning och samverkan i frågor om tillsyn och tillsynsvägledning
- ett uppdrag till länsstyrelserna att ta fram riktlinjer för hur ställföreträdare bör redovisa sin förvaltning, hur överförmyndare bör granska ställföreträdarens förvaltning och hur överförmyndare bör kontrollera en persons lämplighet som ställföreträdare
- ett uppdrag till Statskontoret att överväga hur länsstyrelsernas samordning av tillsynen och tillsynsvägledningen ytterligare kan förbättras.

Förordningsändringarna trädde i kraft i juli 2018, och uppdragen till länsstyrelserna respektive Statskontoret redovisades i april 2019.

Ställföreträdarutredningen

Ställföreträdarutredningen hade i uppdrag att se över reglerna om gode män och förvaltare för att säkerställa att reglerna är moderna och rättssäkra. Utredningen skulle inte se över ställföreträdarsystemet som helhet, utan inriktningen på uppdraget var att koncentrera sig på de områden där det finns problem och brister (dir. 2019:44).

Uppdraget redovisades i maj 2021 i betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Utredningen redovisar bl.a. följande förslag och bedömningar.

Ökat hänsynstagande till huvudmannens vilja och välbefinnande

- Ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.
- Huvudmannens pengar ska i skälig utsträckning användas för hans eller hennes välbefinnande.
- Ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker.

Bättre insyn för huvudmannen i ställföreträdarens verksamhet

Ställföreträdare ska löpande informera sina huvudmän om uppdraget, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Överförmyndaren ska ge information och stöd till huvudmän

Överförmyndaren ska vara skyldig att lämna allmän information till huvudmän, t.ex. om vad ställföreträdarskapet innebär, om vilken överförmyndarens roll är och om möjligheten att framställa klagomål mot en ställföreträdare. Informationsmaterialet ska tas fram av den nya myndighet som utredningen föreslår.

Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada

Det ska införas en åtalsplikt för överförmyndaren om en förmyndare, god man eller förvaltare kan misstänkas för att ha begått brott mot sin huvudman för vilket fängelse kan följa och som har samband med verksamheten. Under den rättsprocess som kan följa på en sådan anmälan kan huvudmannen få hjälp av åklagaren eller ett målsägandebiträde med att föra en skadeståndstalan.

Ställföreträdaruppdraget ska beskrivas med modernare begrepp

Ställföreträdarens uppdrag ska bestå i att, inom ramen för förordnandet, se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand. Ställföreträdaren ska bevaka den enskildes rätt i de angelägenheter som uppdraget omfattar.

Det ska bli tydligare vad ställföreträdaren förväntas göra

Det ska införas en lagstadgad skyldighet för överförmyndaren att före förordnandet informera den tilltänkta ställföreträdaren om vad uppdraget förväntas innebära. Överförmyndaren ska också dokumentera den information som lämnas.

Bättre utbildning för ställföreträdare

- För att öka kunskapsnivån föreslår utredningen en nationell introduktionsutbildning som alla ställföreträdare ska vara skyldiga att gå i samband med att de förordnas. Den nya myndighet som utredningen föreslår ska ansvara för att ta fram introduktionsutbildningen.
- Det ska vara en uppgift för den nya myndighet som utredningen föreslår att göra en sammanställning över befintliga utbildningar och kartlägga behoven av ytterligare utbildningar. På områden där det saknas relevanta fördjupade utbildningar ska myndigheten ansvara för att sådana tas fram. Överförmyndaren ska ansvara för att ställföreträdare utifrån behov erbjuds fördjupad utbildning.

Bättre stöd till ställföreträdare

Överförmyndaren är redan i dag skyldig att ge stöd till ställföreträdare. I syfte att säkerställa att serviceskyldigheten får fullt genomslag föreslår utredningen att det tas in en bestämmelse i förmynderskapsförordningen som påminner om skyldigheten. Vidare ska den nya myndighet som utredningen föreslår få i uppdrag att ta fram allmänna råd och annat material till stöd för ställföreträdare.

När en ställföreträdare vill avsluta sitt uppdrag ska en ny ställföreträdare utses så snart som möjligt

Överförmyndaren ska utse en ny ställföreträdare så snart som möjligt när en ställföreträdare begär sitt entledigande, under förutsättning att ställföreträdarskapet ska fortsätta. Detta ska gälla parallellt med den befintliga möjligheten att vända sig till domstol för att få avsluta uppdraget i förtid (dvs. utan att någon ny ställföreträdare utsetts), vilket förutsätter en skälig orsak för begäran.

Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas i särskilda fall

Utredningen föreslår att det regleras i vilka särskilda fall en ställföreträdare som tar sig an uppdrag inom ramen för sin anställning ska få utses. En anställd ställföreträdare ska enligt förslaget kunna förordnas när det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det annars finns särskilda skäl med hänsyn till den enskildes intressen. En anställd ställföreträdare ska under samma förutsättningar också kunna förordnas interimistiskt oavsett om en anställd eller en ideell ställföreträdare senare ska förordnas. Utredningen föreslår vidare en reglering som innebär att samma bestämmelser ska gälla för anställda ställföreträdare som för andra.

Tydligare krav på ställföreträdares redovisning och överförmyndares granskning

- Ställföreträdare ska redogöra för sin verksamhet i en årsberättelse och slutberättelse till överförmyndaren.

- Ställföreträdare ska inte kunna befrias från redovisningsskyldighet, men den befintliga möjligheten till förenklad redovisning ska utvidgas.
- Överförmyndaren ska granska ställföreträdarens verksamhet med huvudmannens bästa i fokus.
- Den nya myndighet som utredningen föreslår ska bemyndigas att meddela föreskrifter om bl.a. ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn.

Fler tillsynsverktyg för överförmyndaren

För att säkerställa att överförmyndaren kan få tillgång till uppgifter om en huvudmans försäkringsskydd, kapitalförsäkring och skulder föreslår utredningen att även försäkringsbolag och inkassoföretag ska vara skyldiga att lämna de uppgifter som överförmyndaren behöver för tillsynsverksamheten.

Ställföreträdarens verksamhet ska granskas inom en rimlig tid

- Ställföreträdare ska även i fortsättningen redovisa sina uppdrag senast den 1 mars.
- Det ska finnas en tidsgräns för granskningen av en ställföreträdarens verksamhet. Utredningen föreslår att överförmyndaren ska granska årsräkningen, sluträkningen, årsberättelsen och slutberättelsen inom sex månader från det att dessa handlingar har lämnats in.

Arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare

- Reglerna om arvode bör i nuläget inte ändras.
- Småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton visas upp.

Stärkt kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

- Det ska tydligare lyftas fram i lagstiftningen att den som väljs som överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare ska vara lämplig för ett sådant uppdrag.
- Överförmyndare, nämndledamöter och ersättare ska vara skyldiga att genomgå en introduktion inför uppdraget.
- Grundläggande krav på överförmyndarverksamheten ska tas in i lagstiftningen, dvs. att verksamheten ska bedrivas med god kvalitet som fortlöpande ska utvecklas och säkras. Det ska också krävas att uppgifterna i verksamheten utförs av personer med lämplig utbildning och erfarenhet samt att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden.
- Överförmyndarnämnd eller gemensam överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen.
- Det ska införas ökade möjligheter till delegering av beslutanderätt i överförmyndarnämnden i brådskande fall.

- Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap som i dag prövas av domstol.

En ny myndighet ska ha ett övergripande ansvar på området

- Länsstyrelserna ska även i fortsättningen ansvara för tillsyn och tillsynsvägledning på området.
- En ny statlig myndighet ska inrättas med ett huvudansvar på området. Myndigheten ska inom sig inrätta ett forum för samverkan för att ta till vara den kompetens och de erfarenheter som finns på området samt verka för enhetlighet och samsyn.

Statistiken på området ska utökas och bli en del av den officiella statistiken

- Statistiken ska utökas med uppgifter om handläggningstider i ärenden om ställföreträdarskap och om huvudmäns och ställföreträdarens kön och ålder.
- Överförmyndarstatistiken ska på lite sikt vara en del av den officiella statistiken. Den nya myndighet som föreslås ska ansvara för statistiken.

Ett nationellt ställföreträdarregister

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i föräldrabalken som innebär att ett nationellt register ska föras över förordnade förmyndare, gode män och förvaltare och de som har en sådan ställföreträdare. Vidare bör regeringen ta fram en särskild registerförordning. Förordningen bör innehålla bestämmelser om bl.a. registrets ändamål och innehåll och om möjligheterna till direktåtkomst. Den nya myndighet som utredningen föreslår ska föra det nationella registret och ansvara för personuppgifter.

Ökad digitalisering

Det har visat sig att ställföreträdare sällan kan använda myndigheters och bankers digitala tjänster när de utför ärenden för huvudmannens räkning. Utredningen bedömer att det föreslagna nationella ställföreträdarregistret skapar förutsättningar för digitala tjänster som är anpassade för gode mäns och förvaltares verksamhet.

Ställföreträdare för ensamkommande barn

- En god man ska förordnas för ett ensamkommande barn oavsett om barnet söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte.
- Socialnämnden ska skyndsamt väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet får uppehållstillstånd.
- Reglerna om behörig överförmyndare bör i nuläget inte ändras.

Interpellations- och frågesvar

Justitieminister Gunnar Strömmer (M) anförde i ett interpellationssvar den 5 november 2024 om rättssäkerhet kring gode män och förvaltarskap (ip. 2024/25:105) bl.a. följande:

[...] har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att regleringen om gode män och förvaltare ska förändras och bli rättssäker och för att stoppa företag från att tjäna pengar på rådande reglering och bristande tillsyn. Hon har även frågat mig om jag avser, och i så fall när och hur, att gå vidare med förslagen i betänkandet Gode män och förvaltare - en översyn (SOU 2021:36).

Låt mig först understryka att de frågor som [...] lyfter fram handlar om skyddet för några av de allra mest utsatta människorna i vårt samhälle. Även om jag som minister inte kan uttala mig om enskilda fall tycker jag att det är bra och viktigt att [...] och andra uppmärksammar dessa. Jag är angelägen om att regelverket och systemet för förvaltare och gode män lever upp till högt uppställda krav.

Det ställs tydliga och höga krav på den som vill bli förvaltare eller god man. Det krävs att personen i fråga är rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig. Uppdraget att vara förvaltare eller god man är alltid ett personligt uppdrag, även i de fall förvaltaren eller den gode mannen är anställd av ett privat företag.

De personer som har behov av det stöd som en förvaltare eller god man ger befinner sig ofta i en utsatt situation. Det allmänna har därför ett stort ansvar för att den som utses som förvaltare eller god man sköter sitt uppdrag. För att säkerställa att alla förvaltare och gode män lever upp till de höga kraven är det viktigt att överförmyndaren gör en aktiv efterforskning i samband med lämplighetsprövningen och sedan följer upp kontrollen i sin tillsyn.

I betänkandet Gode män och förvaltare föreslås det en rad förändringar av systemet med förvaltare och gode män. Syftet är att förbättra förutsättningarna att verka som ställföreträdare och stärka skyddet för enskilda. Bland annat föreslår utredningen en tydligare reglering för när professionella ställföreträdare kan förordnas och en ordning för bättre utbildning och stöd till ställföreträdare. För att förbättra tillsynen föreslår utredningen även att kompetensen och kvaliteten i överförmyndarverksamheten ska stärkas, att det införs tydligare krav på ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens granskning samt att det införs ett nationellt ställföreträdarregister.

Beredningen av betänkandet pågår i Regeringskansliet. Regeringen tar arbetet med att förbättra regelverket för ställföreträdarskap på stort allvar och kommer att återkomma till riksdagen när beredningsarbetet är avslutat.

I ett följande frågesvar den 27 november 2024 om statens ansvar vid förvaltarskap (2024/25:481) anförde ministern följande:

[...] har frågat mig om jag och regeringen avser att vidta några åtgärder för att staten inte framöver ska överträda enskilda individers rätt till skydd för privatliv, såsom staten de facto har dömts ha gjort i fallet med en man som felaktigt fått en förvaltare förordnad för sig, vilka åtgärder det i så fall rör sig om och när de kan väntas ske.

Som [...] är inne på finns det goda skäl att överväga om enskildas ställning gentemot staten behöver stärkas i olika avseenden. En person som har förvaltare, eller som är föremål för en ansökan från överförmyndaren om att få förvaltare, befinner sig ofta i en utsatt situation. Det är en situation där det måste ställas höga krav på det allmännas maktutövning.

Arbetet med Ställföreträdarutredningens betänkande Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36) pågår som bekant på Justitiedepartementet. I betänkandet föreslås en rad förändringar av reglerna om gode män och förvaltare i syfte att stärka skyddet för enskilda och förbättra tillsynen på området. Det finns bland annat förslag om tydligare information till huvudmannen och om ökad insyn för honom eller henne i ställföreträdarens arbete. Det föreslås även bättre stöd och utbildning till ställföreträdare och tydligare krav på överförmyndarens tillsyn.

I sammanhanget vill jag också nämna att regeringen i april i år tillsatte en utredning om rättsliga biträden och rättegångskostnader (dir. 2024:39) med syfte att bland annat stärka enskildas möjligheter att ta till vara sin rätt. I uppdraget ingår bland annat att ta ställning till om enskilda i vissa fall bör kunna beviljas ersättning för rättegångskostnader inom ramen för ett mål i allmän förvaltningsdomstol och om målsägandens processuella rättigheter vid talan om enskilda anspråk på grund av brott bör stärkas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2025.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om systemet med gode män, förvaltare och överförmyndare har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet anförde då följande:

Som utskottet har framhållit i tidigare sammanhang ska systemet med ställföreträdare och överförmyndare skydda de allra mest utsatta i samhället, och det är därför av yttersta vikt att systemet är väl fungerande och rättssäkert. Under senare år har det vidtagits åtgärder för att förbättra dels tillsynen över och stödet till landets överförmyndare och överförmyndarnämnder, dels tillsynen över ställföreträdare. Dessutom har Ställföreträdarutredningen haft i uppdrag att se över reglerna om gode män och förvaltare för att säkerställa att reglerna är moderna och rättssäkra. Uppdraget redovisades i maj 2021 i betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet. Det kan konstateras att betänkandet är omfattande och att flera av förslagen har betydande ekonomiska konsekvenser. Vidare har ett stort antal remissinstanser lämnat synpunkter på de många olika förslagen.

Genom Ställföreträdarutredningens uppdrag får förslagen om en översyn respektive utredning i [...] anses vara tillgodosedda, och de avstyrks därför. Utskottet är heller inte berett att föreslå något tillkännagivande till regeringen med anledning av övriga motionsyrkanden, som därför också bör avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen understrukit att systemet med ställföreträdare och överförmyndare ska skydda de allra mest utsatta i samhället och att det därför är av yttersta vikt att systemet är fungerande och rättssäkert.

Under senare år har det vidtagits flera åtgärder för att förbättra dels tillsynen över och stödet till landets överförmyndare och överförmyndarnämnder, dels tillsynen över ställföreträdare. Dessutom har Ställföreträdarutredningen haft i

uppdrag att se över reglerna om gode män och förvaltare för att säkerställa att reglerna är moderna och rättssäkra. Uppdraget redovisades i maj 2021 i betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Betänkandet bereds alltjämt i Regeringskansliet. Det kan, liksom tidigare, konstateras att betänkandet är omfattande och att flera av förslagen har betydande ekonomiska konsekvenser. Vidare har ett stort antal remissinstanser lämnat synpunkter på de många olika förslagen.

Utskottet anser att det är angeläget att regeringen vidtar adekvata åtgärder i syfte att säkerställa att reglerna om ställföreträdare och överförmyndare är moderna och rättssäkra. Med hänsyn till det pågående arbetet inom Regeringskansliet är utskottet dock inte berett att föreslå något tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Framtidsfullmakter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. digital hantering av och ett register för framtidsfullmakter. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 43 (S, V, MP) och 44 (C) samt särskilt yttrande 2 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att vidta åtgärder för att lagstiftningen om framtidsfullmakter ska bli känd och efterlevas av berörda aktörer.

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 32 i denna del föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att utreda hur ett oberoende, frivilligt register för framtidsfullmakter med möjlighet till digital hantering kan införas. Liknande förslag finns i kommittémotion 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 16 och i motion 2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 2.

Lagen om framtidsfullmakter

I juli 2017 trädde lagen (2017:310) om framtidsfullmakter i kraft (prop. 2016/17:30, bet. 2016/17:CU11, rskr. 2016/17:221). En framtidsfullmakt är en fullmakt åt någon (fullmaktshavaren) att företräda fullmaktsgivaren om han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande varaktigt och i huvudsak inte längre har förmåga att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser. Ekonomiska och personliga angelägenheter kan, med vissa undantag, omfattas av en framtidsfullmakt. Framtidsfullmakten ska vara skriftlig och undertecknad av fullmaktsgivaren

samt bevitnad av två personer. Av fullmakten ska det framgå att det är fråga om en framtidsfullmakt samt vilka angelägenheter som fullmakten avser och vad som i övrigt ska gälla. Framtidsfullmakten träder i kraft när fullmaktsgivaren blir beslutsoförmögen. Det är fullmaktshavaren som avgör när detta inträffar. Frågan ska dock prövas av domstol om detta anges i framtidsfullmakten eller begärs av fullmaktshavaren. Om fullmaktshavaren bedömer att framtidsfullmakten har trätt i kraft ska fullmaktsgivaren och hans eller hennes anhöriga underrättas.

Samtidigt med lagen om framtidsfullmakter infördes i 17 kap. föräldrabalken behörighetsregler för anhöriga till personer som inte längre kan ha hand om sina ekonomiska angelägenheter. Behörighetsreglerna skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhöriga redan tidigare brukat utföra.

Ställföreträdarutredningen

Ställföreträdarutredningen hade bl.a. i uppdrag att överväga om och hur framtidsfullmakter ska kunna upprättas och hanteras elektroniskt. Enligt kommittédirektiven aktualiserades även frågan om ett register. (Se dir. 2019:44.)

Utredningen redovisade i maj 2021 sitt uppdrag i betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Utredningen föreslår att framtidsfullmakter ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena. Om en framtidsfullmakt skrivs under elektroniskt ska det göras med en avancerad elektronisk underskrift. Däremot gör utredningen bedömningen att det inte bör införas något krav på registrering av framtidsfullmakter och bemöter i det sammanhanget en synpunkt kopplad till fullmaktsinstitutets genomslag. I den delen anför utredningen följande (s. 466 f.):

Det finns flera fördelar med registrering av framtidsfullmakter, varav den främsta är att fullmakten genom registreringen blir synlig för tredje man. En registrering har dessutom den fördelen att en framtidsfullmakt inte förbises i samband med prövningen av godmanskap eller förvaltarskap. Detta har betydelse särskilt eftersom vi [...] föreslår en lagreglering av att ställföreträdarskap inte ska anordnas om den enskilde kan få hjälp på något sätt som är mindre ingripande, t.ex. om det finns en framtidsfullmakt som trätt i kraft.

Svenska Bankföreningen har påtalat att en registrering är nödvändig för att framtidsfullmakter ska få ett större genomslag än i dag. För att banker och andra aktörer ska förlita sig på att framtidsfullmakten gäller krävs enligt föreningen att en myndighet fastställer att fullmakten har trätt i kraft och ansvarar för att innehållet i fullmakten inte ändrats efter undertecknandet. Frågan behandlades i förarbetena till lagen om framtidsfullmakter. I promemorian föreslogs att det skulle vara obligatoriskt för framtidsfullmaktshavaren att registrera framtidsfullmakten hos överförmyndaren och att framtidsfullmakten skulle träda i kraft genom registreringen. Därigenom skulle ett yttre, för tredje man synbart, faktum rörande ikraftträdandet skapas. Ansökan om registrering skulle enligt promemorian få ske när fullmaktsgivaren blivit beslutsoförmögen. Registreringen föreslogs innefatta en prövning av om formkraven var uppfyllda. Regeringen ansåg dock att det inte var motiverat att bygga upp

ett register, lokalt eller centralt, och att ge överförmyndaren eller någon annan i uppgift att administrera registret och kontrollera fullmakterna. Regeringen konstaterade bland annat att en registrering inte skulle innebära någon kontroll av annat än formkraven vilket inte ger något besked om ifall fullmaktsgivaren faktiskt är beslutsoförmögen och fullmakten därmed kan användas. Regeringen konstaterade också att det inte förekommer någon registrering av vanliga fullmakter och att inte heller testamenten vare sig kontrolleras eller registreras. Frågan har tagits upp till behandling i riksdagens civilutskott. Utskottet har tillkännagett att regeringen bör ta initiativ till att överväga frågan om digitala framtidsfullmakter men instämt i bedömning att framtidsfullmakter inte bör registreras.

Även om registrering av framtidsfullmakter skulle innebära den fördelen att fullmakten blir synlig för tredje man instämmer vi i den bedömning som regeringen tidigare har gjort. Detta gäller särskilt eftersom fullmakter i andra sammanhang inte registreras och eftersom en registrering utan prövning av fullmaktsgivarens beslutsförmåga inte ger svar på frågan om framtidsfullmakten kan användas. Numera finns det dessutom tjänster för att administrera fullmakter digitalt i syfte att göra det enkelt för privatpersoner och företag att hantera och få en överblick över fullmakter. Om en sådan tjänst på sikt kommer att omfatta framtidsfullmakter, vilket enligt vår bedömning inte kräver andra lagändringar än den som föreslagits ovan, kan det innebära att fullmakten blir synlig för tredje man på ett enklare sätt än i dag och att den blir enklare att hantera. Det finns alltså enligt vår bedömning inte tillräckliga skäl för att föreslå att framtidsfullmakter ska registreras i det nationella ställföreträdarregistret.

Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Frågesvar

I ett frågesvar den 30 mars 2022 om framtidsfullmaktens användbarhet (fr. 2021/22:1312) anförde dåvarande justitie- och inrikesminister Morgan Johansson följande:

[...] har frågat mig om jag och regeringen avser att följa upp hur lagen om framtidsfullmakter fungerar så att den uppfyller sitt ursprungliga syfte. Att människor som behöver hjälp känner sig trygga med att de också får det är en viktig fråga för regeringen. Som ett komplement till ordningen med gode män och förvaltare infördes för några år sedan på regeringens initiativ lagstiftning om framtidsfullmakter.

En framtidsfullmakt ger enskilda ökat självbestämmande och bättre möjligheter att planera framtiden och behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse för dem. För mig är det angeläget att ordningen med framtidsfullmakter fungerar som det var tänkt och att fullmaktshavare ges goda förutsättningar att hjälpa sina huvudmän i deras vardag.

Lagstiftningen är fortfarande relativt ny och det är tydligt att det fortfarande finns en osäkerhet hos vissa aktörer om vad en framtidsfullmakt innebär och vilken behörighet en framtidsfullmaktshavare har att företräda sin huvudman. Jag kommer att följa frågan noga och utesluter inte att överväga att vidta åtgärder om det skulle visa sig nödvändigt.

Justitieminister Gunnar Strömmer anförde följande i ett frågesvar den 21 februari 2024 om framtidsfullmakt och jäv (fr. 2023/24:590):

[...] har frågat mig om jag är beredd att ta några generella initiativ mot bakgrund av Lantmäteriets förändrade tolkning av lagstiftningen.

Genom en framtidsfullmakt kan enskilda i förväg bestämma hur deras angelägenheter ska hanteras om de inte längre kan ha hand om dessa frågor själva. I praktiken ligger det nära till hands att en närstående anförtros dessa uppgifter. Framtidsfullmakter stärker enskildas självbestämmande genom att förbättra möjligheterna att planera framtiden och behålla kontrollen över frågor som är av stor betydelse för dem.

Framtidsfullmaktshavaren får inte företräda fullmaktsgivaren i en fråga där fullmaktshavaren är jävig på så sätt att han eller hon är motpart eller av någon annan anledning kan ha motstridiga intressen. En prövning av om det föreligger jäv måste göras i varje enskilt fall. Det kan bland annat vara fråga om en jävssituation om fullmaktshavaren köper egendom av, eller säljer egendom till, fullmaktsgivaren. I grunden utgör jävsbestämelsen ett viktigt skydd för fullmaktsgivaren. Om fullmaktshavaren inte har rätt att företräda fullmaktsgivaren i en särskild fråga kan överförmyndaren i stället utse en god man att företräda fullmaktsgivaren.

Jag är medveten om att inskrivningsmyndigheten i några fall har avslagit ansökan om lagfart med anledning av att en framtidsfullmaktshavare har ansetts jävig. Om en enskild får ett sådant avslagsbeslut kan det överklagas till tingsrätten. Ytterst är det domstolen som har att pröva om Lantmäteriets tolkning av jävsbestämelsen är korrekt.

Jag kommer att följa frågan noga och överväga att vidta åtgärder om det skulle visa sig nödvändigt.

Tidigare behandling

I 2017 års lagstiftningsärende om framtidsfullmakter beslutade riksdagen, på utskottets förslag, om ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till att överväga frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter. Tillkännagivandet slutbehandlades genom regeringens uppdrag till Ställföreträdarutredningen att överväga om och hur framtidsfullmakter ska kunna upprättas och hanteras elektroniskt.

Utskottet har vid flera tillfällen, senast våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad form våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9, behandlat motionsyrkanden om att införa ett register för framtidsfullmakter. Utskottet var inte berett att föreslå något initiativ på området med hänvisning till bl.a. att Ställföreträdarutredningens betänkande är föremål för beredning. Motionsyrkandena avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

I likhet med tidigare konstaterar utskottet att Ställföreträdarutredningen har behandlat frågan om dels upprättande av elektroniska framtidsfullmakter, dels registrering av sådana fullmakter. Utredningen föreslår i sitt betänkande att framtidsfullmakter ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena. Däremot görs bedömningen att det inte bör införas något krav på registrering av fullmakterna i det nationella ställföreträdarregister som utredningen föreslår ska inrättas.

Ställföreträdarutredningens betänkande har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet. Utskottet finner fortfarande inte skäl att föregripa resultatet av det pågående arbetet genom någon åtgärd från riksdagens sida, och motionsyrkandena avstyrks därför.

Arvsrättsliga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av bröstarvingars rätt till laglott och kusiners arvsrätt. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete.

Motionerna

I motion 2024/25:1128 av Alexandra Anstrell och Mats Green (båda M) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ändra lagstiftningen på så sätt att en testator har frihet att bestämma över sin kvarlåtenskap fullt ut efter det att eventuella bröstarvingar har fyllt 21 år.

I motion 2024/25:2596 av Jan Ericson (M) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att överväga att ge kusiner arvsrätt.

Bakgrund

Enligt 2 kap. ärvdabalken går ett arv i första hand till den avlidnes bröstarvingar, dvs. barn (eller barnbarn), med det undantag som följer av 3 kap. när den avlidne efterlämnar en make. Hälften av den arvslott som en bröstarvinge har rätt till enligt dessa regler kallas laglott. Bröstarvingen har alltid rätt att få ut laglotten i arv efter arvlåtaren. Skulle arvlåtaren ha testamenterat bort egendom som omfattas av laglotsanspråket, kan bröstarvingen begära jämkning av testamentet inom en viss tid. Görs inte det har bröstarvingen förlorat sin rätt. Bröstarvingens laglott skyddas inte bara mot ett testamente utan även mot gåvor som till syftet är att likställa med ett testamente. De flesta länder i Europa har ett laglottssystem av något slag som begränsar arvlåtarens rätt att testamentera.

I proposition 1986/87:1 Äktenskapsbalk m.m. föreslog regeringen de regler i 3 kap. ärvdabalken om efterlevande makes arvsrätt som gäller nu. I propositionen gjorde regeringen även bedömningen att de nuvarande reglerna om rätt till laglott skulle behållas.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen (bet. 1986/87:LU18) påminde lagutskottet om att laglottsinstitutet har två syften: dels att bevara en del av den avlidnes kvarlåtenskap åt hans eller hennes närmaste släktingar, dels att skapa rättvisa mellan bröstarvingarna inbördes och förhindra att arvlåtaren genom testamente i alltför hög grad gynnar någon eller några av dem på de övrigas bekostnad.

Enligt utskottets mening kunde det med visst fog hävdas att ingen i dagens samhälle är beroende av ett arv från sina föräldrar för sin försörjning, varför laglotten som en ekonomisk garanti därför har mindre vikt numera. Enligt utskottet kunde laglotten dock inte anses ha spelat ut sin roll för bröstarvingarna. Särskilt för särkullbarn har den fortfarande betydelse, och i ett äktenskap där makarna har gemensamma barn kan den ena maken av olika skäl vilja prioritera dessa barn på bekostnad av barn som maken har i ett tidigare äktenskap eller tillsammans med en förälder som han eller hon inte varit gift med. Ett avskaffande av laglottsinstitutet skulle, fortsatte utskottet, innebära att fältet lämnades fritt för makarna att helt utesluta särkullbarnen från arvsrätt. Detta framstod inte som tillfredsställande, särskilt med tanke på att barn till föräldrar som inte varit gifta med varandra först i början av 1970-talet fick rätt till arv efter sin far och hans släkt och att denna reform ännu inte helt slagit igenom i den allmänna rättsuppfattningen. Ytterligare ett argument för att bibehålla rätten till laglott var att laglotten är djupt förankrad i det allmänna rättsmedvetandet och att det i detta avseende i princip råder nordisk rättslikhet. På grund av vad som anförts ansåg utskottet att laglottsinstitutet som sådant inte borde avskaffas.

Frågesvar

Dåvarande justitie- och inrikesminister Morgan Johansson anförde i ett frågesvar den 26 januari 2022 om frihet att testamentera sin kvarlåtenskap (fr. 2021/22:778) bl.a. följande:

I ärvdabalken återfinns den legala arvsordningen som styr hur arvet efter en avliden fördelas. Vid sidan av den efterlevande maken ärver i första hand den avlidnes bröstarvingar, dvs. barn och deras barn. Bröstarvingarna har alltid rätt att få ut sin s.k. laglott i arv. De flesta länder i Europa har ett laglottssystem av något slag som begränsar arvlåtarens rätt att testamentera.

Den fråga som [...] tar upp har vid många tillfällen behandlats i riksdagen (se bl.a. civilutskottets betänkande 2020/21:CU6). Jag delar den uppfattning som riksdagen gett uttryck för, nämligen att det i nuläget saknas tillräckliga skäl att ta initiativ till en översyn av de arvsrättsliga reglerna i detta avseende.

Tidigare behandling

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och i förenklad ordning våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet avstyrkte då samtliga motionsyrkanden med hänvisning till att de nuvarande regeringspartierna och Sverigedemokraterna i ett samarbetsavtal (Tidöavtalet) aviserat en bred översyn av olika aspekter av arvsrätten.

Pågående utredning

Regeringen gav i mars 2024 en särskild utredare i uppdrag att göra en bred översyn av reglerna om arv och testamente (dir. 2024:28). Syftet med utredningen är att skapa en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt. När det gäller frågan om ärvdabalkens regler om laglott anförs följande i kommittédirektiven:

Det huvudsakliga syftet med översynen är att modernisera reglerna med beaktande av samhälls- och teknikutvecklingen. En viktig del av översynen är också att säkerställa att reglerna är enkla, tydliga och förutsebara. I mån av tid ingår även att modernisera ärvdabalkens språk som i många delar är föråldrat. Utredaren får ta upp närliggande frågor som har samband med de frågeställningar som ska utredas.

I allt väsentligt finns det inte anledning att ifrågasätta balkens grundstenar om rätten att ta arv och kunna testamentera eller att det ska finnas en arvsrätt för efterlevande make. Det finns utrymme att överväga om lagloten bör begränsas i något avseende men det finns inte anledning att ifrågasätta lagloten som fundament. Inriktningen på uppdraget bör i stället vara att koncentrera sig på de områden där det finns upplevda problem och brister, som ibland också har fått konsekvenser i rättspraxis. Det handlar bl.a. om olika aspekter av efter arv och förskott på arv samt om balansen mellan särkullbarns och efterlevande makes skyddsintressen. En ledstjärna bör vara att utforma regler som i möjligaste mån begränsar risken för konflikter som kan uppstå vid fördelning av arv. I översynen bör även ingå att överväga om utrymmet för arvlåtarens frihet att i testamente bestämma om sin kvarlåtenskap bör utvidgas och om åtgärder kan vidtas för att öka människors benägenhet att upprätta testamente.

Utredaren ska också ta ställning till om den legala arvsrätten bör utvidgas till att i första hand omfatta även kusiner. Utredaren ska, oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag som innebär att kusiner ska omfattas av den legala arvsrätten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen i mars 2024 gav en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av det arvsrättsliga regelverket ur flera aspekter. Utredarens uppdrag täcker de frågor som omfattas av motionsyrkandena, varför det inte finns skäl att föreslå några ytterligare åtgärder för riksdagen. Motionsyrkandena avstyrks därför.

Digital kvarlåtenskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att myndigheter ska informera pensionärer om hur de kan hantera sin digitala kvarlåtenskap. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande.

Jämför reservation 45 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 34 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att ta initiativ till att berörda myndigheter informerar pensionärer om hur de kan hantera sin digitala kvarlåtenskap.

Bakgrund

Om arv

Bestämmelserna i ärvdabalken om den dödes egendom (kvarlåtenskap) gör ingen åtskillnad mellan materiella och icke-materiella tillgångar. Regleringen innebär bl.a. följande.

Om inte särskild dödsboförvaltning har anordnats ska efterlevande make eller sambo, arvingar och universella testamentstagare (dödsbodelägare) gemensamt förvalta den dödes egendom under boets utredning (18 kap. 1 §). Som huvudregel ska bouppteckning förrättas inom viss tid efter dödsfallet (20 kap. 1 §), och där ska den dödes tillgångar och skulder antecknas sådana de var vid dödsfallet (20 kap. 4 §). Därvid ska tillgångarnas värde och skuldernas belopp anges.

Arvskifte förrättas av arvingar och universella testamentstagare och ska föregås av bodelning om den döde var gift (23 kap. 1 §). Inte sällan förekommer det att den avlidne efterlämnar tillgångar som har affektionsvärde för dödsbodelägare. Lagen innehåller inte någon bestämmelse om detta. Om en viss dödsbodelägare har en särskild anknytning till ett visst föremål kan det vara rimligt att föremålet tillfaller den personen. Om arvingar och universella testamentstagare inte kan enas om arvskiftet, kan domstolen förordna någon att vara skiftesman (23 kap. 5 §).

Den avlidne kan under sin livstid ha nyttjat olika digitala tjänster där material fortfarande finns lagrat vid dödsfallet. För tjänsterna gäller som utgångspunkt det som har avtalats mellan parterna, dvs. mellan den avlidne och den som har tillhandahållit tjänsten. I villkoren kan det t.ex. vara reglerat vad som ska gälla efter att användaren har dött.

Om myndigheters serviceskyldighet

Enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900) ska myndigheter lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpens ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet.

Rätten att få hjälp är inte begränsad till en viss form. Bestämmelsen innebär dock inte att myndigheternas serviceskyldighet omfattar t.ex. rådgivning av sådant slag som privata ombud med juridisk eller teknisk specialkompetens inom ett visst område tillhandahåller åt enskilda individer och företag. En myndighet är inte skyldig att svara på frågor på ett sätt som förutsätter att den först genomför en omfattande rättsutredning. Det ställs inte heller något krav på myndigheterna att allmänt se till att enskilda kan undvika tidsödande arbete. Servicenivån måste som utgångspunkt anpassas till förutsättningarna i det enskilda fallet, bl.a. med hänsyn till vilka resurser som den enskilde själv har till sitt förfogande eller rimligen kan förväntas skaffa sig. (Se prop. 2016/17:180 s. 291.)

Tidigare behandling

Ett motsvarande motionsyrkande behandlades av utskottet våren 2021 i betänkande 2020/21:CU6. Utskottet, som hänvisade till reglerna om myndigheters serviceskyldighet, var inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet. Det avstyrktes därför, och riksdagen följde utskottets förslag. Motsvarande motionsyrkande avstyrktes också våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6 och utskottet var då fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Pågående utredning

Regeringen gav den 29 februari 2024 en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om arv och testamente i ärvdebalken. Reglerna ska anpassas till den digitala och ekonomiska samhällsutvecklingen och till hur människor bildar familj i dag. Syftet är att åstadkomma en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt.

Ett av utredarens uppdrag är att föreslå en i första hand digital lösning för registrering och förvaring av testamenten, men även redovisa hur ett register som innefattar registrering och förvaring av original i fysisk form skulle kunna utformas. Utredaren ska också föreslå vilket rättsligt förhållande som bör gälla mellan å ena sidan ett fysiskt original eller ett nödtestamente och å andra sidan en digital kopia som efter registrering förvaras hos myndigheten. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 29 augusti 2025.

I kommittédirektiven (dir. 2024:28) anför regeringen följande i frågan om hantering av digital egendom:

Den digitala omställningen i samhället ökar förväntningarna på myndigheter att kunna tillhandahålla digitala lösningar och det finns i dag goda möjligheter att upprätta digitala tjänster med stark säkerhet. I Skatteverkets verksamhet kan de flesta ärenden sedan flera år tillbaka hanteras digitalt. Det som i första hand är aktuellt är ett register som bygger på en digital tjänst med förvaring i form av en digital kopia av testamentet. För att ett sådant digitalt register ska få ett tydligt, praktiskt mervärde kan det finnas skäl att under vissa förutsättningar låta en registrerad digital version av testamentet gälla som en originalhandling, eller gälla före den. En sådan förutsättning skulle kunna vara att testator på lämpligt sätt har visat upp originalhandlingen för myndigheten. Exempel på en följdfråga som kan uppkomma är vad som i så fall ska gälla för återkallelse av ett testamente.

Oavsett vilken förvaringslösning som förordas ska utredaren också ta ställning till vad som bör gälla efter testators död i fråga om tillkännagivande och delgivning av testamentet, exempelvis vilka som ska ha rätt att få del av testamentet och om det ska ske genom myndighetens försorg eller inte.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och är därmed fortfarande inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Testamentsregister

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett testamentsregister.

Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete på området.

Jämför reservation 46 (S).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om att inrätta ett register för testamenten i statlig regi. Liknande yrkanden finns även i kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson (SD) yrkande 32 i denna del och i motionerna 2024/25:1522 av Peter Hedberg och Malin Larsson (båda S), 2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 1 och 2024/25:1226 av Larry Söder (KD).

Riksdagens tillkännagivanden och tidigare behandling i övrigt

Riksdagen riktade, på utskottets förslag, våren 2019 ett tillkännagivande till regeringen om att se över möjligheten att införa ett testamentsregister (bet. 2018/19:CU7, rskr. 2018/19:180). Utskottet anförde bl.a. följande:

Det är allvarligt om testamenten av olika anledningar inte kommer fram efter ett dödsfall, med följderna att en persons yttersta vilja inte kan respekteras. Som utskottet har påtalat vid upprepade tillfällen finns det därför

goda skäl att införa en möjlighet att registrera testamenten. Skatteverket har tidigare utarbetat ett förslag som innehåller en möjlighet att registrera testamenten i ett officiellt testamentsregister, och frågan om att inrätta ett offentligt testamentsregister är sedan viss tid föremål för överväganden inom Justitiedepartementet. Utskottet konstaterar också att den närliggande frågan om upprättande och hantering av elektroniska framtidsfullmakter kommer att övervägas av regeringen i samband med den planerade översynen av regelverket för gode män, förvaltare och överförmyndare [...].

Mot den bakgrunden anser utskottet att regeringen bör gå vidare med arbetet att se över möjligheten att registrera testamenten i ett register som tillhandahålls i offentlig regi. Regeringen bör också i ett lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen och redovisa resultatet av arbetet.

Riksdagen riktade därefter, våren 2021, på utskottets förslag ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om ett testamentsregister (bet. 2020/21:CU6, rskr. 2020/21:223). Utskottet anförde följande:

Som tidigare framhållits av utskottet är det allvarligt om testamenten av olika anledningar inte kommer fram efter ett dödsfall, med följden att en persons yttersta vilja inte kan respekteras. Riksdagen riktade därför, på utskottets förslag, våren 2019 ett tillkännagivande till regeringen om att gå vidare med arbetet att se över möjligheten att registrera testamenten i ett register som tillhandahålls i offentlig regi. Enligt tillkännagivandet bör regeringen också i ett lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen och redovisa resultatet av arbetet.

Utskottet noterar att Ställföreträdarutredningen har i uppdrag att överväga om och hur framtidsfullmakter ska kunna upprättas och hanteras elektroniskt, och även frågan om ett register för sådana handlingar aktualiseras. Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson har i ett interpellations svar anført att det mot bakgrund av de likheter som finns mellan testamenten och framtidsfullmakter finns anledning att beakta Ställföreträdarutredningens arbete med framtidsfullmakterna inför ett ställningstagande i frågan om det bör inrättas ett statligt testamentsregister. Ställföreträdarutredningens uppdrag ska redovisas senast den 23 april 2021. Utskottet, som konstaterar att det snart gått två år sedan riksdagens tillkännagivande meddelades, anser att regeringen nu bör prioritera arbetet med frågan om ett testamentsregister samt ta nödvändiga initiativ för att inrätta ett frivilligt sådant register i det allmännas regi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Utskottet föreslog våren 2022 att riksdagen skulle meddela ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör ta de fortsatta initiativ som krävs för att ett testamentsregister ska bli verklighet (bet. 2021/22:CU6). Riksdagen beslutade dock att inte meddela något nytt tillkännagivande i saken.

Under våren 2023 avslog utskottet motionsyrkanden om att meddela tillkännagivande till regeringen om att ta de fortsatta initiativ som krävs för att ett testamentsregister ska bli verklighet. Utskottet förutsatte att regeringen skulle ta de fortsatta initiativ som krävs för att ett testamentsregister ska bli verklighet (bet. 2022/23:CU6). Under våren 2024 avslog utskottet, i förenklad ordning i betänkande 2023/24:CU9, motionsyrkanden om tillkännagivanden i frågan. Riksdagen följde utskottets förslag.

Regeringsuppdrag till Skatteverket

Regeringen gav i september 2021 Skatteverket i uppdrag att se över förutsättningarna för att inrätta ett testamentsregister i offentlig regi (Fi2021/02888). Uppdraget redovisades i februari 2022 i promemorian Ett frivilligt testamentsregister i offentlig regi (bilaga till dnr 8-1251843). Skatteverket gör där bedömningen att ett frivilligt testamentsregister i offentlig regi bör inrättas och att Skatteverket bör ansvara för registret.

Frågesvar

Justitieminister Gunnar Strömmer anförde i ett frågesvar om testamentsregister den 30 juni 2023 (fr. 2022/23:808) följande:

[...] har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att inrätta ett testamentsregister.

Syftet med ett testamente är att en avliden persons yttersta vilja ska kunna beaktas och bli styrande för fördelningen av hans eller hennes kvarlåtenskap. Det är viktigt att testamentet förvaras på ett betryggande sätt så att denna vilja kommer i dagen och kan respekteras.

Att inrätta ett statligt testamentsregister kräver noggranna överväganden och lagändringar. I Tidöavtalet aviseras att det ska göras en bred översyn av olika aspekter av arvsrätten. Det pågår för närvarande arbete med att ta fram kommittédirektiv. I det sammanhanget kan det övervägas om inrättande av ett testamentsregister ska ingå.

Pågående utredning

Genom beslut den 29 februari 2024 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om arv och testamente i ärvdabalken (dir. 2024:28). Utredningens syfte är att åstadkomma en modern, tydlig och trygg arvs- och testamentsrätt och att reglerna ska anpassas till den digitala och ekonomiska samhällsutvecklingen och till hur människor bildar familj i dag. Utredaren har bl.a. i uppdrag att:

- ta ställning till hur ett frivilligt testamentsregister i offentlig regi kan inrättas
- redogöra för för- och nackdelar med att inrätta ett sådant register
- föreslå en i första hand digital lösning för registrering och förvaring av testamenten, men även redovisa hur ett register som innefattar registrering och förvaring av original i fysisk form skulle kunna utformas
- föreslå vilket rättsligt förhållande som bör gälla mellan å ena sidan ett fysiskt original eller ett nödtestamente och å andra sidan en digital kopia som efter registrering förvaras hos myndigheten
- lämna nödvändiga författningsförslag.

När det gäller frågan om testamentsregister anføres bl.a. följande i kommittédirektiven:

Den digitala omställningen i samhället ökar förväntningarna på myndigheter att kunna tillhandahålla digitala lösningar och det finns i dag

goda möjligheter att upprätta digitala tjänster med stark säkerhet. I Skatteverkets verksamhet kan de flesta ärenden sedan flera år tillbaka hanteras digitalt. Det som i första hand är aktuellt är ett register som bygger på en digital tjänst med förvaring i form av en digital kopia av testamentet. För att ett sådant digitalt register ska få ett tydligt, praktiskt mervärde kan det finnas skäl att under vissa förutsättningar låta en registrerad digital version av testamentet gälla som en originalhandling, eller gälla före den. En sådan förutsättning skulle kunna vara att testator på lämpligt sätt har visat upp originalhandlingen för myndigheten. Exempel på en följdfråga som kan uppkomma är vad som i så fall ska gälla för återkallelse av ett testamente.

Oavsett vilken förvaringslösning som förordas ska utredaren också ta ställning till vad som bör gälla efter testators död i fråga om tillkännagivande och delgivning av testamentet, exempelvis vilka som ska ha rätt att få del av testamentet och om det ska ske genom myndighetens försorg eller inte. Förhållandet mellan ett testamentsregister och regleringen av nödtestamenten behöver också belysas.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 augusti 2025.

Utskottets ställningstagande

Frågan om införandet av ett testamentsregister har tagits upp av utskottet vid flera tidigare tillfällen. Utskottet konstaterar att regeringen under våren 2024 tillsatte en utredning som bl.a. ska ta ställning till hur ett testamentsregister i offentlig regi kan inrättas samt redogöra för för- och nackdelar med ett sådant register.

Genom utredningens uppdrag anser utskottet att förslagen i motionsyrkandena får anses tillgodosedda och utskottet är därmed inte berett att föreslå ytterligare tillkännagivanden i saken. Samtliga motionsyrkanden avstyrks därför.

Elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 47 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 36 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till att alla familjerättsliga dokument ska kunna hanteras digitalt.

Mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen

Det mål för digitaliseringspolitiken som riksdagen har fastställt är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87).

Myndigheten för digital förvaltning

I september 2018 inrättades Myndigheten för digital förvaltning (Digg). Myndighetens huvudsakliga uppgifter består i att

- samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen i syfte att göra den offentliga förvaltningen mer effektiv och ändamålsenlig
- ansvara för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen
- bistå regeringen med underlag för utvecklingen av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen och samhället i övrigt
- följa upp, analysera och beskriva utvecklingen inom sitt verksamhetsområde.

Myndigheten ska också bl.a. främja användningen av elektronisk identifiering och underskrift samt främja att det vid förvaltningsgemensam utveckling av digitala tjänster tas hänsyn till användares behov.

Lagstadgade krav på skriftlighet och underskrift

Om det finns ett lagstadgat krav på skriftlighet för vissa dokument anses det normalt inte utgöra något hinder att dokumentet hanteras digitalt. Däremot har ett krav på underskrift i ett flertal sammanhang inte ansetts kunna uppfyllas på annat sätt än med en namnteckning på papper. I vissa sammanhang har dock ett krav på underskrift ansetts ha en tekniskt oberoende innebörd. Det finns därmed inte något enhetligt synsätt på hur underskrift som formkrav kan uppfyllas i olika författningar. I stället får en enskild bedömning av formkravets innebörd göras för varje bestämmelse där det förekommer, mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter, såsom bestämmelsens rättsliga miljö och hur kravet tidigare har bedömts. (Se bl.a. prop. 2017/18:126 s. 22 och dir. 2020:55.)

I proposition 2017/18:126 Digital hantering av domstolsavgörande, strafföreläggande och ordningsbot uttalade regeringen (s. 20) att det generellt finns anledning att överväga att ersätta pappershantering inom offentlig förvaltning med digitala arbetssätt. Formkrav, dvs. krav på att en handling ska ha en viss form eller tillkomma på ett visst sätt för att ha en viss rättsverkan, kan enligt regeringen i onödan försvåra en övergång till en sådan digital hantering. Sådana formkrav bör därför – där det är möjligt och relevant – ses över för att avskaffas eller anpassas till digitala rutiner.

Inom familjerätten finns det ett antal situationer där lagen kräver underskrifter. Det gäller t.ex. testamenten, framtidsfullmakter och äktenskapsförord, vilka inte är giltiga utan underskrifter. Det har förekommit att lagstiftaren inte

varit beredd att gå över till en hantering i elektronisk form när skälen för att en handling ska upprättas i pappersform har vägt tungt (se prop. 2007/08:45 s. 67 om stiftelseförordnanden).

Digital kommunikation i domstolsprocesser

Riksdagen har beslutat om lagändringar som syftar till att möjliggöra eller underlätta digital kommunikation i domstolsprocesser (prop. 2019/20:189, bet. 2020/21:JuU4, rskr. 2020/21:30). Lagändringarna innebär bl.a. att en stämningsansökan i tvistemål och andra ansökningar enligt rättegångsbalken får göras digitalt. Ansökan ska i så fall skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift. Dessutom får rättegångsfullmakter utfärdas i digital form och skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift. Vidare får domstolsärenden inledas digitalt, t.ex. genom e-post. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2021.

Innebörden av den nya regleringen är på familjerättens område att samtliga handlingar i familjerättsliga mål och ärenden kan skickas in digitalt till alla domstolar.

Digital bekräftelse av föräldraskap m.m.

Som har redovisats tidigare i betänkandet beslutade riksdagen våren 2021 om lagändringar som innebär en möjlighet för ogifta föräldrar att bekräfta ett föräldraskap digitalt. Detta görs via Skatteverkets e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse och föräldrarna kan samtidigt med detta begära gemensam vårdnad. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2022.

Digital hantering av framtidsfullmakter

Ställföreträdarutredningen föreslår i sitt betänkande Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36) att framtidsfullmakter ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena. Om en framtidsfullmakt skrivs under elektroniskt ska det enligt förslaget göras med en avancerad elektronisk underskrift. Betänkandet har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Familjerättsliga handlingar hos Skatteverket

Vissa familjerättsliga handlingar måste registreras i det s.k. äktenskapsregistret som sedan 2011 administreras av Skatteverket. Det rör sig om äktenskapsförord, gåvor mellan makar, bodelningshandlingar och lagvalsavtal. Handlingarna kan utformas på olika sätt och Skatteverket har därför inga färdiga blanketter. Handlingarna skickas till myndigheten i pappersform.

Innan två personer kan gifta sig i Sverige måste de ansöka om hindersprövning hos Skatteverket. Detta gör man genom att fylla i och skicka in en blankett till Skatteverket.

En bouppteckning efter en avliden ska lämnas in för registrering till Skatteverket. Det finns för ändamålet en blankett på Skatteverkets webbplats, och blanketten skickas till myndigheten i pappersform. Skatteverket har för avsikt att digitalisera bouppteckningsverksamheten och lämnade i juni 2023 in en promemoria till regeringen med en utredning på området som handlar bl.a. om en ny e-tjänst för privatpersoner.

Promemorian har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. våren 2023 i betänkande 2022/23:CU6. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena:

Utskottet konstaterar att det numera är möjligt att skicka in samtliga handlingar i bl.a. familjerättsliga mål och ärenden digitalt till alla domstolar. Dessutom är det sedan januari 2022 möjligt att digitalt bekräfta föräldraskap och samtidigt göra en anmälan om gemensam vårdnad via Skatteverkets e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse. Vidare har Ställföreträdarutredningen föreslagit att framtidsfullmakter ska kunna under-tecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena, och förslaget bereds inom Regeringskansliet. Utöver detta har Skatteverket för avsikt att digitalisera bouppteckningsverksamheten, och en utredning på området kommer att vara klar inom kort. Därmed är utskottet, i likhet med tidigare, inte berett att föreslå något tillkännagivande till regeringen i saken. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fast vid den uppfattning som det tidigare redovisat och avstyrker därmed motionsyrkandet.

Omyndigas rätt att disponera pengar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att sänka åldersgränsen för när omyndiga får rätt att disponera sina egna tjänade pengar. Utskottet hänvisar till gällande lagstiftning på området.

Motionerna

I motion 2024/25:2284 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen

med förslag om att sänka åldersgränsen för när omyndiga får rätt att disponera sina egna tjänade pengar till 15 år.

Gällande rätt

Regler om underårigas omyndighet finns i 9 kap. föräldrabalken. Den som är under 18 år är omyndig och får inte själv råda över sin egendom eller åta sig förbindelser i vidare mån än som följer av vad som ska gälla på grund av lag eller villkor vid förvärv genom bl.a. gåva, testamente eller förmånstagarförordnande vid försäkring (1 §).

Ett barn under 18 år har inte en fullständig rättslig handlingsförmåga. En underårig kan dock från 16 års ålder få disponera över sin egen lön och egendom som han eller hon har fått t.ex. genom testamente eller gåva under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen (3 och 4 §§). En omyndig person som har ett eget hushåll får ingå de avtal som behövs för den dagliga hushållningen (2 a §). Pengar som en omyndig efter det att han eller hon har fyllt sexton år själv har satt in hos en bank får betalas ut till den omyndige, och en bank får inte utan den omyndiges samtycke betala ut pengarna till den omyndiges förmyndare (8 §).

Det är barnets vårdnadshavare som bestämmer hur barnets tillgångar ska användas eller placeras. Det finns också flera regler som syftar till att förhindra missbruk och kontrollera föräldrars förvaltning av sina barns tillgångar. För barn som har stora tillgångar gäller t.ex. att överförmyndaren övervakar hur vårdnadshavarna sköter förvaltningen av tillgångarna (13 kap. 2 § föräldrabalken).

Utskottets ställningstagande

I föräldrabalken finns begränsningar i underårigas rätt att disponera över sin egendom. Regelverket har vuxit fram genom noggranna överväganden under lång tid. Utskottet anser inte att det kommit fram tillräckliga skäl att föreslå för riksdagen att förändra regelverket på det sätt som avses i motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Vissa frågor om namnbyte

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändringar i lagen om personnamn när det gäller byte av efternamn i vissa situationer och om andra ändringar i lagen. Utskottet hänvisar bl.a. till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 48 (C, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 14 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att se över om en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på sina barn utan samtycke från den andra föräldern.

I motion 2024/25:3171 av Bo Broman (SD) begärs ett tillkännagivande om att begränsa antalet tillåtna namnbyten enligt namnlagen.

Lagen om personnamn

I juli 2017 trädde den nya lagen (2016:1013) om personnamn i kraft. Denna ersatte en namnlag från 1982 och syftade bl.a. till att stärka enskildas möjligheter att själva välja sitt namn (prop. 2015/16:180, bet. 2016/17:CU4, rskr. 2016/17:31).

Samtycke vid byte av barns efternamn

Om ett barn står under vårdnad av endast den ena av föräldrarna är det den föräldern som företräder barnet i namnfrågan och ansöker om namnbyte. När barnet bär den andra förälderns efternamn krävs det dock för att bytet ska beviljas att den föräldern har samtyckt till bytet eller att en domstol har förklarat att bytet är förenligt med barnets bästa (34 § lagen om personnamn).

Vårdnadshavaren kan alltså ansöka hos domstol om att namnbytet ska förklaras vara förenligt med barnets bästa (44 §). Domstolen ska då, om det kan ske, höra den vars efternamn barnet bär om han eller hon inte är vårdnadshavare. Domstolen ska även, om det kan ske, höra den vars namn barnet ska få. Vidare ska domstolen hämta in ett yttrande från socialnämnden, om det inte är uppenbart obehövligt. Socialnämnden ska ge barnet möjlighet att framföra sina åsikter och redovisa dessa för domstolen.

Som skäl för de beskrivna särskilda reglerna för namnbyten som innebär att ett barn inte längre ska bära det namn som en förälder som inte är vårdnadshavare bär anfördes i propositionen (s. 72 f.) bl.a. följande:

Efternamnet är en viktig del av en persons identitet och möjliggör för den enskilde att visa samhörighet med en eller flera familjemedlemmar. Det kan därför vara känsligt för ett barn som har namngemenskap med en

förälder att byta från föräldrarnas efternamn till ett annat namn. Enligt regeringens uppfattning bör ett sådant byte bara tillåtas om det är till barnets bästa.

Om ett barn har fyllt 12 år, ska alltid barnet självt samtycka till ett namnbyte. Det är i regel föräldrarna som känner sitt barn bäst. Om båda föräldrarna är överens om namnbytet, bör utgångspunkten därför vara att föräldrarna har beaktat vad som är bäst för barnet. Situationen blir dock annorlunda om föräldrarna är oense. Om den ena föräldern är ensam vårdnadshavare, kan föräldern ansöka om namnbyte trots att den andra föräldern, vars efternamn barnet bär, motsätter sig detta. Det är inte givet att ett sådant namnbyte alltid är förenligt med barnets bästa. Oenigheten kring barnets namn kan t.ex. ha sin grund i en tidigare eller pågående vårdnadstvist mellan föräldrarna. Regeringen anser därför att det i en situation där den förälder vars efternamn barnet bär motsätter sig namnbyte bör krävas att en domstol prövar om bytet är förenligt med barnets bästa. I en domstolsprocess är det också möjligt att säkerställa att barnet får komma till tals i frågan om namnbytet [...]. Regeringen delar inte Patent- och registreringsverkets oro att en sådan ordning kan komma att leda till problem för barn med skyddade personuppgifter. Att barn har skyddade personuppgifter förekommer i många olika domstolsprocesser, bl.a. i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Det är alltså inte ovanligt att domstolar hanterar sådana situationer.

Upprepade namnbyten

I den upphävda namnlagen (1982:670) fanns det en begränsning som innebar att vuxna endast fick göra ett namnbyte. För barn under 18 år var det tillåtet med flera namnbyten. Denna spärregel togs bort i och med den nya lagstiftningen. I propositionen till den nya lagen anfördes bl.a. följande:

[...] anser att det fortsatt finns behov av någon form av spärregel för byte av efternamn. Om man öppnar upp för möjligheten att byta namn ett obegränsat antal gånger, kan detta enligt verket komma att utnyttjas av personer med oärliga syften. Enligt regeringens uppfattning är risken för ett sådant missbruk dock liten. Sedan ordningen med personnummer infördes har namnets betydelse från säkerhets- och identifieringssynpunkt vid kontakt med myndigheter, banker, andra företag och även privatpersoner stadigt minskat. Erfarenheter från Danmark – där spärreglerna för namnbyte avskaffades 2005 – visar vidare att avsaknaden av spärregler inte orsakar problem för staten. Som kommittén framhåller står i vart fall den eventuella nyttan med sådana regler inte i rimlig proportion till värdet av den ökade friheten för medborgarna, särskilt inte när det gäller familjerättsliga namnbyten. Det är naturligt att en individ vill visa samhörighet med sin familj genom att byta efternamn och familjebilden kan förändras genom olika skeden i livet. Spärreglerna bör därför avskaffas.

Pågående arbete om säkrare hantering av skyddade personuppgifter

Jämställdhetsmyndigheten har sedan augusti 2023 i uppdrag att samordna och följa upp myndigheters arbete med skyddade personuppgifter (A2023/01152). Myndigheten ska även verka för att höja kunskapen genom att sprida de kunskapsmaterial som tagits fram till berörda målgrupper i syfte att säkerställa

att skyddade personuppgifter inte röjs. Uppdraget delredovisades i mars 2024 (rapport 2024:4) och ska slutredovisas den 31 mars 2027.

Vidare fick Skatteverket i regleringsbrevet för budgetåret 2024 i uppdrag att etablera en nationell struktur för samverkan med, och informationsspridning till, andra myndigheter i syfte att bidra till en enhetlig, säker och effektiv hantering av skyddade personuppgifter (Fi2023/03131 [delvis]). Genom denna samverkan ska Skatteverket stödja myndigheter i deras hantering av personuppgifter och information som riktas till den målgrupp som lever med skyddade personuppgifter. I genomförandet ska behovet av anpassad kommunikation beaktas. Det kan gälla t.ex. personer som utsatts för våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet ska samordnas med Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att samordna och följa upp myndigheters arbete med skyddade personuppgifter. Skatteverket redovisade sitt uppdrag den 31 oktober 2024.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på sina barn utan samtycke från den andra föräldern har behandlats tidigare, senast under våren 2024 i betänkande 2023/24:CU9. Utskottet anförde då följande:

När det sedan gäller [...], om samtycke vid byte av barns efternamn vid skyddade personuppgifter, konstaterar utskottet att den som är ensam vårdnadshavare för ett barn också är den som ensam företräder barnet i namnfrågan och ansöker om namnbyte. När barnet bär den andra förälderns efternamn krävs det dock för att bytet ska beviljas att den föräldern har samtyckt till bytet eller att en domstol har förklarat att bytet är förenligt med barnets bästa. Vårdnadshavaren kan alltså ansöka hos domstol om att namnbytet ska förklaras vara förenligt med barnets bästa. Domstolen ska då hämta in viss utredning i frågan, bl.a. ett yttrande från socialnämnden där barnets åsikter redovisas. Dessa regler har i förarbetena motiverats med att efternamnet är en viktig del av en persons identitet och att det i en situation där den förälder vars efternamn barnet bär motsätter sig ett namnbyte bör krävas att en domstol prövar om bytet är förenligt med barnets bästa. I sammanhanget har det också lyfts fram att skyddade personuppgifter förekommer i många olika domstolsprocesser, bl.a. i mål om vårdnad, boende eller umgänge, och att det alltså inte är ovanligt att domstolar hanterar sådana situationer. När det gäller skyddade personuppgifter konstaterar utskottet vidare att det pågår ett arbete för säkrare hantering av sådana uppgifter genom Jämställdhetsmyndighetens och Skatteverkets ovan redovisade uppdrag.

Utskottet är inte berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena, som därför avstyrks.

Riksdagens följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

När det gäller förslaget i kommittémotion 2024/25:3157 (C) om att se över om en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på sina barn utan samtycke från den andra föräldern står utskottet fast vid det ställningstagande som gjorts tidigare. Motionsyrkandet avstyrks därför.

När det gäller förslaget i motion 2024/25:3171 (SD) konstaterar utskottet att frågan om upprepade namnbyten behandlades i samband med införandet av den nya namnlagen. De överväganden som gjordes där gör sig fortfarande gällande. Utskottet ser därför inte skäl att ta något initiativ med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Reservationer

1. Tvångsäktenskap, månggiften och kusinäktenskap, punkt 1 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 37 och avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 45 och

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag konstaterar att det i juli 2020 infördes en straffbestämmelse om barn-äktenskapsbrott, som omfattar även informella äktenskap. När det gäller frågan om hur straffbestämmelsen om informella barnäktenskap förhåller sig till det faktum att det är tillåtet för barn över 15 år att, med vårdnadshavarens samtycke, leva i en samborelation konstaterades i den underliggande propositionen att en äktenskapsliknande förbindelse innebär längre gående rättsverkningar än ett samboförhållande, såväl personliga som ekonomiska. Jag anser att en fördjupad analys bör göras så att inte sambolagen i något sammanhang kan användas för att ge legitimitet och erkännande åt samma förtryckande traditioner som ligger bakom barnäktenskap.

Regeringen bör därför ta initiativ till att närmare analysera hur sambolagens reglering förhåller sig till informella barnäktenskap när det gäller minderåriga sambor. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Vigselrätt, punkt 2 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 26 och 27 samt
2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt
avslår motion
2024/25:1198 av Niels Paarup-Petersen (C).

Ställningstagande

Kammarkollegiet har i uppdrag att fatta beslut om att ge trossamfund tillstånd att förrätta vigsel. Myndigheten förordnar också präster och andra befattningshavare till vigselförrättare. Vid förordnande av vigselförrättare ska de även säkerställa att de blivande vigselförrättarna har nödvändiga kunskaper för uppdraget samt genomföra kunskapskontroller om hur vigsel ska gå till.

Vi anser att det behövs ytterligare regler som ställer ökade krav på trossamfund och vigselförrättare att visa nolltolerans mot tvångsäktenskap och barnäktenskap och att Kammarkollegiet behöver utföra sina kontroller på bättre sätt. Myndigheten bör också se till att äktenskap ingås på jämställda grunder. Samfund som inte tar krafttag emot organiserade sexköp och viger par enligt tradition för njutningsäktenskap ska bli av med vigselrätten och Kammarkollegiet ska varken direkt eller indirekt acceptera parallella ceremonier där en man godkänner om en kvinna får gifta sig eller ej.

Regeringen bör ta initiativ för att värna det svenska systemet för äktenskap och vigsel och införa regler om att trossamfund ska visa nolltolerans mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Villkoren för borgerliga vigselförrättare, punkt 3 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 24 och
avslår motionerna
2024/25:352 av Johan Andersson (S),
2024/25:1017 av Kerstin Lundgren (C),
2024/25:1865 av Marianne Fundahn (S) och
2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander (båda M)
yrkande 2.

Ställningstagande

Att förrätta vigsel är ett viktigt uppdrag. Många personer väljer en borgerlig vigsel, och därför bör efterfrågan på vigselförrättare tillgodoses bättre. Även om det är ett hedersuppdrag att få viga par så bör möjligheten att förrätta vigsel förbättras.

Uppdraget kräver viss förberedelse, tid och engagemang. Länsstyrelsen ersätter borgerliga vigselförrättare med 110 kronor för en vigsel samt med 30 kronor ytterligare per vigsel om flera vigslar förrättas samma dag. Ersättningen har inte ändrats på över 30 år. Borgerliga vigselförrättare krävde år 2017 förhöjd ersättning, men trots detta kvarstår ersättningsnivån. Summan är anmärkningsvärt låg, exempelvis jämfört med arvoden för andra uppdrag inom det allmännas försorg som privatpersoner eller förtroendevalda kan ha. I många fall tar dessa uppdrag möjligen i vissa fall längre tid i anspråk, men det har framkommit kritik mot den låga ersättningen även för dessa uppdrag.

Själva vigselförrättningen tar tid. I många fall innebär den resa samt förläggning till helg, då vigselförrättaren får avstå andra aktiviteter. En alltför låg ersättning kan leda till lägre intresse för att ta vigselförrättaruppdrag. Med anledning av detta bör möjligheterna till förhöjd ersättning ses över.

4. Rätt att förrätta vigsel i annat land, punkt 4 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilander (SD) yrkande 25 och

bifaller delvis motion

2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander (båda M) yrkande 1.

Ställningstagande

Förrättande av vigsel utgör myndighetsutövning, och svenska vigselförrättares behörighet gäller därför i Sverige. Enligt det gällande internationellt privaträttsliga regelverket kan dock regeringen bestämma att en diplomatisk eller konsulär tjänst eller befattning som präst ska vara förenad med behörighet att förrätta vigsel enligt svensk lag i ett annat land. Regeringen har även möjlighet att genom ett särskilt förordnande ge en lämplig person en sådan behörighet.

Om svenska vigselförrättare fick viga svenska medborgare utomlands skulle det underlätta i hög grad för dem som av olika skäl önskar eller behöver viga sig i ett närliggande land.

Regeringen bör därför se över lagstiftningen för att dels möjliggöra för borgerliga vigselförrättare att få sitt förordnande prövat i våra nordiska grannländer, dels ge borgerliga vigselförrättare möjlighet att vara vigselförrättare för svenska brudpar i våra grannländer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Betänketid vid äktenskapsskillnad, punkt 5 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 11 och bifaller delvis motionerna

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 8,

2024/25:866 av Sofia Amløh (S),

2024/25:993 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 30 och 31,

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11,

2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 5,

2024/25:2606 av Boriana Åberg (M),

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 24 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Jag anser att bestämmelsen om betänketid vid äktenskapsskillnad riskerar att utsätta kvinnor och barn för ett onödigt lidande. Betänketiden drar ut på äktenskapsskillnaden och människor tvingas stanna kvar i oönskade relationer. Kvinnor som utsätts för våld i hemmet befinner sig ofta i en särskilt svår situation, och för de kvinnor och barn som utsätts för våld i äktenskapet kan den nuvarande betänketiden rentav vara livshotande.

Syftet med betänketiden är att motverka förhastade beslut om skilsmässa samt att makarna under betänketiden ska kunna motiveras att delta i familjerådgivning. Enligt min mening är det tydligt att den nuvarande betänketiden syftar till att bevara kärnfamiljen till varje pris. Ett dåligt fungerande äktenskap är dock betydligt mer destruktivt för både barn och föräldrar än att leva i en ny familjekonstellation.

Dagens betänketid leder i stället till en onödigt utdragen process som riskerar att försvåra både barnens och de vuxnas anpassning till de nya livsvillkoren. Jag menar att ett par som fattat beslut om att ansöka om äktenskapsskillnad redan har övervägt detta i tillräcklig omfattning. Bestämmelsen om betänketid rimmar också illa med synen på makarna som självständiga och jämställda individer. Om endast en av makarna vill att äktenskapet ska upplösas torde denna önskan ha sin grund i att relationen faktiskt inte fungerar. Därför anser jag att tiden nu är mogen för att göra en ny avvägning och låta människor ta ut äktenskapsskillnad utan att det ställs krav på betänketid.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag till ändring i äktenskapsbalken som innebär att kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad tas bort. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6. Betänketid vid äktenskapsskillnad, punkt 5 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 24 och

bifaller delvis motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 11,

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 8,

2024/25:866 av Sofia Amløh (S),

2024/25:993 av Rickard Nordin (C),

2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkandena 30 och 31,

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 11,

2024/25:1657 av Karin Sundin (S) yrkande 5,

2024/25:2606 av Boriana Åberg (M) och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Enligt nuvarande regelverk ska äktenskapsskillnad föregås av betänketid om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor tillsammans med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad. Vill bara en av makarna att äktenskapet ska upplösas, har den maken rätt till äktenskapsskillnad endast efter betänketid. Motivet bakom betänketiden är att par inte ska fatta förhastade beslut, med negativa konsekvenser för familjen som följd. Samtidigt är det viktigt att göra det möjligt för kvinnor att lämna destruktiva relationer och röja hinder mot detta, såväl i lagstiftning som i praktiken.

Betänketiden riskerar att hålla kvar människor i våldsamma eller oönskade relationer.

Jag vill därför att regeringen låter utreda om betänketiden ska slopas, t.ex. i fall där den ena maken har utsatts för fysisk eller psykisk misshandel eller där förhållandet är skadligt av andra skäl. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Underhåll mellan tidigare makar, punkt 7 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 54.

Ställningstagande

Bestämmelserna om underhåll mellan tidigare makar innebär att en part kan ha rätt till underhållsbidrag i fall där äktenskapet har begränsat hans eller hennes möjligheter att försörja sig på egen hand. Reglerna har ett vällovligt syfte och kan ge en part ekonomiska förutsättningar att lämna en relation. Samtidigt kan regleringen också innebära ytterligare ett maktmedel i ett förhållande där det har förekommit psykiskt eller fysiskt våld.

Regeringen bör därför ta initiativ till en översyn av reglerna om underhåll mellan makar i fall där en separation har föregåtts av våld eller andra övergrepp. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Samboegendom, punkt 8 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 12.

Ställningstagande

Sambolagen är tänkt att vara en trygghetslagstiftning för par som väljer att bo tillsammans och ha ett gemensamt hushåll utan att gifta sig. Den gemensamma bostaden är till stor del navet i ett samboförhållande, och bostaden är ofta föremål för gemensamma investeringar. Det är därför en fördel om bägge parter äger bostaden gemensamt – eller om bostaden åtminstone utgör samboegendom – eftersom båda då har rätt till hälften var av bostadens värde vid en separation eller ett dödsfall. Ett samboförhållande inleds dock ofta genom att paret flyttar ihop i den enes bostad. I de fall det handlar om en fastighet där lånen på fastigheten överstiger 85 procent av taxeringsvärdet och båda samborna ska stå på lånet måste den som flyttar in köpa en andel av fastigheten, vilket kan få stora skatterättsliga konsekvenser. Med dagens lagstiftning kan detta visserligen lösas genom att halva fastigheten ges i gåva till den andra sambon utan att denne går in som medlåneansvarig, men detta kan leda till problem längre fram. Ofta löses situationen inte alls på förhand, med följderna att problem uppstår i ett senare skede.

För att trygga bägge parternas investeringar och komma undan kravet på att parterna måste flytta till en gemensam bostad för att egendomen ska anses vara samboegendom, tycker jag att det bör vara möjligt att avtala om att sambors gemensamma bostad ska utgöra samboegendom trots att den inte införskaffats för gemensamt bruk. Regeringen bör därför ta initiativ till en lagändring med den innebörden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

9. Hävande av föräldraskap, punkt 9 (C, MP)

av Alireza Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkandena 2 och 3,

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Bestämmelserna om hävande av föräldraskap är otillfredsställande sett till barnets bästa. Efter ändringen i lagstiftningen 2019 kan faderskap hävas om barnet kommit till genom exempelvis insemination i hemmet med donerade spermier, genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands som inte är behörig eller vid klinik utomlands med donerade spermier från okänd donator,

som barnet inte kommer att kunna få ta del av uppgifter om. När föräldraskapspresumtionen efter lagändringen utökats till att även omfatta samkönade par, kommer fler barn som omfattas av föräldraskapspresumtion att ha kommit till på de sätt som hävningslagstiftningen särskilt pekar ut. Fler barn riskerar därmed att förlora en förälder, och i många fall även en vårdnadshavare. Att begränsa möjligheten att häva ett föräldraskap har därför setts över i SOU 2022:38. Utredningen föreslår bl.a. att för att ett föräldraskap ska kunna hävas måste talan väckas innan barnet fyller tre år. Detta är en rimlig begränsning, inte minst ur ett barnperspektiv, för att skydda barnet mot att befintliga relationer till föräldrar bryts upp. Vi utgår från att regeringen prioriterar frågan och vidtar de åtgärder som behövs för att lösa det nuvarande problemet.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Hävande av föräldraskap, punkt 9 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkandena 2 och 3 samt

bifaller delvis motionerna

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 4 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Syftet med lagändringarna som genomfördes 2021 var att – med utgångspunkt i barnets bästa – göra den föräldraskapsrättsliga regleringen mer modern, jämlik och ändamålsenlig. Lagändringarna var i det stora hela välgrundade och kommer att ge barn som föds i Sverige en bra start i livet. Ändringarna innebär dock att de regler om hävande av presumerade faderskap som infördes den 1 januari 2019 utvidgades till att omfatta alla gifta par.

Då föräldraskap och faderskap kommer att presumeras automatiskt för alla gifta par kommer detta i vissa fall att ske felaktigt och därmed kunna komma att hävas i framtiden. Det försätter både barn och föräldrar i en osäker situation. De föräldrar som känner till reglerna kommer att kunna säkra upp sin situation genom att genomgå en adoptionsprocess, men de flesta kommer inte att känna till hur reglerna ser ut och därmed hamna i osäkra situationer. Det blir ett ojämnt system, där föräldrar med rätt resurser kommer att vara säkra i sitt föräldraskap, medan andra ovetandes har presumerats felaktigt.

Samkönade par och par där någon har ändrat juridiskt kön behöver i högre utsträckning än andra par donerade könsceller för att bli gravida, och därför riskerar barn i regnbågsfamiljer att drabbas hårdare än andra barn av reglerna. Det kan aldrig vara förenligt med en princip om barns bästa att ge barn ett bristande rättsligt skydd som innebär att ett barn i vissa fall när som helst kan bli av med den förälder som inte har fött barnet. Barn har rätt till sina föräldrar.

Mot bakgrund av detta bör reglerna för hävande av ett presumerat föräldraskap utredas närmare. Regeringen bör dessutom skyndsamt återkomma med ett lagförslag som innebär att ett presumerat föräldraskap inte ska kunna hävas på den grunden att barnet har tillkommit genom en heminsemination eller genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands med en anonym donator.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11. Fastställande av faderskap, punkt 10 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 11 och 13 samt avslår motionerna

2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 2 och

2024/25:2747 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Ställningstagande

Ett tidigt fastställt faderskap säkrar barnets rätt till sitt biologiska ursprung, rätten till försörjning och rätten till arv. Det ger barnet goda förutsättningar och innebär också jämställdhet. Det finns även psykologiska och medicinska aspekter för barnet av att känna till sin bakgrund.

Ett tillkännagivande riktades under 2021 till den föregående regeringen om att den bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ogifta föräldrar ska kunna bekräfta föräldraskapet digitalt redan före barnets födelse. Vi anser att regeringen bör återkomma med ett lagförslag i enlighet med 2021 års tillkännagivande.

12. Vissa frågor om bekräftelse av föräldraskap, punkt 11 (SD, C)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 10 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 3 i denna del och 4.

Ställningstagande

Sedan den 1 januari 2022 har ogifta föräldrar en möjlighet att digitalt bekräfta ett föräldraskap utan socialnämndens medverkan så snart barnet har fått ett personnummer. Dessutom har riksdagen riktat ett tillkännagivande till regeringen om digital bekräftelse före barnets födelse. Enligt tillkännagivandet bör regeringen återkomma med ett lagförslag som innebär att blivande föräldrar kan bekräfta föräldraskapet digitalt redan före barnets födelse. Allt detta är positivt men inte tillräckligt.

Vi vill framhålla vikten av att värna barnets rätt till kännedom om sitt genetiska ursprung. Det kan konstateras att införandet av möjligheten till digital bekräftelse av ett föräldraskap utan socialnämndens medverkan medför att det inte längre kommer att finnas någon dokumentation hos kommuner och domstolar i dessa fall. Visserligen ska det finnas en anteckning om donatorn i en särskild journal, och socialnämnden är skyldig att hjälpa barnet att ta reda på om det finns uppgifter antecknade i en sådan journal. Dessutom gäller sedan januari 2019 att ett barn som har tillkommit genom en assisterad befruktning med donerade könsceller har rätt att av sina föräldrar få veta att han eller hon har tillkommit genom en sådan behandling. Detta är dock enligt vår uppfattning inte tillräckligt.

Den genetiska kopplingen till barnet bör dokumenteras även på annat sätt i samtliga fall där det rättsliga föräldraskapet inte stämmer överens med den genetiska kopplingen till barnet. Sådan dokumentation bör lämnas in i samband med en digital bekräftelse av föräldraskap. Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ.

Vi tycker också att det är rimligt att blivande föräldrar, om de så önskar, ska kunna få faderskapet fastställt så snart graviditeten har konstaterats. Det bör dessutom vara rutin inom mödravården att inleda processen om fastställande av faderskap i de fall där föräldrarna ger sitt medgivande. Regeringen bör därför ta nödvändiga initiativ till detta.

Det som nu har sagts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

13. Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet, punkt 12 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 10,
bifaller delvis motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 6 och
avslår motion

2024/25:979 av Camilla Mårtensen (L).

Ställningstagande

Om ett barn tillkommit utomlands genom värdmoderskap eller en kombination av värdmoderskap och spermie- eller embryodnation kan barnet helt sakna vårdnadshavare under utredningstiden. Detta försätter barnet i en osäker situation. Av ett prejudikat från Högsta domstolen framgår det att barnet har rätt till en vårdnadshavare och att lagstiftaren bör se över rättsläget på området. För att garantera skyddet för de barn som tillkommer genom värdmoderskap utomlands anser jag att bestämmelserna om fastställelse av föräldraskap efter värdmoderarrangemang för personer som har sin huvudsakliga anknytning till ett annat land än Sverige bör ses över.

Jag anser också att möjligheten att ingå avtal med länder eller kliniker utomlands som tillåter värdmoderskap och regleringen när svenska kvinnor är värdmödrar genom insemination utomlands och föder barnet i Sverige behöver ses över. Barnet har ett intresse av att skyndsamt få sina rättsliga föräldrar fastställda och lagstiftningen är till för att skydda föräldrar och barn.

Det som anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

14. Föräldraskap vid surrogatarrangemang i utlandet, punkt 12 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 6,

bifaller delvis motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 10 och

avslår motion

2024/25:979 av Camilla Mårtensen (L).

Ställningstagande

Genom att riksdagen biföll regeringens förslag i proposition 2021/22:188 Jämlika regler om föräldraskap i internationella situationer har fler barn kunnat få två rättsliga föräldrar i Sverige. Lagändringarna har också lett till ökad jämlikhet mellan föräldrar i samkönade respektive olikkönade relationer.

Däremot fattas övriga förslag från den bakomliggande utredningen som rör föräldraskap efter surrogatarrangemang utomlands. Barn är särskilt utsatta i samband med surrogatarrangemang. Det är därför angeläget att regeringen snarast även lägger fram förslag om internationella regler för erkännande av moderskap, vilket saknas i dag.

Utredningen framför att svensk lagstiftning behöver anpassas så att barn i Sverige som har tillkommit efter surrogatarrangemang utomlands kan få rättsliga företrädare när det krävs för att säkerställa barnens rätt till privat- och familjeliv och barnens bästa. Samtidigt uppmuntrar de förslag som utredningen lämnar inte till kringgåenden av svensk lagstiftning eller till ökad omfattning av surrogatarrangemang i utlandet. Utredningens förslag innebär att det rättsliga erkännandet i Sverige bör ske inom ramen för den befintliga adoptionslagstiftningen och att vissa bestämmelser om adoption därför inte ska gälla vid synnerliga skäl.

Utredningens förslag i denna fråga utgick till stor del från två avgöranden i Högsta domstolen som uttalade att det var nödvändigt att erkänna en utländsk dom om moderskap, trots att det saknas lagstöd i Sverige för det, eftersom det inte fanns något annat sätt att tillgodose barnets rätt till privat- och familjeliv och barnets bästa. Domstolen uttalade i sammanhanget att den negativa inställningen till surrogatmoderskap i Sverige inte i ett enskilt fall kan väga tyngre än principen om barnets bästa och barnets rätt till privatliv. Jag instämmer i den analysen. Det är av stor vikt att samhället säkerställer att barns

rättigheter tillgodoses även vid surrogatarrangemang. Ett barn har själv ingen möjlighet att påverka hur det kommer till. Det är därför nödvändigt att utan dröjsmål lägga fram lagförslag i denna fråga.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

15. Vissa frågor om assisterad befruktning, punkt 13 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag vill, i tillägg till förslaget om att begränsa möjligheterna att häva föräldraskap, se över bestämmelserna om vem som ska anses som förälder vid assisterad befruktning, för att minska risken för att föräldraskap hävs.

I nuläget krävs att par uppfyller fyra kriterier för att den som inte föder barnet ska bli förälder genom föräldraskapspresumtion:

- De ska vara gifta, sambor eller registrerade partners vid tidpunkten för den assisterade befruktningen.
- Den som inte burit barnet ska ha samtyckt till behandlingen.
- Den assisterade befruktningen ska vara utförd på en behörig klinik, i Sverige eller utomlands, med tillstånd att utföra assisterad befruktning med donerade spermier.
- Barnet kommer, vid mogen ålder, att ha möjlighet att ta del av information om donatorn.

Om dessa kriterier inte är uppfyllda ska föräldraskapet hävas (om det fastslagits genom föräldraskapspresumtion) och en närståendeoption genomförs. Reglerna är så krångliga att RFSL har en flera sidor lång informations-text om vad som gäller i olika situationer på sin webbplats. Det är uppenbart att risken är stor att människor inte vet vad som gäller i olika situationer och att föräldraskap presumeras felaktigt och sedan kan hävas. Regleringen måste ses över och det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ. Detta bör utskottet ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

16. Förutsättningar för gemensam vårdnad, punkt 14 (SD, C)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 14 samt
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3 i denna del och
avslår motionerna
2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 9 och
2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Så snart en graviditet är bekräftad är också den gravida kvinnan av uppenbara skäl fastställd som barnets mor. Om hon har en make fastslås denne per automatik som barnets far. Om hon däremot är ogift måste faderskapet fastställas genom en särskild registrering. Detta gäller även om de blivande föräldrarna är registrerade som sammanboende. Ett sådant fastställande av faderskap kan enligt nuvarande regelverk påbörjas tidigast två månader innan barnet är beräknat att födas.

Detta medför bl.a. en risk för formella komplikationer i de olyckliga fall då endera föräldern avlider innan faderskapet är fastställt. Det kan handla om arv som går förlorat eller att barnet plötsligt står utan vårdnadshavare. I båda fallen innebär det helt onödiga juridiska svårigheter i en situation som redan är djupt tragisk för alla inblandade. Därtill gäller att det för många föräldrapar upplevs såväl märkligt som frustrerande och i vissa fall hindrande, att det som för dem är självklart, att de båda är blivande föräldrar, inte är formaliserat och därmed inte går att hänvisa till. Exempelvis skulle ett förslag som rätt för blivande fäder att ta ledigt för att närvara vid ultraljudsundersökning inte vara verksamt om faderskapet inte redan var fastställt.

Vi anser att blivande föräldrar bör kunna fastställa faderskapet så snart graviditeten konstaterats. Dessutom bör det vara en rutinåtgärd att erbjuda hjälp med detta vid de första kontakterna med mödravården och att processen ska moderniseras och förenklas.

Om fadern till barnet är känd anser vi att denne alltså automatiskt, tillsammans med modern, ska bli barnets vårdnadshavare. Eventuella andra vårdnadsförhållanden får utredas i efterhand enligt samma regler som i dag, om det är motiverat. Då familjestrukturen i dag ser annorlunda ut föds många barn utan att föräldrarna bor tillsammans och ännu fler utan att

föräldrarna är gifta, varför en modernisering av lagstiftningen är påkallad. Gemensam vårdnad ska dock inte infalla om en av föräldrarna under graviditeten visat sig vara grovt olämplig som förälder.

Det som har anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

17. Förutsättningar för gemensam vårdnad, punkt 14 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 9 och avslår motionerna

2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD) yrkande 1,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 14 samt

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Till följd av 2021 års vårdnadsreform kan domstolen besluta om gemensam vårdnad även om båda föräldrarna motsätter sig den vårdnadsformen. Detta bör ändras.

I likhet med vad flera remissinstanser framförde i det aktuella lagärendet ifrågasätter jag om ett beslut om gemensam vårdnad någonsin kan anses vara till barnets bästa när båda föräldrarna motsätter sig den vårdnadsformen. Dessutom anser jag att det finns skäl att även ändra den möjlighet att döma till gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja som finns sedan längre tid tillbaka. Det är nämligen viktigt att motverka risken för att en förälder missgynnas på grund av våld, hot eller annat förtryck som leder till svårigheter att samarbeta om barnet med allvarliga konsekvenser för barnet som följd.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att en domstol aldrig ska kunna besluta om gemensam vårdnad mot båda föräldrarnas vilja. Inte heller ska en domstol kunna besluta om gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja i de fall där en förälder har utsatt den andra föräldern eller barnet för våld eller övergrepp av annat slag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

18. Adoption, punkt 15 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 21 och avslår motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

I Sverige förekommer mycket få inhemska adoptioner. Detta kan tyda på att möjligheten till och kunskapen om inhemska adoptioner är begränsad, trots att det finns barn i Sverige som är i behov av en trygg uppväxt. Adoption av svenska barn är för många ett okänt alternativ vid oönskad graviditet, trots att det i Sverige finns barn som kan och är i behov av att adopteras. Det bör ses som en självklarhet att adoption först och främst görs av barn inom rikets gränser. Möjligheten till och kunskapen om inhemska adoptioner bör regeringen understödja genom väl formulerad information från myndigheter och andra berörda instanser som ska förmedlas vidare till alla svenska medborgare som ansöker om adoption. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

19. Adoption, punkt 15 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 3 och avslår motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 21.

Ställningstagande

Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla har i sitt betänkande Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) lämnat förslag om att personer som inte längre är gifta eller sambor ska kunna adoptera gemensamt eller adoptera varandras barn. Det handlar bl.a. om att makar och sambor som är eller har varit familjehemsföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare för ett barn ska kunna adoptera barnet gemensamt även efter en separation. Jag välkomnar dessa förslag, eftersom de är mycket positiva ur ett barnperspektiv. Det finns dock skäl att gå ännu längre än utredningens förslag och slopa alla de krav på formell relationsstatus som finns för t.ex. gemensam adoption. Adoptivföräldrarnas relation kan i stället vara en del av den allmänna bedömningen av om en adoption är lämplig och till barnets bästa i det enskilda fallet.

Regeringen bör därför ta de fortsatta initiativ som krävs för att utöka möjligheterna till adoption. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

20. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S) och Anna-Belle Strömberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 17 och avslår motionerna

2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 9 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 20.

Ställningstagande

Möjligheten för en domstol att utse en medlare i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge infördes 2006. Medlingsinstitutet har dock använts i relativt begränsad omfattning. I syfte att skapa förutsättningar för fler lyckade medlingsuppdrag och därmed fler samförstånds lösningar infördes därför genom 2021 års lagstiftningsärende om ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister särskilda kompetens- och lämplighetskrav för medlare.

Det finns alltså ett krav på att medlaren ska ha relevant utbildning och yrkeserfarenhet och vara lämplig för uppdraget. Detta är positivt, men det finns fortfarande ett betydande utrymme för förbättringar i situationer där det

har förekommit våld i nära relation. Medlingsinstrumentet behöver fortsätta att utvecklas i syfte att

- öka kunskapen om när det är lämpligt med medling och när så inte är fallet
- höja kunskapen hos medlare och domstolar om våld i nära relation och våldets mekanismer
- våldsutsatta ska få ta med sig en stödperson vid medling
- tydliggöra och formalisera informationen till föräldrar inför medlingen.

Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att utveckla medlingsinstrumentet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

21. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (V, MP)

av Malcolm Momodou Jallow (V) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 9 och avslår motionerna

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 20 och 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

I syfte att trakassera en kvinna som utsatts för våld i nära relation kan våldsutövaren t.ex. initiera eller förhåla rättsprocesser av olika slag. Det kan handla om tvister om vårdnad, boende och umgänge för barnen eller ekonomiska frågor med anknytning till skilsmässan. I praktiken kan rättsprocesser också användas av våldsutövaren som ett sätt att kringgå kontaktförbud.

Om en tvist avgjorts genom en lagakraftvunnen dom är huvudregeln att samma sak inte får tas upp igen i en ny process. Detta gäller dock inte tvister om vårdnad, boende och umgänge eftersom det måste vara möjligt att pröva nya omständigheter utifrån vad som är bäst för barnet. Vi anser att detta i grunden är en bra lösning eftersom barnets bästa alltid ska vara i fokus när det gäller vårdnad, boende och umgänge. Problemet är att vissa män sätter i system att driva processer kring dessa frågor utan någon objektiv grund. Dessvärre är det inte känt hur omfattande problemet är. Detta behöver som ett första steg klarläggas. I ett andra steg bör eventuella lagändringar i syfte att begränsa möjligheterna att driva okynnesprocesser i dessa frågor noggare utredas.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur vanligt förekommande det är att initiera ogrundade processer i syfte att trakassera sin motpart i mål om vårdnad, boende och umgänge. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

22. Medling och vissa andra processuella frågor, punkt 16 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 20 och avslår motionerna

2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 9 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

Jag befarar att ordningen med obligatoriska informationssamtal inte i tillräckligt hög utsträckning uppnår sitt syfte, eftersom den inte är inriktad på konfliktlösning och eftersom det krävs mer omfattande insatser. Inte heller är det tillräckligt att en domstol kan förordna om både samarbetsamtal och medling mellan föräldrarna, eftersom detta förutsätter att en talan vid domstolen redan är väckt.

Därför anser jag att ordningen med informationssamtal bör ersättas med ett obligatoriskt medlingsförfarande. Medlingsförfarandet ska präglas av att på ett konstruktivt sätt försöka få föräldrarna att komma fram till lösningar. Föräldrarna ska också få grundläggande information om bl.a. hur en vårdnadsprocess går till, hur sådana processer påverkar barn och vad processen kan tänkas innebära i fråga om tidsramar, kostnader och utfall. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att ordningen med obligatoriska informationssamtal ersätts med ett obligatoriskt medlingsförfarande.

Vidare anser jag att det behövs åtgärder för att stävja återkommande processer mellan samma parter i fråga om samma barn. Den befintliga möjligheten att vid särskilda skäl förplikta en part att helt eller delvis ersätta motparten för hans eller hennes rättegångskostnader kan inte anses tillräcklig. I de fall frågan om t.ex. vårdnad tidigare har varit föremål för en domstolsprocess bör därför i stället huvudregeln vara att den som på nytt stämmer i domstol och förlorar målet ska betala även motpartens rättegångskostnader.

Undantag bör göras i de fall där medlaren för ett medlingsförfarande mellan parterna intygar att förutsättningarna är sådana att en ny domstolsprocess är

påkallad. De ordinarie reglerna för rättegångskostnader i vårdnadsmål bör då tillämpas. Regeringen bör återkomma med ett lagförslag med den innebörden.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

23. Obligatoriska barnprotokoll i vårdnadsmål, punkt 17 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 6.

Ställningstagande

För att säkerställa att principen om barnets bästa verkligen står i fokus vid den rättsliga prövningen i mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge bör domstolarna vara skyldiga att upprätta särskilda barnprotokoll som en bilaga till domen där avgörandet motiveras utifrån vad som är bäst för barnet. Barnprotokollet skulle fungera som en checklista där domaren på punkt efter punkt går igenom att det är barnets bästa som legat till grund för domstolens ställningstagande i en viss fråga och inget annat, såsom rättvisa mellan föräldrarna. Av checklistan kan det t.ex. framgå om samtal med barnet har ägt rum, om en barnpsykiatrisk utredning har genomförts, om personer i barnets närhet har hörts, om en läkarundersökning har gjorts och om en riskbedömning har gjorts. Domstolen bör ge motiveringar till varför vissa krav i checklistan inte har uppfyllts samt redovisa varje ställningstagande och beslut.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar att upprätta särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

24. Juridiskt biträde för barn, punkt 18 (S, V, C, MP)

av Malcolm Momodou Jallow (V), Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S),
Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S), Alireza
Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 7,

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 1,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 19,

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 20,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 24 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi konstaterar att de nya reglerna om barnets delaktighet i vårdnadsmål, som infördes våren 2021, syftar till att säkerställa barnets rätt och delaktighet i processen och därmed stärka barnets perspektiv och rättigheter. Den nya regleringen är dock inte tillräcklig för att garantera barnets bästa och barnets rätt att komma till tals. Inte heller tillgodoses det behov som finns genom en rätt till biträde för barn vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning, som på utskottets initiativ infördes genom lagstiftningen om tryggare hem för barn.

När föräldrarna tvistar om vårdnad, boende eller umgänge i domstol företräds de vanligtvis av var sitt ombud. Det är då rimligt att det införs en rätt till ett eget juridiskt ombud eller biträde för det barn som är föremål för föräldrarnas tvist. Barnets ombud eller biträde ska vara frikopplat från föräldrarna och deras ombud samt ha särskild kompetens för sitt uppdrag. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag med den angivna innebörden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

25. Barnets hörande i vårdnadsmål, punkt 19 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD) yrkande 14.

Ställningstagande

I Sverige är det vanligtvis socialnämnden som ska se till att barnet får möjlighet att framföra sina åsikter i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge. I flera andra länder träffar dock domaren i ett vårdnadsmål det barn som målet

handlar om. Forskning har också visat att när en domare träffar barnet personligen kan det öka domarens förståelse för barnets situation, önskemål och behov. Det kan därför bidra till att domaren fattar beslut som tar större hänsyn till barnets intressen. Sålunda visade en studie från Australien att domare som träffade barn personligen i vårdnadstvister i högre grad beaktade barnets åsikter och intressen i sina beslut. En annan studie, från Kanada, visade att domare som träffade barn personligen var mer benägna att besluta om boende och umgänge på ett sätt som låg i linje med barnets önskemål.

Att en domare träffar barnet personligen och lyssnar på barnets åsikter kan alltså bidra till att säkerställa att barnets önskemål och behov tas på allvar och att barnet känner sig sedd och hörd i beslutsprocessen. Regeringen bör därför ta initiativ till att ändra lagstiftningen så att de domare som dömer i en vårdnadstvist blir skyldiga att träffa barnet personligen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

26. Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen, punkt 20 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S) och Anna-Belle Strömberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 16 och

bifaller delvis motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 5 och

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 15.

Ställningstagande

Hedersförtryck har inte någon plats i Sverige, och den socialdemokratiskt ledda regeringen initierade flera åtgärder för att stoppa hedersförtrycket. Det var till att börja med den regeringen som tog initiativ till att hedersförtryck gjordes till ett särskilt brott. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tog också initiativ till andra åtgärder för att stärka skyddet mot hedersrelaterade brott. År 2020 infördes ett nytt brott, barnåktenskapsbrott. Samtidigt infördes en ny särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Vidare infördes ett utreseförbud för att skydda barn från att föras utomlands för att tvingas ingå barnåktenskap eller könsstympas.

Arbetet mot hedersförtryck måste dock fortsätta, inte minst inom det familjerättsliga området. Det kommer fortfarande rapporter om förtryckta och bortförda barn och kvinnor.

Vi anser inte att föräldrar som utsätter barn för hedersrelaterat våld och förtryck ska ha del i vårdnad eller vara boendeförälder. Om det finns misstanke om att ett barn kommer att utsättas för ett hedersrelaterat bortförande så utgör det en signal om att också syskonen är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Sedan kommittémotionen lämnades in fattade riksdagen i höstas beslut om de lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2025, som framför allt syftar till att stärka barns skydd mot våld och andra kränkningar och att stärka tryggheten och stabiliteten för barn som är placerade i familjehem (prop. 2024/25:10, bet. 2024/25:CU4, rskr. 2024/25:38).

I föräldrabalken finns en uttrycklig och övergripande bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge (6 kap. 2 a §). Genom lagändringarna gjordes denna portalparagraf om på så sätt att risken för att ett barn far illa ges en särskilt framträdande plats medan barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte längre nämns som en omständighet att fästa särskilt avseende vid.

Genom lagändringarna gjordes ett tillägg i bestämmelsen om barnets rätt till umgänge med innebörden att umgänge med den förälder som inte är boendeförälder inte ska ske när det strider mot barnets bästa. Därmed går barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna inte före risken för att barnet kan fara illa vid umgänget, vilket också inkluderar hedersrelaterat våld och förtryck.

Givet förändringarna i portalparagrafen behöver nu motsvarande konkreta förtydliganden göras när det gäller barnets vårdnad och boende. Precis som lagstiftaren har sagt att barn har rätt till skydd från umgänge där risk för våld föreligger, ska barn naturligtvis också ha rätt till skydd från boende och vårdnad där risk för våld föreligger.

Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att föräldrar som utsätter sina barn för hedersrelaterat våld och förtryck inte ska ha del i vårdnad och boende.

27. Hedersrelaterat våld och förtryck i familjen, punkt 20 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 5 och
2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD) yrkande 15 och
bifaller delvis motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 16.

Ställningstagande

Hedersrelaterat våld kan utgöras av påtagliga fysiska, psykiska och sexuella övergrepp som på ett tydligt sätt i svensk lag är straffbara. Det kan vara tvångsäktenskap, hot, misshandel, våldtäkt, mord eller mordförsök. Detta används för att kontrollera och bestraffa den som man anser skadat familjens, släktens eller en större gemenskaps heder. Inget sådant ska kunna accepteras i Sverige.

Nuvarande regering sätter in utökade insatser mot hedersförtryck och hedersvåld. Om en vårdnadshavare trots detta inte har förändrat sitt beteende och sin syn på hur vårdnaden med hänsyn till barnets bästa ska utövas, ska vårdnadshavarskapet anses förbrukat. En vårdnadshavare som har utsatt sitt barn för hedersrelaterat våld ska alltså fräntas vårdnaden om barnet. Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ i frågan.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

28. Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott, punkt 21 (S, C)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 3,

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 22 och 23,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23 och

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 86.

Ställningstagande

Barn behöver ett bättre skydd från umgänge med en våldsam förälder. När frågor om vårdnad och umgänge avgörs måste utgångspunkten vara vad som är bäst för barnet. Nuvarande lagstiftning innebär att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt blir ensam vårdnadshavare. Detta är oacceptabelt. Lagstiftningen måste i stället utformas så att den förälder som dödar den andra föräldern automatiskt förlorar vårdnaden om barnet. Samhället ska då utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet. Vi anser därför att en förälder som mördar den andra föräldern som huvudregel ska förlora vårdnaden om barnen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

29. Fråntagande av vårdnad när en vårdnadshavare är dömd för brott, punkt 21 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP) yrkande 3 och bifaller delvis motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 22 och 23,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23 och

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 86.

Ställningstagande

Mäns våld mot kvinnor är ett av Sveriges mest allvarliga samhällsproblem. Gemensamma barn drabbas också av våldet. Barnen kan användas som verktyg för att fortsätta skada kvinnan, t.ex. genom att mannen söker ensam eller delad vårdnad eller umgänge för att kunna fortsätta kontrollera kvinnan. Frågan om vårdnad och umgänge rör inte bara eftervåldet mot kvinnan utan åsidosätter även barnets rättigheter i rättskedjan. Som en av flera åtgärder som behövs för att skydda barnet anser jag att en förälder som är dömd för upprepat våld eller allvarligt våld mot barnet eller närstående till barnet också ska förlora vårdnaden om barnet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

30. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S) och Anna-Belle Strömberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 5, 9–11, 13 och 15 samt

avslår motionerna
2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8,
2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S),
2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 5,
2024/25:1078 av Marlène Lund Kopparklint (M) yrkande 1,
2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19 och
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 21 och 22.

Ställningstagande

Det finns mycket som behöver göras på det familjerättsliga området för att tillförsäkra barn ett liv fritt från våld. Den familjerättsliga lagstiftningen får inte vara ett verktyg som innebär att barn inte kan skyddas från våld och våldsutövare. Utöver det som vi har anfört i reservationerna 26 och 28 anser vi att följande åtgärder behövs.

I betänkandet En uppväxt fri från våld (SOU 2022:70) föreslås en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Det är angeläget att den kommande nationella strategin också inkluderar familjerätten med tillhörande myndigheter, dvs. att den leder till ett systematiskt arbete även på det familjerättsliga området.

Det är uppenbart att barnrättsperspektivet måste stärkas i mål om vårdnad, boende och umgänge, dvs. i relation till en våldsutövande förälder. Såvida är det av yttersta vikt att det är barnets bästa och barnets perspektiv som beaktas vid beslut i sådana frågor. Dagens tolkning av reglerna tar större hänsyn till de vuxnas vilja att få träffa sina barn än till barnets rätt till trygghet och ett liv utan våld. Kontaktprincipen har fått ett större genomslag i dessa mål än risken för att barnet far illa, och det måste därför säkerställas att barns rätt till ett liv fritt från våld är överordnad den nämnda principen. Dessutom finns det omfattande brister i de riskbedömningar som görs i hela kedjan för mål om vårdnad, boende och umgänge.

Det är socialnämndens ansvar att ansöka om vårdnadsöverflyttning när den får kännedom om att någon åtgärd behöver vidtas i frågan om vårdnaden. Lagstiftaren var tydlig med att bl.a. dödligt våld är bakgrunden till systemet med tillfällig vårdnadshavare och de utökade befogenheter och ansvar som i och med detta lagts på socialnämnden.

Vi menar dock att en vårdnadsöverflyttning bör kunna aktualiseras i fler situationer än vad som är fallet i dag, och även vid icke-dödligt våld. Barnen måste kunna slippa att ha en våldsutövande förälder som vårdnadshavare, utan att det krävs att den andra föräldern, som ofta är barnets enda skydd, blir mördad. Lagen säger förvisso att det är möjligt för en socialnämnd att initiera en vårdnadsöverflyttning också om en förälder allvarligt skadat den andra föräldern. Vi anser att det är rimligt att se över denna formulering för att också inkludera exempelvis långvarigt, latent våld, där enskilda våldshandlingar inte definieras som allvarliga var för sig, men där de sammantaget utgör den typ

av våld som en vårdnadshavare inte ska kunna utöva mot den andra föräldern. Även i de fallen bör alltså socialnämnden kunna initiera en vårdnadsöverflyttning.

När det särskilt gäller umgänge är det, utöver vad som tidigare anförts, viktigt att ett barn till en förälder som har utövat våld inom familjen inte tvingas till umgänge med den föräldern. Som regel ska inte heller oövervakat umgänge genomföras om barnet inte uttryckligen önskar detta och det bedöms vara till barnets bästa. Vidare bör umgängesformen umgängesstöd ses över så att den även ska kunna användas som skydd för barnet när det finns risk för våld och dessutom under längre perioder än vad som är tanken i dag. Vid en översyn av reglerna om umgängesstöd bör det även övervägas en möjlighet för domstolen att fatta ett separat beslut i frågan.

Dessutom bör man överväga möjligheten att skärpa lagstiftningen så att en förälders våld mot ett syskon påverkar frågan om vårdnad, boende och umgänge även i förhållande till ett barn som inte själv direkt utsatts för våldet. Ett barn vars syskon utsatts för våld bedöms nämligen inte alltid behöva samma skydd som syskonet. Detta behöver ändras. En förälder som bedöms olämplig som vårdnadshavare eller boendeförälder för ett barn på grund av t.ex. våld och övergrepp torde inte kunna bedömas vara lämplig i samma roll för ett annat barn. Detsamma bör gälla oövervakat umgänge.

Vidare är det angeläget att göra en översyn för att inom lagstiftningen tydliggöra ansvarsförhållandena vid våld i nära relationer, så att domstolar i vårdnadsfall inte formulerar om uppgifter om våld eller vistelse i skyddat boende till att utgöra samarbetsvårigheter eller liknande. Sådana omformuleringar innebär att uppgifterna om våld eller andra övergrepp förminskas eller osynliggörs, vilket inte är till barnets bästa.

Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ i enlighet med det som nu har anförts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

31. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8 och avslår motionerna

2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S),

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 5,

2024/25:1078 av Marléne Lund Kopparklint (M) yrkande 1,
2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19,
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 21 och 22 samt
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 5, 9–11, 13 och 15.

Ställningstagande

Risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar, eller annars far illa är det allra viktigaste att beakta när barnets bästa bedöms. Även barnkonventionen sätter viktiga gränser för föräldrars makt över barn, gränser som är nödvändiga att upprätthålla för barnets bästa.

Domstolen ska, enligt lagändringar från 2021, fästa särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar i frågor om barnet när det ska avgöras om gemensam vårdnad är bäst för barnet.

Jag anser att det finns en överhängande risk för att föräldrar som har varit förtryckta i en parrelation och/eller blivit utsatta för våld och hot av den andre föräldern och på grund av detta har svårt att samarbeta kring barnet, riskerar att missgynnas av reglerna. Detta kan få allvarliga konsekvenser för barnet. Det är av samma anledning inte acceptabelt att domstolen ska kunna besluta om gemensam vårdnad när båda föräldrarna motsätter sig den vårdnadsformen. Domstol ska inte heller kunna besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja i de fall där en förälder har utsatt den andra föräldern eller barnet för våld eller övergrepp.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

32. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 21 och 22 samt avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8,
2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S),
2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 5,
2024/25:1078 av Marléne Lund Kopparklint (M) yrkande 1,
2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19 och

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 5, 9–11, 13 och 15.

Ställningstagande

Anklagelser om våld eller andra slags övergrepp är i dag vanligt förekommande i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Jag anser att rättsläget behöver klargöras när det gäller hur domstolen ska hantera och värdera sådana anklagelser.

Barn ska inte behöva utstå vare sig fysiskt eller psykiskt våld eller andra slags kränkningar. Även om det i förarbetena till lagstiftningen om vårdnad m.m. talas om att förekomsten av kränkningar ska påverka bedömningen, står det klart att psykiskt våld eller kränkningar i praktiken inte påverkar frågan om vårdnad, boende och umgänge. Detta måste ändras så att barnfridsbrott, psykiskt våld samt risk för våld, trakasserier eller andra kränkningar får bäring på frågor om vårdnad och umgänge.

Angeläget är också att bedömningen av föräldra- och omsorgsförmåga enligt föräldrabalken och LVU harmonierar. Det framstår som märkligt att missförhållanden och risker som kan ligga till grund för omhändertagande av ett barn, eller ett beslut om umgängesbegränsning enligt LVU, inte värderas på samma sätt i ett vårdnadsmål.

Det får bli en uppgift för regeringen att utarbeta de lagförslag som krävs för att tillgodose det som nu har sagts. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

33. Andra frågor om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen, punkt 22 (MP)

av Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 19 och avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 8,

2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S),

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S) yrkande 5,

2024/25:1078 av Marlène Lund Kopparklint (M) yrkande 1,

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 21 och 22 samt

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkandena 4, 5, 9–11, 13 och 15.

Ställningstagande

Några av de största problemen för kvinnor och barn med skyddade personuppgifter gäller vårdnad, boende och umgänge. Det måste säkerställas att inget barn med skyddade personuppgifter eller skyddat boende tvingas till umgänge. Det är orimligt att en våldsutövande förälder får umgängesrätt när barnet och mamman har skyddade personuppgifter eller bor på skyddat boende – personuppgifterna har ju skyddats just på grund av våldsutövaren. Ännu mer orimligt är att det förekommer att det faktum att mamman lever i skyddat boende anses utgöra samarbetssvårigheter i vårdnadsmål. Umgänget med den våldsutövande föräldern innebär också en stor säkerhetsrisk för både barnet och kvinnan med skyddade personuppgifter. Som utgångspunkt anser jag därför att det inte bör förekomma något umgänge när barnet lever i skyddat boende eller när mamman eller barnet har skyddade personuppgifter. Barnets ovilja att träffa en våldsutövande förälder måste också tas på större allvar, och inget barn ska behöva ha umgänge med en våldsam förälder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

34. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6 och avslår motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 13,

2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S),

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2,

2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 18 och 19.

Ställningstagande

Moderskap och faderskap uppfyller viktiga funktioner och är någonting positivt. Att suddas ut eller negligera det vore att ta ifrån människor något av det mest grundläggande i livet, det vore också att ta ifrån barn deras rättigheter. Utredningen Alla tiders föräldraskap föreslår att föräldraskapen ska könsneutraliseras, något vi vänder oss emot. En könsneutralisering skulle innebära att osynliggöra kvinnor och moderskap. På samma sätt riskerar det viktiga

mans- och faderskapet att osynliggöras. En sådan neutralisering skulle också riskera att försvåra förståelsen av lagstiftningen för många.

Barn har rätt till och ska ha tillgång till sitt biologiska ursprung och sina biologiska föräldrar. Det biologiska arvet har stor betydelse, för barnets individuella grundegenskaper och för rättigheter såsom arv. Utredningen Alla tiders föräldraskap föreslår utökade rättsliga rättigheter för sociala föräldrar. Där föreslås bl.a. att de ska få särskild föräldrafullmakt och självständig talerätt. Vi anser att detta kan ha allvarliga konsekvenser, såsom att försvåra för och utestänga den andra biologiske föräldern. Det vore negativt för barnet och för den biologiske föräldern. Förslaget riskerar också att skapa och försvåra konflikter i familjer, mellan biologiska och sociala föräldrar samt andra anhöriga. Är de vuxna inte överens riskerar konflikter mellan ännu fler vuxna kring barnet att öka stress och psykisk ohälsa hos barn. Det finns redan i dag möjligheter att skapa goda överenskommelser mellan biologiska och sociala föräldrar samt mellan berörda kring barnet. Trygghet, trivsel, lugn och ro kring barnet ska värnas.

Det som anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

35. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 13, bifaller delvis motionerna

2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S),

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 och

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 18 och 19 samt avslår motionerna

2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 6 och

2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C).

Ställningstagande

Enligt dagens lagstiftning kan ett barn inte ha fler än två juridiska vårdnadshavare. Många barn växer dock upp med flera sociala föräldrar. Det kan handla om barn vars biologiska föräldrar lever i samkönade relationer eller om barn vars biologiska föräldrar separerat. Dagens lagstiftning medför att ett barn inte

har juridisk rätt att träffa en social förälder efter att de vuxna separerat. Detta trots att den sociala föräldern kan vara lika viktig för barnet som den biologiska föräldern. Vidare har barnet ingen rätt att ärva en social förälder.

Det är angeläget att alla barn har ett juridiskt skydd i lagstiftningen oavsett i vilken typ av familjbildning barnet växer upp. Barn kan ha lika starka band till en social förälder som till en biologisk förälder.

För att stärka barns rätt till sina föräldrar, biologiska såväl som sociala, bör barn kunna ha fler än två vårdnadshavare. Många barn har fler än två föräldrar, och det är dags att lagstiftningen nu anpassas till hur verklighetens familjer ser ut.

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha fler än två vårdnadshavare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

36. Vårdnad och umgänge i förhållande till sociala föräldrar, punkt 23 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkandena 18 och 19, bifaller delvis motionerna

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 13, 2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S) och 2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C) samt avslår motionerna

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 2 och 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 6.

Ställningstagande

I SOU 2022:38 har frågan om sociala föräldrar setts över. Utredningen föreslår att dagens system utvecklas och att det införs en föräldrafullmakt som är en fullmakt som ett barns vårdnadshavare ger åt en viss person (föräldrafullmaktshavaren) genom en anmälan till Skatteverket som ger behörighet att i vårdnadshavares ställe företräda barnet, fatta beslut i frågor som rör barnet och ta del av uppgifter om barnet. Jag ser det som positivt att beredningen av detta förslag fortsätter.

Jag anser också att man behöver se över möjligheten att utvidga antalet vårdnadshavare ett barn kan ha till fler än två. Därför bör regeringen tillsätta

en utredning som ser över hur antalet vårdnadshavare kan utvidgas i de fall fler än två vårdnadshavare skaffar barn tillsammans, exempelvis två samkönade par. Utgångspunkten när det gäller vårdnad om barn ska dock alltid vara att vårdnadshavarskapet är för barnets bästa och får inte leda till att beslutsfattande som rör barnet försvåras och påverkar barnet negativt. Denna översyn behöver göras i samband med en översyn av hela föräldrabalken.

Vad som nu anförs bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

37. Övrigt om vårdnad m.m., punkt 24 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkandena 1 och 4 samt

avslår motion

2024/25:1299 av Runar Filper (SD) yrkandena 1, 6, 8 och 9.

Ställningstagande

Utöver de lagändringar som gjorts på området under senare år finns det ett stort behov av ytterligare lagändringar för att stärka barnperspektivet. Det borde vara självklart att inget barn ska behöva ha umgänge med en våldsam förälder. Trots det ser vi att det fortfarande förekommer. Regeringen bör därför göra en översyn av hur vårdnadsreglerna tillämpas i praktiken.

Vidare finns behov av att se över reglerna om hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge. För att verkställa ett avgörande om vårdnad eller boende får domstolen enligt gällande reglering besluta om polishämtning om hämtning är nödvändig för att undvika att barnet lider allvarlig skada eller om verkställighet annars inte kan ske. För att verkställa ett avgörande om umgänge mellan barnet och en förälder som barnet inte bor tillsammans med får domstolen besluta om hämtning om verkställighet annars inte kan ske och barnet dessutom har ett särskilt starkt behov av umgänge med föräldern. Enligt vad som utvecklas i förarbetena får hämtning för umgänge förekomma bara i rena undantagsfall.

Trots att polishämtning alltså ska tillämpas mycket restriktivt förekommer det enligt Barnombudsmannen att barn hämtas till umgänge, vilket ombudsmannen starkt ifrågasätter eftersom det är ett mycket drastiskt ingrepp mot ett barn.

Regeringen bör därför lägga fram ett lagförslag som innebär att hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge inte får ske annat än om det råder uppenbar fara för barnet.

Det som anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

38. En moderniserad föräldrabalk, punkt 25 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S) och Anna-Belle Strömberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 24 och
avslår motionerna
2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 10,
2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 och
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte utredningen En föräldraskapsrättlig lagstiftning för alla, som 2022 lämnade sitt betänkande Alla tiders föräldraskap. Utredningen hanterar en rad angelägna frågor, inklusive frågor som är aktuella för barn som tillkommit via surrogatmoderskap. Även om det inte är tillåtet inom svensk hälso- och sjukvård är det angeläget att också dessa barns rättigheter kan tillgodoses ifråga om trygga livsvillkor och rätten till sitt ursprung. Samma regering gav ett uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), att ta fram ett kunskapsstöd för myndigheter när de ska hantera frågeställningar som rör barn som har kommit till via surrogatarrangemang, så att inga barn riskerar att hamna i kläm.

Enligt utredningen Alla tiders föräldraskap finns det flera frågor som behöver hanteras för att uppnå en föräldraskapsrättlig lagstiftning för alla, oavsett familjekonstellationer. Det är brådskande att få en ny lagstiftning på plats. Regeringen bör återkomma till riksdagen snarast om detta.

39. En moderniserad föräldrabalk, punkt 25 (V, C, MP)

av Malcolm Momodou Jallow (V), Alireza Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna
2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 10,
2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1,
2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 2 och
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 24.

Ställningstagande

För att den föräldraskapsrättsliga regleringen ska bli enkel, tydlig och lätt att överblicka anser Utredningen om en föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla att det är nödvändigt att begränsa antalet paragrafer om föräldraskap genom att utmönstra den nuvarande fragmenterade ordningen där i praktiken lika fall regleras i olika paragrafer. En sådan genomgripande förändring är enligt utredningen inte möjlig att åstadkomma utan att samtidigt avskaffa de olika termerna för föräldraskap. Utredningen föreslår därför att ”mor”, ”far” och ”förälder enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken” ersätts med ”förälder” och att bestämmelser som reglerar samma situation förs samman i gemensamma paragrafer.

För att komma ifrån de olika särregleringar som finns i dag och som gör lagstiftningen svåröverskådlig är det nu dags att gå vidare med de angelägna förslagen om en könsneutral föräldrabalk. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med en proposition i frågan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

40. EU-regler på familjerättens område, punkt 26 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 7 och
avslår motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 14.

Ställningstagande

Familjen är en privat sak. I Sverige ska samhället och politiken på ett rimligt sätt stötta familjer om familjesituationen eller föräldraskapet inte fungerar. Det är även viktigt att värna den privata familjesfären. Vi anser att institutionerna i EU inte ska lägga sig i familjepolitiken i Sverige.

Ett exempel är EU:s förslag till föräldraskapsförordning, som ska gälla gemensamma internationellt privat- och processrättsliga regler om föräldraskap i gränsöverskridande situationer. Förslaget innehåller bl.a. införande av ett europeiskt föräldraskapsintyg. Tanken är att förenkla i gränsöverskridande situationer. Detta kan med stor säkerhet innebära förenkling av surrogatarrangemang, vilket kan ha förödande konsekvenser för kvinnor och barn. Det finns också betydande baksidor som att barns perspektiv inte alls står i första rummet, utan de vuxnas rätt är utgångspunkten och åsidosätter barns tillgång till sitt genetiska ursprung. Ytterligare nackdelar med att på EU-nivå styra familjepolitik är att enskilda förslag riskerar att byggas på, fördjupas, utökas och få mer och mer innehåll på ett sådant sätt att nationellt bestämmande och privat och familjeanknutet bestämmande minskas än mer. Vi vänder oss mot det.

Det som anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

41. EU-regler på familjerättens område, punkt 26 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:268 av Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V) yrkande 14 och
avslår motion

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Alla människor måste ha rätt att forma sitt eget liv och vara delaktig i samhället utan att utsättas för diskriminering eller repressalier. Jag vill kämpa för att EU använder all sin makt för att säkerställa att hbtqi-personers rättigheter garan-

teras i samtliga medlemsstater och att medlemsstaterna uppfyller de skyldigheter de har att värna dessa rättigheter. För att EU:s fria rörlighet ska fungera för alla medborgare i Sverige är det viktigt att alla olika familjekonstellationer som svensk lagstiftning tillåter också erkänns i alla EU:s medlemsländer.

Regeringen bör därför arbeta för att samkönade äktenskap och registrerade partnerskap ska erkännas i hela EU. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

42. Överförmyndare, gode män och förvaltare, punkt 27 (S, C, MP)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S), Alireza Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2024/25:279 av Torsten Elofsson och Larry Söder (båda KD) yrkandena 1 och 2, 2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 37–43, 2024/25:1516 av Peder Björk och Malin Larsson (båda S) yrkandena 1–4, 2024/25:2407 av Magnus Resare och Marlène Lund Kopparklint (båda M), 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 62, 2024/25:3022 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 147 och 2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 23.

Ställningstagande

Gode män och förvaltare är viktiga stöttepelare för de personer i vårt samhälle som är i behov av ställföreträdare. Det har framkommit brister i nuvarande reglering och tillsyn. Den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte 2019 utredningen Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare.

Översynen syftade bl.a. till att förbättra tillsynen på området, skapa bättre förutsättningar för att kompetenta personer ska ställa upp som ställföreträdare och stärka enskildas ställning och skydd. I slutändan handlade det om att de personer i vårt samhälle som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd som behövs. Utredningen presenterade sitt resultat 2021 och har remissbehandlats. I utredningen finns bl.a. förslag om att införa ett nationellt register över godmanskap och ställföreträdarskap. Ett sådant skulle ha stora fördelar då det skulle underlätta för gode män och

ställföreträdare att visa sin behörighet liksom öka möjligheten för banker, myndigheter och andra aktörer att kontrollera densamma. Ett register skulle dessutom underlätta för överförmyndare att kontrollera att en ställföreträdare inte tar sig an fler uppdrag än han eller hon kan hantera.

Många av förslagen i betänkandet är bra och stärker huvudmannens intressen, bl.a. när det gäller att få hjälp med sina personliga angelägenheter. Även de föreslagna förtydligandena av vad som är viktigt att ta hänsyn till när det finns behov av en anställd ställföreträdare är bra. Däremot bör regeringen närmare överväga om det verkligen behöver inrättas en ny myndighet, som utredningen föreslår, eller om det är möjligt att ge uppdraget till en redan befintlig myndighet med liknande kompetens och uppgifter.

Regeringen bör återkomma snarast till riksdagen med förslag på hur den nuvarande regleringen och tillsynen kan förbättras, med utgångspunkt i ovan nämnda betänkandes förslag.

43. Framtidsfullmakter, punkt 28 (S, V, MP)

av Malcolm Momodou Jallow (V), Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 21 och avslår motionerna

2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 2,

2024/25:1389 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 32 i denna del och 2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 16.

Ställningstagande

Det är angeläget att ordningen med framtidsfullmakter fungerar som det var tänkt och att fullmaktshavare ges goda förutsättningar att hjälpa sina huvudmän i deras vardag.

Det finns rapporter om att de som använder framtidsfullmakter förvägras att använda dem av banker och av socialtjänsten. Dessa accepterar inte framtidsfullmakter utan kräver särskilda bankfullmakter eller god man. Det framstår därmed som att lagen om framtidsfullmakter inte har fått det genomslag som var lagstiftarens intention.

Det är tydligt att det finns en osäkerhet hos vissa aktörer om vad en framtidsfullmakt innebär och vilken behörighet en framtidsfullmaktshavare

har att företräda sin huvudman. Lagstiftningen är fortfarande relativt ny, men det har ändå gått flera år sedan den trädde i kraft. Det är angeläget att lagstiftningen följs. Det är inte rimligt att medborgare som behöver använda sig av framtidsfullmakter inte kan göra det. Regeringen måste därför ta sitt ansvar att göra lagstiftningen känd för berörda aktörer och, om tidigare lagändring inte får avsedd effekt, överväga skärpningar av lagen.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

44. Framtidsfullmakter, punkt 28 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 16,

bifaller delvis motionerna

2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 2 och

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 32 i denna del och avslår motion

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 21.

Ställningstagande

Vi konstaterar att Ställföreträdarutredningen har tittat på frågan om dels upprättande av elektroniska framtidsfullmakter, dels registrering av sådana fullmakter. Utredningen föreslår i sitt betänkande att framtidsfullmakter ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena. Detta är positivt, och regeringen bör därför återkomma med ett sådant förslag.

Däremot gör Ställföreträdarutredningen bedömningen att framtidsfullmakter inte bör registreras i det nationella ställföreträdaregister som utredningen föreslår ska inrättas. Som också redovisas i betänkandet finns det dock flera fördelar med en registrering av framtidsfullmakter. Den främsta är att fullmakten genom registreringen blir synlig för tredje man. En annan fördel är att en framtidsfullmakt inte förbises i samband med prövningen av ett godmanskap eller förvalterskap. Dessutom har Svenska Bankföreningen framhållit att en registrering är nödvändig för att framtidsfullmakter ska få ett större genomslag än i dag. Vi anser därför att regeringen även bör ta nödvändiga initiativ för att framtidsfullmakter ska kunna registreras i ett offentligt register.

Utöver detta anser vi att tiden nu är mogen för en mer övergripande översyn av hela systemet med framtidsfullmakter för att säkerställa institutets funktion. Regeringen bör därför också ta initiativ till en sådan översyn.

Det som nu har sagts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

45. Digital kvarlåtenskap, punkt 30 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 34.

Ställningstagande

Svenska pensionärsförbundet informerade i maj 2020 om vad som gäller i fråga om digital kvarlåtenskap, t.ex. vilket material det kan handla om, var någonstans materialet kan vara placerat, hur det kan hanteras, hur man kan planera för den digitala kvarlåtenskapen och att man genom ett avtal kan utse en betrodd person, en s.k. intressebevakare, att hantera kvarlåtenskapen genom ett avtal.

Motsvarande information behöver enligt vår mening på ett tydligare sätt förmedlas även via myndigheter som pensionärer kommer i kontakt med i samband med olika arvsrättsliga frågor.

Regeringen bör därför ta initiativ till att se till att berörda myndigheter informerar pensionärer om hur de kan hantera sin digitala egendom. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

46. Testamentsregister, punkt 31 (S)

av Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S) och Anna-Belle Strömberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 22 och
bifaller delvis motionerna
2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD) yrkande 1,

2024/25:1226 av Larry Söder (KD),
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 32 i denna del och
2024/25:1522 av Peter Hedberg och Malin Larsson (båda S).

Ställningstagande

Det har i riksdagen vid flera tillfällen de senaste två decennierna diskuterats huruvida dagens ordning för upprättande av testamente är tillfredsställande. Flera ledamöter, med olika partibeteckningar, har både motionerat i saken och ställt skriftliga frågor till ansvariga statsråd.

Skatteverket redovisade i maj 2008 resultatet av ett utredningsarbete de gjort. Skatteverket föreslog att det skulle införas en möjlighet att registrera testamenten i ett officiellt testamentsregister. Den dåvarande regeringen valde dock att inte gå vidare med förslaget. Frågan har fortsatt att vara aktuell, och riksdagen har också gjort tillkännagivanden.

Att inrätta ett statligt testamentsregister kräver noggranna överväganden och lagändringar. Den förra regeringen gav Skatteverket i uppdrag att se över frågan och redovisa sin bedömning av hur en sådan tjänst skulle kunna utformas och administreras på ett effektivt sätt. Skatteverket redovisade uppdraget och under 2024 tillsattes en utredning som inkluderar frågan om hur ett testamentsregister i offentlig regi kan inrättas. Det är upp till regeringen att nu ta nödvändiga initiativ i frågan.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

47. Elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang, punkt 32 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 36.

Ställningstagande

Omställningsprocessen för digital hantering av handlingar är långt gånge. Sålunda kan avancerade avtal i de flesta sammanhang hanteras och signeras digitalt, och elektronisk signering via bank-id används i stor utsträckning. Vi anser därför att familjerättsliga handlingar som huvudregel ska kunna upprättas respektive lämnas in elektroniskt.

Det kan konstateras att det numera är möjligt att skicka in samtliga handlingar i bl.a. familjerättsliga mål och ärenden digitalt till alla domstolar. Dessutom är det sedan januari 2022 möjligt att digitalt bekräfta föräldraskap och samtidigt göra en anmälan om gemensam vårdnad via Skatteverkets e-tjänst Digital föräldraskapsbekräftelse. Vidare har Ställföreträdarutredningen föreslagit att framtidsfullmakter ska kunna undertecknas elektroniskt av fullmaktsgivaren och vittnena, och förslaget bereds inom Regeringskansliet. Utöver detta har Skatteverket för avsikt att digitalisera bouppteckningsverksamheten, och en utredning på området kommer att vara klar inom kort. Vi välkomnar dessa åtgärder.

Samtidigt kan det konstateras att en digital hantering fortfarande inte är möjlig i ett antal familjerättsliga sammanhang. Det gäller t.ex. när ett testamente ska upprättas samt när äktenskapsförord, gåvor mellan makar, bodelningshandlingar och lagvalsavtal ska registreras i äktenskapsregistret. Samma sak gäller för en ansökan om hindersprövning. Regeringen bör därför ta nödvändiga initiativ för att möjliggöra elektronisk hantering av alla familjerättsliga dokument, om inte starka skäl talar emot en sådan hantering i fråga om handlingar av något särskilt slag. Det sagda inbegriper en översyn av det familjerättsliga regelverket för att säkerställa att det är anpassat till digitala lösningar. Vad som nu har anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

48. Vissa frågor om namnbyte, punkt 34 (C, MP)

av Alireza Akhondi (C) och Märta Stenevi (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) yrkande 14 och avslår motion

2024/25:3171 av Bo Broman (SD).

Ställningstagande

Det gällande kravet på samtycke vid byte av barns efternamn är problematiskt för en förälder med ensam vårdnad som lever med skyddade personuppgifter. Varje domstolsprocess innebär en risk för att personuppgifterna röjs. Av den anledningen är det positivt att Jämställdhetsmyndigheten och Skatteverket har i uppdrag att verka för en säkrare hantering av sådana uppgifter, men det är långt ifrån givet att detta kommer att lösa problemet.

Jag anser därför att regeringen bör se över om en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på sina barn utan samtycke från den andra föräldern. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Överförmyndare, gode män och förvaltare, punkt 27 (SD)

Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD) anför:

Skyddsnätet för utsatta människor måste vara starkt. Vi står därför fortfarande bakom förslagen i vår motion 2024/25:2389 yrkandena 37–43. Vi konstaterar samtidigt att beredningen av betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36) pågår inom Regeringskansliet. Justitieministern har vidare uppgett att regeringen tar arbetet med att förbättra regelverket för ställföreträdarskap på stort allvar. Mot den bakgrunden har vi valt att inte lämna någon reservation. Vi kommer dock att noga följa regeringens fortsatta arbete med frågorna och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

2. Framtidsfullmakter, punkt 28 (SD)

Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD), Björn Tidland (SD) och Mats Hellhoff (SD) anför:

Vi står givetvis bakom förslaget i vår motion 2024/25:1389 yrkande 32 om att framtidsfullmakter ska registreras. Vi bedömer dock att vi inom ramen för Tidösamarbetet kommer få gehör för förslaget, och vi har därför valt att inte lämna någon reservation.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2024/25

2024/25:268 av *Andreas Lennkvist Manriquez m.fl. (V)*:

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av hur vårdnadsreglerna tillämpas i praktiken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett lagförslag som innebär att ett presumerat föräldraskap inte ska kunna hävas på den grunden att barnet har tillkommit genom en heminsemination eller genom assisterad befruktning vid en klinik utomlands med en anonym donator, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hävandereglerna för ett presumerat föräldraskap bör utredas närmare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör presentera förslag till lagändring som förtydligar att hämtning med polis vid verkställighet av beslut om vårdnad, boende eller umgänge inte får ske annat än om det råder uppenbar fara för barnet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till ändring i lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt för domstolar att upprätta särskilda barnprotokoll i mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att varje barn får rätt till ett eget juridiskt biträde i alla mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att domstol inte ska kunna besluta om gemensam vårdnad mot en förälders vilja i de fall där en förälder har utsatt den andra föräldern eller barnet för våld eller övergrepp och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att domstol inte ska kunna besluta om gemensam vårdnad när båda föräldrarna motsätter sig detta och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att den familjerättsliga lagstiftningen ska bli både materiellt och språkligt könsneutral och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i lagstiftning i äktenskapsbalken som innebär att kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad tas bort och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för rättvisa bodelningar och motverka att bodelningar förhalas och drar ut på tiden och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken (FB) så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att samkönade äktenskap och registrerade partnerskap ska erkännas i hela EU och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:279 av Torsten Elofsson och Larry Söder (båda KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beräkningsgrunden för arvode till god man/förvaltare och regler för entledigande bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en proposition baserad på SOU 2021:36 bör läggas under mandatperioden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:283 av Gudrun Brunegård (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vid vårdnadstvister sätta barnets rätt till båda sina föräldrar, sin släkt och sitt ursprung i första rummet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regler om fastställande av faderskap och vårdnadsfrågan för barn som föds utanför äktenskapet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:303 av Torsten Elofsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intjänad allmän pension, premiepension och tjänstepension ska utgöra del av giftorätt och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:352 av Johan Andersson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av ersättningsnivån för vigselförrättare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:538 av Yasmine Bladelius och Anna Wallentheim (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur barn ska kunna ha fler än två juridiska vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:806 av Janine Alm Ericson m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge barn egna juridiska ombud i vårdnadsmål och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förälder som är dömd för upprepat våld eller allvarligt våld mot barnet eller närstående till barnet ska förlora vårdnaden om barnet och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:853 av Azadeh Rojhan och Alexandra Völker (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen kring våldsutövande föräldrars rätt till vårdnad samt om att befästa domstolarnas skyldighet att genomföra en dokumenterad riskbedömning vid vårdnadstvister och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:854 av Alexandra Völker och Azadeh Rojhan (båda S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur bodelningsförrättare kan ges tydligare mandat och möjlighet att tvinga in handlingar för att omöjliggöra för en part att försvåra bodelning och undanhålla information och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att säkerställa att vid skyddade uppgifter på grund av hot från en medförälder bör den medföräldern förlora rätten till umgänge och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa systemet med betänketid vid skilsmässor och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:866 av Sofia Amløh (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betänketid vid skilsmässa och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:979 av Camilla Mårtensen (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur processerna kan bli enklare och hur myndigheterna kan anpassa sin

verksamhet för att tillgodose rättigheter och trygghet för barn i regnbågsfamiljer och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:993 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa betänketiden vid separation då båda parter är överens eller då våld finns med i bilden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1017 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera en utredning angående vigselförättare och Skatteverkets registrering och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1078 av Marléne Lund Kopparklint (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att särskilt följa upp domstolarnas riskbedömningar i vårdnadsmål och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1128 av Alexandra Anstrell och Mats Green (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frihet och rätt att själv kunna bestämma över sin kvarlåtenskap till hundra procent och därför bör nuvarande lagstiftning ändras så att detta möjliggörs och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1198 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra att alla som vill vigas har rätt att vigas hos alla som har rätt att viga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1222 av Ingemar Kihlström (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast möjligt införa ett register för testamenten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett införande av ett register för framtidsfullmakter och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1226 av Larry Söder (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att införa ett testamentsregister och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1299 av Runar Filper (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om föräldrapåverkan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om domstolstrots och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över rättsförhållandet mellan barn och föräldrar i föräldrabalken, liksom direktiv och rekommendationer från myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsekvenser vid påfunnet föräldrafrämlingskap och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1334 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra föräldrabalken könsneutral och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa föräldrafullmakt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa utökade möjligheter till adoption i syfte att stärka relationen mellan barn och föräldrar oavsett föräldrarnas relationsstatus och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i syfte att stärka rättssäkerheten för alla barn införa begränsade möjligheter att väcka talan om hävande av föräldraskap och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regleringen av vem som anses vara förälder efter assisterad befruktning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att barns rättigheter säkerställs vid surrogatarrangemang, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1389 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en vårdnadshavare som utsatt sitt barn för hedersrelaterat våld ska fråntas sitt vårdnadshavarskap och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konsekvent värna barns rätt till sitt biologiska ursprung och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör bekämpa all form av EU-styrning av den svenska familjepolitiken och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra föräldraskapsbekräftelse före barnets födelse och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lämplig myndighet ska fastställa föräldraskapet och vårdnaden så tidigt som möjligt under graviditeten och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en känd fader till ett barn per automatik ska tillerkännas gemensam vårdnad tillsammans med barnets moder, om det är till barnets bästa och det inte finns uppenbara skäl emot det, och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en man som tror sig vara far till ett barn ska ha rätt att väcka talan och begära ett faderskapstest samt att han direkt ska fastställas som far till barnet om ett positivt testresultat kan uppvisas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa gemensam vårdnad som norm och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om barn ska tilldelas ett eget juridiskt ombud vid processer som uppstår vid familjekonflikter och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över adoptionslagstiftningen och kunskapsspridningen för att underlätta för nationella adoptioner och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en person som är dömd för sexualbrott mot barn bör fråntas rätten till vårdnad om egna eller andras barn och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en person som är dömd för mord på sina barns andra vårdnadshavare bör fråntas rätten till vårdnad av sina egna barn och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en mer rimlig nivå på ersättning till vigselförrättare kan se ut och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge borgerliga vigselförrättare möjlighet att förrätta vigsel av svenska brudpar i de nordiska grannländerna och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att dra in vigselrätten för samfund som tillåter eller främjar organiserade sexköp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kammarkollegiet ska följa upp och verka för att parallella

- vigslerceremonier inte förekommer vare sig direkt eller indirekt och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att med utgångspunkt i promemorian Några bodelningsfrågor (Ds 2005:34) utreda möjligheterna till en effektivare bodelningsprocess med en rimlig bortre tidsgräns och tillkännager detta för regeringen.
  30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur betänketiden vid skilsmässa kan tas bort i de fall det inte finns barn under 16 år och endast den ena maken vill skiljas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur betänketiden vid skilsmässa kan tas bort i de fall det förekommer våld eller liknande brott mot person inom äktenskapet och tillkännager detta för regeringen.
  32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett digitalt register för testamenten och framtidsfullmakter kan införas och tillkännager detta för regeringen.
  34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör informera pensionärer om hur de kan hantera sin digitala egendom och tillkännager detta för regeringen.
  36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra hantering av samtliga familjerättsliga dokument digitalt och tillkännager detta för regeringen.
  37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast införa ett nationellt ställföreträdarregister gällande gode män och förvaltare och tillkännager detta för regeringen.
  38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka tillsynen och möjligheterna till sanktioner då det brister gällande ställföreträdaransvaret för gode män och förvaltare och tillkännager detta för regeringen.
  39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över systemet för rätt till ekonomisk ersättning till den enskilde vid skada då det brister i gode mäns och förvaltares uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
  40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa och tydliggöra vilka kvalitetskriterier som ska gälla för gode män och förvaltare och deras arbete och tillkännager detta för regeringen.
  41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en rimlig maximal gräns för antalet personer en god man eller förvaltare får företräda och tillkännager detta för regeringen.
  42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det enklare att avsäga sig sitt uppdrag som god man eller förvaltare och tillkännager detta för regeringen.

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en rutin för att göra den gode mannen medveten om uppdragets bredd och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de åtgärder som behövs för att förhindra tvångsäktenskap, månggifte och kusinäktenskap ska bli verklighet särskilt bör övervägas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1413 av Sara Gille m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de åtgärder som behövs för att förhindra att tvångsäktenskap, månggifte och kusinäktenskap ska bli verklighet bör vidtas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kammarkollegiet ska följa upp och verka för att parallella vigselceremonier inte förekommer vare sig direkt eller indirekt och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade krav på trossamfund och vigselförrättare att visa nolltolerans mot tvångsäktenskap tillika barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de åtgärder som behövs för att vårdnadshavarskap ska frångå den förälder som utsatt sitt barn för hedersrelaterat våld ska bli verklighet särskilt bör övervägas och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1414 av Michael Rubbestad m.fl. (SD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förändringar av betänketiden vid skilsmässa, särskilt i fall där det förekommer våld eller andra liknande brott inom äktenskapet, och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revidera 6 kap. 2 § föräldrabalken så att domare som dömer i en vårdnadstvist åläggs skyldigheten att personligen träffa barnet när domstolen prövar frågor om vårdnad, boende och umgänge, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1516 av Peder Björk och Malin Larsson (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att de som har behov av ställföreträdare får det inom rimlig tid och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att det blir en rättighetslagstiftning och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över finansiering av ställföreträdare samt utreda behov av kvalificerade ställföreträdare för att säkerställa att behovet tillgodoses och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera en utredning för att se över om man kan finna ekonomiska incitament för att på så vis säkerställa att kommunerna hjälper de som har behov, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1522 av Peter Hedberg och Malin Larsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om registrering av testamenten och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1618 av Elisabeth Thand Ringqvist (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föräldrar ska få bestämma vem som ska få ta hand om barnen om båda föräldrarna skulle förolyckas, och endast om det finns starka skäl som talar mot detta ska valet kunna överprövas av myndigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2024/25:1657 av Karin Sundin (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa tidsgräns för bodelning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort betänketid vid skilsmässa där våld förekommit och istället införa en ångerrätt för att ersätta betänketiden och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1865 av Marianne Fundahn (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ersättningen för borgerliga vigselförrättare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:1903 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur vanligt förekommande det är att initiera ogrundade processer i syfte att trakassera sin motpart i mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2047 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Mats Sander (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för svenska borgerliga vigselförrättare att viga svenska medborgare i grannländer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över villkoren för borgerliga vigselförrättare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2048 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en effektivare och snabbare bodelning och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2284 av Mattias Eriksson Falk och Roger Hedlund (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att återkomma till riksdagen med förslag om att sänka åldersgränsen för när omyndiga får rätt att disponera sina egna tjänade pengar till 15 år och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2407 av Magnus Resare och Marléne Lund Kopparklint (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda eventuella reformbehov av lagstiftningen kring god man och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2500 av Sanne Lennström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt införa en tidsgräns för när en bodelning ska vara genomförd och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2596 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att ge kusiner arvsrätt och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2606 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa betänketiden vid äktenskapsskillnad och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2618 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att inget barn med skyddade personuppgifter eller med skyddat boende ska tvingas till umgänge med en förälder mot sin vilja och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för barn att få egna juridiska ombud i mål om vårdnad och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om kravet på betänketid vid äktenskapsskillnad ska tas bort i vissa situationer och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2747 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda ett rättssäkert föräldrastest för nyfödda och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2750 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra en översyn av hur de samhällskontakter som sker vid en skilsmässa kan hanteras skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:2951 av Martina Johansson m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny modern föräldrabalk och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att blivande föräldrar ska kunna bekräfta föräldraskapet redan under graviditeten och att gemensam vårdnad om barnet ska vara utgångspunkten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dokumentation av den genetiska kopplingen till barnet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheten att häva föräldraskap och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att garantera skyddet för de barn som tillkommer genom altruistiskt värmoderskap utomlands genom att se över hur processen för att fastställa föräldraskapet kan påskyndas och om fastställandet av föräldraskap oavsett hur ett barn tillkommit, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sambor ska kunna avtala om att deras gemensamma bostad ska utgöra

- samboegendom även om den inte införskaffats för gemensamt bruk och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att avskaffa betänketiden för skilsmässor och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över regelverket avseende bodelning och tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det görs en översyn av systemet med framtidsfullmakter och att inrätta ett frivilligt digitalt register för framtidsfullmakter och tillkännager detta för regeringen.
  18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa barnets rätt till kontakt och umgänge med för barnet viktiga vuxna och ta vidare förslag om föräldrafullmakt och tillkännager detta för regeringen.
  19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten för ett barn att ha fler vårdnadshavare än två i de fall fler än två föräldrar skaffar barn tillsammans, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på medling för att få väcka talan i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge avseende barn samt att se över kostnaden vid upprepade domstolsprocesser och tillkännager detta för regeringen.
  21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnfridsbrott, psykiskt våld samt risk för våld, trakasserier eller andra kränkningar ska ha bäring på frågor om vårdnad och tillkännager detta för regeringen.
  22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bedömningen av föräldra- och omsorgsförmåga enligt föräldrabalken och lagen om vård av unga bör harmonisera och tillkännager detta för regeringen.
  23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt ska förlora vårdnaden om barnen och tillkännager detta för regeringen.
  24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förordna ett juridiskt biträde för barn i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge införs och tillkännager detta för regeringen.
  62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma till riksdagen med förslag på hur man kan förändra systemet med gode män, förvaltare och förmyndare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3022 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

147. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt ställföreträdarregister för gode män och förvaltare och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3073 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn också ska inkludera familjerätten med tillhörande myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka barnrättsperspektivet i mål om vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över införandet av juridiska ombud för barn i ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en utvidgning av lagstiftningen om vårdnadsöverflyttning, med syfte att våldsutövaren inte heller ska kunna ha oövervakat umgänge med barnet, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en utvidgning av när vårdnadsöverflyttning ska initieras vid våld i familjen, inklusive vid hedersrelaterat våld och förtryck, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska se över umgängesformen umgänge med umgängesstöd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om våld mot syskon och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn ska göras för att inom lagstiftningen tydliggöra ansvarsförhållandena vid våld i nära relation och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hedersrelaterat våld och förtryck och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla medlingsinstrumentet och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tidsgräns vid bodelning, och att regeringen ska återkomma till riksdagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att lagstiftningen om framtidsfullmakter blir känd och efterlevs av berörda aktörer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införandet av ett nationellt testamentregister och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förbättrad reglering och tillsyn av gode män och ställföreträdare och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en proposition med anledning av en familjerättslig lagstiftning för alla och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3111 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

86. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barns rätt till skydd mot en våldsam förälder och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3157 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om en förälder med ensam vårdnad och skyddad identitet ska kunna byta efternamn på barnen utan att samtycke måste ges från den andra föräldern och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur sambolagen förhåller sig till informella barnäktenskap och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av försörjningsskyldigheten mellan makar och tillkännager detta för regeringen.

2024/25:3171 av Bo Broman (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa antalet tillåtna namnbyten enligt namnlagen och tillkännager detta för regeringen.